

TC

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLAHİYAT ANABİLİM DALI

İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

**BANKA KARTLARININ İSLAM HUKUKU
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET AKİF CAN

İstanbul, 2007

TC

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLAHİYAT ANABİLİM DALI

İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

**BANKA KARTLARININ İSLAM HUKUKU
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET AKİF CAN

Danışman: PROF. DR. FAHRETTİN ATAR

İstanbul, 2007

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı İSLAM HUKUKU Bilim Dalı Yüksek Lisans
öğrencisi MEHMET AKİF CAN'ın BANKA KARTLARININ İSLAM HUKUKU
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 14.06.2007 tarih ve 2007/07-34
sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliğiyle Yüksek Lisans Tezi
olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : ..16/08/2007
1) Tez Danışmanı : PROF. DR. FAHRETTİN ATAR
2) Jüri Üyesi : PROF. DR. CELAL YENİÇERİ
3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. MUHİTTİN MACİT

.....
.....
.....



İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VI

GİRİŞ BANKA KARTLARININ ÇEŞİTLİ TANIMLARI, TERMİNOLOJİSİ, ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. TANIMLARI.....	6
II. BANKA KARTI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	10
III. BANKA KARTININ ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM BANKA KARTI ÇEŞİTLERİ

I. İŞLEVLERİ AÇISINDAN BANKA KARTLARI.....	16
II. TEKNİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN BANKA KARTLARI.....	19
III. ÖDEME ARACI NİTELİĞİ BAKIMINDAN BANKA KARTLARI.....	20
IV. KATKI PAYI, HESAP AÇMA DURUMU, ÖDEME ZAMANI BAKIMINDAN BANKA KARTLARI.....	21
V. İSLAM HUKUKU'NCA DEĞERLENDİRİLMESİ AÇISINDAN BANKA KARTLARI.....	22

İKİNCİ BÖLÜM BANKA KARTLARININ TARAFLARIN İLİŞKİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. BANKA KARTI KULLANIMINDAN BEKLENEN FAYDALAR.....	25
II. BANKA KARTININ OLUMSUZ YÖNLERİ.....	29
III. KATILIM BANKALARININ BANKA KARTI FAALİYETİNE BAŞLAMA SEBEPLERİ.....	31
IV. BANKA KARTI İLE İLGİLİ İLİŞKİ VE SORUMLULUKLAR.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BANKA KARTININ FİKHİ HÜKMÜ

I. KARZ AKDİ	52
A. İSLAM HUKUKU'NDA KARZ AKDİ:	52
B. KREDİ KARTLARINDA KARZ AKDİ	54
II. KREDİ KARTLARINDAKİ DİĞER AKİTLER	56
A. GENEL OLARAK AKİTLER	56
B. TAZMİN VEYA KEFALET AKDİ.....	56
C. VEKALET AKDİ	57
D. HAVALE AKDİ.....	57
III. KREDİ KARTININ HÜKMÜ	57
IV. KREDİ KARTI SÖZLEŞMELERİNİN İÇERDİĞİ ŞARTLAR	59
A. SAHİH OLAN ŞARTLAR.....	59
B. SAHİH OLMAYAN ŞART.....	60
C. SAHİH OLMAYAN ŞARTLARIN SÖZLEŞMEYE ETKİSİ.....	63
D. KREDİ KARTI İŞLEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	65
E. İSLAM HUKUKU İLE BAĞDAŞTIRMA ÇALIŞMALARI	68
F. ALINAN BEDELLERLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME	73
V. ATM KARTININ HÜKMÜ	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE'DE BANKA KARTI KULLANAN KATILIM BANKALARININ UYGULAMALARI

I. TÜRKİYE'DE MEVCUT KREDİ KARTI UYGULAMALARI.....	88
II. KONU İLE İLGİLİ VERİLMİŞ DANIŞMA KURULU KARAR ÖRNEKLERİ	95
SONUÇ	125
EKLER	130
EK 1 BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI KANUNU.....	131
EK 2 BANKALARARASI KART MERKEZİ'NİN RESMİ RAKAMLARINA GÖRE BANKA KARTI RAKAMLARI;	152
KAYNAKÇA	154

KISALTMALAR

AŞ	: Anonim Şirket
ATM	:Automatic Teller Machine (Otomatik Para Çekme Makinası)
BDDK	:Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKM	:Bankalararası Kart Merkezi
Bkz	:bakınız
DESİYAB	: Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası
EFT	:Elektronik Fon Transferi
HBC	:Hesap Bildirim Cetveli
ICA	:Interbank Card Association (Bankalararası Kart Birliği)
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
NBI	:National BankAmericard Incorporation
POS	:Point of Sale (Satış Noktası)
s.	:sayfa
sa	:Sallallâhu aleyhi ve sellem
TCMB	:Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	:Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TÜFE	:Tüketici Fiyat Endeksi
USD	:Amerikan Doları

GİRİŞ

**BANKA KARTLARININ ÇEŞİTLİ TANIMLARI,
TERMİNOLOJİSİ, ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ**

GİRİŞ

1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye 1984'te sermaye payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiş ve İKB Yönetim Kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir. Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesi arasında iktisadi işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, dış ticaretin artışında, altyapı yatırımlarının desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan, işlem hacmi 1996 yılında 18 milyar dolara ulaşan ve dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olarak bilinen İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini arttırma imkanı elde etmiştir. Bunun yanısıra, tasarruflarını faizsiz sisteme uygun olarak değerlendirmek isteyen vatandaşlarımıza, küçük ve orta boy işletmelerimize hizmet vermek amacıyla 1975'te kurulan ve bu yöndeki çalışmalarını 1978'e kadar sürdüren Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası'nın (DESİYAB) ülkemize önemli tecrübeler kazandırdığı söylenebilir. Böylece ulusal ve uluslararası düzeydeki iktisadi ve siyasi gelişmelerin yanısıra ilmi faaliyetlere paralel olarak Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Sistemine yer verecek olan ön adımlar atılmaya başlanmıştır. 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname ile Özel Finans Kurumları'nın temeli atılmıştır. Kenan Evren döneminin Başbakanı Bülent Ulusu'nun hazırladığı ve Turgut Özal'ın ilk başbakanlık günlerinde kabul edip hayata geçirdiği bu yeni bankacılık/finansman anlayışının esas amacı, ekonomiye katılamayan mali değerleri yastık-altından çıkararak yabancı sermaye ile birlikte milli ekonomimizin emrine tahsis etmektir. 25 Şubat 1984 tarihinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın, 21 Mart 1984 tarihinde T.C. Merkez Bankası'nın yayımladığı tebliğlerle de sistemin ayrıntıları düzenlenmiştir. Daha sonra çıkarılan çeşitli tebliğ ve düzenlemeler sonucunda bu sistemin yasalar ve mevzuat bakımından alt yapısı tamamlanmıştır.

Türk toplumu tarafından kısa sürede benimsenen Özel Finans Kurumları (Katılım Bankaları) topladıkları fonlar, iş hacimleri ve proje kapasiteleri yönünden hızlı bir gelişme göstermişlerdir. Sırayla;

Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. 1985'te,

Faisal Finans Kurumu A.Ş. 1985'te,

Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 1989'da,

Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 1991'de,

İhlas Finans Kurumu A.Ş. 1995'de,

Asya Finans Kurumu A.Ş. 1996'da,

kurulmuş ve böylece Türkiye'deki Faizsiz Bankacılık Sisteminin temel müesseseleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilk 3 tanesi, yabancı sermaye ağırlıklı iken sonra gelenler tamamen yerli sermaye ile kurulmuş olarak piyasaya girmişlerdir. 2006 yılında Özel Finans Kurumları ünvan değişikliğine giderek Katılım Bankaları adını almışlardır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde bu kurumlardan Katılım Bankaları olarak bahsedeceğiz.

Bankacılık anlayışları paralelinde devlet tahvili ve hazine bonusu gibi finansal araçlara yatırım yapmayan Katılım Bankaları, topladıkları fonları daha çok reel sektörün fonlanmasında kullanmaktadır. Bu nedenle de ticari bankalarda kullanılan kredilerin toplam mevduatlara oranı %50 civarındayken, Katılım Bankalarında bu oran %80'e yaklaşmaktadır. Türkiye Katılım Bankalarının resmi verilerine¹ göre 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla toplam kullanılan fonların %82'si üretim desteği sağlanması yoluyla kullanılırken, bu yılın ilk yarısında kredilerin toplanan fonlara oranı ise %77 olarak gerçekleşmiştir. Kâr-zarara katılma yöntemiyle

¹ <http://www.tkbb.org.tr/resimler/kons-03-07.mht>

kullandırılan fon miktarının toplam fonlar içindeki payı %3,1, kira akdi yöntemiyle kullandırılan fonların payı ise %15,2 olarak gerçekleşmiştir.

Katılım Bankalarının toplam aktif büyüklüğü, 2004 yılında bir önceki yıla göre reel olarak %24 artış göstererek 7,3 milyar YTL'ye yükselirken, 2005'in ilk yarısında da 8,2 milyar YTL'ye ulaştı. 2004 boyunca Katılım Bankalarının aktif büyüklüğü, dolar bazında %46 artarak 5,5 milyar USD seviyesine ulaştı.

Aralık 2004 itibariyle Katılım Bankalarında kullandırılan fonların aktif toplamına oranı 66,4 olurken, bu yılın ilk 6 aylık rakamlarıyla da bu oranın %64 seviyesinde olduğu görülüyor. Sabit kıymetlerin toplam aktiflere oranı ise 2004 yılında %14'ten %7,4'e düşmüş, aynı dönemde bankalardan alacaklar kaleminin payı %11'den %9'e inerken, takipteki alacakların payı ise %2,4'ten %1,5'e düşmüştür. 2005'in ilk yarısında tasfiye olunacak alacakların net rakamı ise %12 azalarak, 112 milyondan 88 milyon YTL'ye inmiştir.

Katılım Bankalarının kullandırdığı fonlar, 2004 yılı sonunda bir önceki yıla göre reel olarak %37 artarak 4,9 milyar YTL seviyesine ulaşmış 2005 Haziran sonu itibariyle kullandırılan kredilerin ise yıl sonuna göre de %8 artış kaydettiği ve 5,26 milyar YTL'ye ulaştığı görülmüştür.

Katılım Bankaları, dünyada 1985'lere kadar hızla gelişmiş olan faizsiz bankacılık sistemini başarı ile hayata geçirmişler, 1985-95 döneminde milli ekonomi için büyük önem taşıyan yabancı sermayenin ülkemize getirilmesinde önemli görevler ifa etmişlerdir. Ülke genelinde istikrarlı ve dikkatli bir tempoda gelişen Katılım Bankaları şube sayılarını hızla arttırmakta olup 550.000'i aşkın tasarruf sahibinin güvenini kazanmayı başarmışlardır. 2 Milyar Dolar civarında kaynağı ülke ekonomisinin hizmetine sunarak 2000 kadar personele istihdam imkânı sağlayacak düzeye ulaşmışlardır. Devlet Hazinesine doğrudan veya dolaylı biçimde ödedikleri vergiler trilyonlarla ifade edilmekte, diğer sosyal ve ekonomik katkıları her zaman takdirle karşılanmaktadır. Konvansiyonel bankacılık hizmetlerinin tümünü müşterilerine

"faizsiz" alternatiflerle sunan Katılım Bankaları "kâr ve zarar paylaşımı" prensibine sadık kalarak bireylerden fon toplamakta, ve gerek döviz, gerekse TL cinsinden topladıkları bu fonları daha çok özel sektörün ticari ve sınai faaliyetlerinin finansmanında kullanmaktadır.

Katılım Bankaları hukuki alt yapılarını güçlendirmek amacıyla Bankalar Kanunu kapsamına alan, 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı Bankalar Kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin Kanun, 19.12.1999 tarih ve 23911 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile bu kurumların Türk mali sisteminin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçası olduğu hususu ortaya çıkmıştır. Katılım Bankaları 29.05.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun ile de hayatiyetlerinin devamı için vazgeçilemez kurumları olan Katılım Bankaları Birliği ve Güvence Fonu'na kavuşmuşlardır.

Bu gelişmelerin yanısıra Türkiye'de özellikle üç yıl öncesine kadar yaşanan krizler sebebiyle kredi kartı kullanımı ciddi bir şekilde artmıştır. Kullanımdaki artışı ifade edecek olursak²;

2002 yılı Mart ayı itibariyle kredi kartı ile yapılan toplam alışveriş miktarı 638.622.033 olarak belirlenmiştir. 2003 yılı Mart ayı itibari ile bu miktar 833.363.746'ya çıkmıştır ki bu da bir yılda kredi kartı kullanımında % 30 civarında bir artış meydana geldiğini göstermektedir. 2004 yılı Mart ayına bakıldığında ise 1.136.370.169 adet kredi kartı kullanılan harcama olduğu tespit edilmiştir. Bu da 2003 yılında yapılan kullanıma göre % 36 civarında bir artış olduğunu göstermektedir. 2005 yılı Mart ayında % 12'lik bir artış, 2006 yılında ise % 2'lik bir artış olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 2002 yılı ile 2006 yılları arasında kredi kartı kullanımında % 100'ün üzerinde bir artış sağlanmıştır. Verilen rakamlar kredi kartı kullanımının yıllara göre artış ve dağılımını göstermektedir. Aynı dönem içerisinde kredi kartı kullanımında ytl olarak yapılan harcama ise 25.662 ytl'den 109.159 ytl'ye yükselmiştir

² Katılım Bankaları Finansal Göstergeleri (Sunum), <http://www.tkbb.org.tr/Raporlar.asp?K=2>

ki bu da kullanımda % 300'ün üzerinde bir artışa işaret etmektedir. Kredi kartı ile yapılan harcamaların bu kadar artması Türkiye'de kredi kartı sayısının çok hızlı bir şekilde artmasının doğal bir sonucudur. Çok geniş bir kesim tarafından bu kadar sık kullanılması ve sağladığı kolaylıklar açısından günümüz modern yaşamının neredeyse vazgeçilmez bir alışveriş enstrümanı olması, dini konularda hassas olan insanların da bu kolaylıklardan faydalanmak istemesi sonucunu doğurmuştur. Ancak İslam Hukuku açısından yeni bir mesele olması sebebiyle özellikle Türkiye'de hakkında fazla araştırma yapılmamış ve konular Katılım Bankaları'nın danışma kurullarında ele alınmak suretiyle yapılan değerlendirmelerle yetinilmiştir. Halbuki banka kartları konusu Arap ülkelerinde ve hatta İngiltere başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde konu bütün hatlarıyla ayrıntılı bir şekilde incelenmiş bu konuda tafsilatlı eserler yazılmıştır. Bu eserlerin dilimize çevrilmemesi veya ülkeler arasındaki bankacılık sistemlerinin içerdiği bazı farklılıklar bu eserlerden yararlanmamıza imkan vermemiştir. Bu durum konunun Türkiye'nin bankacılık sistemine uygun olarak ayrıntılı bir şekilde ele alınması ihtiyacını doğurmuştur. Böylelikle dini hassasiyeti bulunan ve faizle işlem yapmak istemeyen şahıslar da kullanabilecekleri ve kullanmamaları gereken kartlar hakkında bilgi sahibi olabileceklerdir.

BANKA KARTLARININ ÇEŞİTLİ TANIMLARI, TERMİNOLOJİSİ, ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. Tanımları

Banka kartı ile ilgili tanımlamalar yapılırken konunun ana ögesini oluşturması sebebiyle "kredi kartı" üzerinde daha fazla durulması gerekmektedir. Zira "kredi kartı" İslam Hukuku açısından kullanımının uygun olup olmadığının en fazla tartışıldığı banka kartıdır.

İngiliz Webster Ansiklopedisi'nde kredi kartı; “ Krediyle alış-veriş imkanı sağlayan kart³” olarak tarif edilmiştir. Bu tarif kredi kartları için yapılan en genel ve kısa tariftir.

Yeni Britannica Ansiklopedi kredi kartını, “ kişiliği tesbit eden bir vesile (fotoğraf vb) içeren ve üzerinde ismi ve bilgileri bulunan kişiye kendi hesabına mal ve hizmet alımı imkanı sunan ve faturaları belli periyodik aralıklarla kullanıcıya gönderilen küçük bir kart” olarak tarif etmektedir. ⁴ Ansiklopedi diğer borçlanma kartlarından da bahsetmiş ve onları da bu tarifin altında zikretmiştir. Ancak bu tarif ileride gelecek tariflerden de görüleceği gibi bazı hatalar içermektedir.

Hasan Said el-Kermî kredi kartını “ Kendisiyle, ertelenmiş borçla mal ve hizmet alımını sağlayan veya meblağın herhangi bir bankanın şubesinden alınmasını sağlayan kart⁵” olarak tanımlamıştır.

Şeyh Suud el-Rabea banka kartını, “Herhangi bir banka veya şirket tarafından hazırlanan, kendisi için çıkarıldığı şahıs ile ilgili bilgiler ve hamilinin hazırlayan kuruluştaki hesap numarasını içeren, içerdiği bilgilerin değiştirilmesini zorlaştıran plastik, kağıt veya başka bir maddeden mamul kart.” olarak tarif etmiştir⁶. Burada tarif edilen kartın genel olarak banka veya özel olarak kredi kartı olmadığı, tarifin seyahat ve eğlence kartlarına işaret ettiği açıktır. Muellif kartın bir ödeme aracı olmasından veya diğer özelliklerinden bahsetmemiştir. İçerdiği bilgilerin değiştirilmesini zorlaştıran kaydı ise bugün mevcut uygulama ile örtüşmemektedir.

Muhammed Ali el-Kari İbni İd banka kartını şöyle tarif etmiştir; “Kart üç taraf arasındaki ilişkidir; Birincisi kartı hazırlayan ki bu genelde bankadır, ikincisi kartın

³ Webster's New Collegiate Dictionary, 2. bs., Springfield : G.C.Merriam Co., 1959,USA 1981, s. 265.

⁴ Britannica book of the year 1985 , Chicago : Encyclopaedia Britannica, 1985, 3. baskı, s. 722.

⁵ Hasan Saïd Kermi, el-Mugni'l-kebir : mu'cemül'l-lugati'l-İngiliziyeye el-muasıra el-hadise, Beyrut : Mektebetu Lübnan, 1988. XVIII,s. 284.

⁶ Suud Muhammed el-Rabea, Tahavvul el-Masrîf el-Rebevi ila Masrîfîn İslamiyyin ve Muktdayatuh, Cemiyet'u İhyai't-Turas el-İslami, Kuveyt, h 1412, cüz 1, s 116.

hamili yani karttan yararlanan kişi, üçüncüsü ise bedel olarak nakit yerine kartı kabul eden satıcıdır.”⁷ Bu tarif banka kartının bütün çeşitlerini kapsayan genel bir tariftir.

Hasan el-Cevahiri ise “ Hazırlayan kuruluş tarafından gerçek veya tüzel bir kişiliğe aralarındaki bir sözleşmeye istinaden verilen, kullanıcıya mal ve/veya hizmet alım-satımı imkanı veren bir senettir”⁸ şeklinde tarif etmiştir. Bu tarif ile ilgili bazı mülahazalar ileri sürülmüştür. İlk olarak tarifte geçen “senet” kelimesi “müstenet” olmalıdır, zira senet bir borç evrağıdır ki burada müellifin bunu kastetmediği açıktır. İkinci olarak tarifte geçen “satım” ifadesinin düzeltilmesi gerekmektedir, zira banka veya kredi kartının böyle bir işlevinin olmadığı bilinmektedir. Aynı çekince hizmet satımını da içermektedir. Tariften bu ifadeler çıkarıldığında da görülmektedir ki bu tarif bütün banka kartlarını kapsamaktadır.

Bekr bin Abdullah Ebu Zeyd’in Tarifi de şu şekildedir; “Üzerinde hamilinin adını, hazırlanış tarihini, son kullanma tarihini, hamilinden başka kimsenin bilmediği bir seri numara taşıyan manyetik bir plastik veya madeni karttır”⁹.“ Bu tarif iyi ve kısa olmakla birlikte bazı eleştirilebilir noktalar da mevcuttur. İlk olarak tarif kartın işlevinden ziyade fiziksel özelliklerini anlatmaktadır. İkinci olarak ağyarını mani’ bir tarif değildir, i’timânî olsun olmasın bütün banka kartı çeşitlerini kapsamına almaktadır. Üçüncü olarak da kartın hiçbir kullanım özelliğinden bahsedilmemiştir.

İslam Hukuku Ansiklopedisi de banka kartını “ Hazırlayan tarafından bir sözleşmeye bağlı olarak gerçek veya tüzel bir kişiye verilen, hazırlayan kuruluşun ödeme borcu altına girmesi sebebiyle -satıcının itimadına istinaden- kullanıcıya peşin ödeme yapmadan mal ve hizmet alımı imkanı sunan bir belgedir. Bu belgenin çeşitleri arasında hamiline bankalardan banka hesabına nakit çekme imkanı veren bir

⁷ Muhammed el-Karî ibn İd, “el-İ’timân el-Muvelled alâ Şekli Bitâkatin”, **Mecelletu Mecmei’l-Fıkh el-İslami**, Cidde : Munazzamatü Mu’temeri’l-İslâmî, 1986, VIII/2, s 580.

⁸ Hasan el-Cevahirî,” Bitâkâtul-İ’timân”, **Mecelletu Mecmei’l-Fıkh el-İslami**, VIII/2, s 606.

⁹ Bekr Abdullah Ebu Zeyd, Bitâkatul-İ’timân, Beyrut 1995, s. 17.

çeşit de mevcuttur.” Şeklinde tarif etmiştir ki bu tarif mevcut tarifler arasında en mükemmelidir.¹⁰

Abdulvehhab Ebu Suleyman banka kartını; “ Taşıyıcısına mal ve hizmetlere ulaşma, hesabından para çekme, belli bir müddet içerisinde ödeme veya taksitle ödeme taahhüdünde bulunan hamili için karz verme imkanı sağlayan, bir banka, tacir veya kuruluş tarafından çıkarılmış bir araç¹¹.” olarak tanımlamıştır. Bu tarif kapsamı açısından iyi olmakla birlikte smart kart ve depozitolu kart (telefon kartı gibi) tarifi dışında kalmıştır.

Sıddık Muhammed el-Emin ed-Darîr kredi kartını, “çıkaran kuruluşun özel veya tüzel bir kişiliğe verdiği ve aralarında akdettikleri sözleşme gereği kartı kabul eden satıcılardan kartı verenin karta bağlı borçları ödeyeceğini bildirmesine dayanarak satıcıya para ödenmesi gerekmeden mal veya hizmet alımına imkan sağlayan, aynı zamanda bazı çeşitleri nakit çekimi imkanı da sunan belgedir¹².” şeklinde tarif etmiştir.

Vehbe Mustafa ez-Zuhaylî kredi kartını tarif ederken kartın işleyiş şekline göre tasnifte bulunmuştur;

Kullanıcının kullandığı ve ödenmesi gereken miktarın, kullanıcının banka nezdindeki hesabından alındığı ve üst limitin hesapta bulunan miktar olduğu kart,

Kullanılan meblağın kartı veren banka tarafından ödendiği, bankanın daha sonra kararlaştırılan tarihte (ödeme tarihi) kullanıcıdan harcama yaptığı miktarı talep ettiği kart,

¹⁰Muhammed Bin Suud Bin Muhammed el-USaymi, Bitâkât ed-Dâiniyye, Dâr ibn el-Cevzî Dammâm 1464, Riyad 2003, s. 81.

¹¹ Muhammed Bin Suud Bin Muhammed el-USaymi, s 82.

¹² Sıddık Muhammed el-Emin ed-Darîr,” Bitâkâtü'l-İtimân”, **Mecelletu Mecmei'l-Fıkh el-İslami**, XV/3, s 14.

Ödeme tarihinde ödeme yapılmaması durumunda kullanıcının borcuna faiz işleten kart,

Ödeme tarihinde ödeme yapılmaması durumunda kullanıcının borcuna faiz işletmeyen kart.¹³

Belgin Çırpan Kredi Kartları adlı eserinde kredi kartını, “kart hamilinin nakit para taşımaksızın alışveriş yapmasına olanak tanıyan ya da nakit para çekme (kredi) kolaylığı sağlayan bir çeşit ödeme aracıdır. Kart hamili satın aldığı mal ve hizmet bedellerinin tamamını belirli bir süre içerisinde ödeyebileceği gibi belirli bir faiz karşılığında taksitlendirerek de ödeme yapabilir.”¹⁴ şeklinde tarif etmiştir.

İlker Parasız kredi kartını, “Kartı veren finans kuruluşu tarafından tanınan limit dahilinde kredi kullanmak suretiyle harcama yapılmasına olanak veren bir kart türü¹⁵” olarak tarif etmiştir.

II. Banka Kartı İle İlgili Kavramlar

POS terminali (Point of Sale): Kart üzerindeki ve işlemlerle ilgili tüm bilgileri banka bilgisayarına aktaran, bu sayede kaybedilen, çalınan, sahte olarak düzenlenen ve bunlar gibi nedenlerle iptal edilen geçersiz tüm kartların otokontrolünü yapan, yapılan işler ile ilgili olarak bankadan provizyon alan, kart ve işlemlerle ilgili bilgilerin satış belgesi üzerine yazılmasını sağlayan özel bilgisayar terminalidir.

Imprinter: Imprinter, kredi kartının üzerinde basılı olan kart hamilinin adı ve soyadı, kart numarası ve kartın geçerlilik süresine ek olarak işletmenin ticaret ünvanı, adresi ve telefonu gibi çeşitli bilgilerin satış belgesinin üzerine geçirilmesini sağlayan ve banka tarafından temin edilen makinedir.

¹³ Vehbe Mustafa Zuhaylî, “Bitâkâtu’l-İtimân”, *Mecelletu Mecmei’l-Fıkh el-İslami*, XV/3, s 44.

¹⁴ Belgin Çırpan, Kredi Kartları, Emlak Bankası Yayınları, Bursa 2000, s 85.

¹⁵ İlker Parasız, Para, Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Yayınevi, Bursa 1992, s 12.

Satış Belgesi: Kredi kartı ile yapılan alışverişlerde üye işyeri tarafından imprinter ile 3 nüsha, POS ile 2 nüsha düzenlenen ve kredi kartı hamili tarafından imzalanan belgedir. Üye işyerleri bu belgeleri düzenlediği tarihten itibaren 3 yıl boyunca saklamak ve banka tarafından talebi halinde 10 gün içinde vermek zorundadır.

Chargeback: Kredi kartı ile ilgili olarak yapılan işlemin mevcut kurallara aykırı bir şekilde yapıldığının kartı çıkaran banka veya üyeye tesbiti halinde, kartla yapılan işleme ait slipi tahsile gönderen banka veya üyeye rücu etme olanağı tanıyan bir işlem olarak tanımlanmaktadır.

Banka Kartı: Bankaların bundan önce sadece ATM'lerde kullanılması amacıyla çıkarmış oldukları ATM kartlarına, üye işyerlerinde de kullanılabilme olanağının sağlanması ile, bu kartlar terminolojide banka kartı (debit card) olarak adlandırılmaktadır.

Issuer: Kredi kartı çıkaran kuruluşa verilen isimdir.

Acquirer: Üye işyerlerinde POS cihazı olan kuruluşa verilen isimdir.

III. Banka Kartının Çıkışı ve Tarihi Gelişimi

A. Genel

Bugün çok çeşitli vazifeler ve fonksiyonlar taşıyan banka kartları ilk olarak vadeli satış yapanlar tarafından kullanılmıştır. Zamanla tüketilen mal çeşitlerinin ve müşteri sayısının artması veresiye satış kayıtlarının tutulmasını zorlaştırmış, bu da ticarethane sahiplerinin müşterilerine karton kartlar vermesine yol açmıştır. Böylece müşteri nakit para taşımadan kartı veren iş yerinin herhangi bir şubesinden veresiye mal satın alabilmekte, dükkan sahipleri de daha doğru ve güvenilir bir şekilde hesap tutmakta, belli bir müşteri kitlesini bağlama avantajından faydalanabilmekteydi. Ancak karton kartların dayanıklı olmaması, üzerindeki bilgilerde değişiklik

yapılmasına imkan tanınması sebebiyle plastik kartlar kullanılmaya başlandı. İlk plastik kart ABD’de 1894 yılında “Hotel Credit Letter Company” adında bir kuruluş tarafından piyasaya sürülmüştür. Yine ABD’de 1914 yılında “General Petroleum Corporation of California” adlı şirket devamlı müşterilerine plastik kart vermiş, 1915 yılında ise başka ticarethaneler tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu kartlar ancak belli bir bölge veya hizmet türü ile sınırlı idi. Bu çerçevenin dışına çıkan ilk kart 1950’de “Diner’s Club Kredi Kartı” adıyla piyasaya sürülmüştür. Bu kredi kartı başlangıçta seyahat ve lokantalarda kullanılmak üzere çıkarılmış, daha sonra evrensel bir kart halini alarak ABD dışında başta Avrupa olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde ödeme aracı olarak kullanılır hale gelmiştir.

Bankaların plastik kartlara ilgi göstermesi 1950’li yıllara dayanmaktadır. Bankaların daha önce ilgilenmemeleri kartların bankaların en önemli amaçlarından olan nakdi kredi işlemlerinde kullanılmamasıydı. Ancak mevcut kartların kullanımının yaygınlaştığını gören bankalar belli bir faiz karşılığında vakti gelen ödemeleri taksitlendiren ve nakit kredi seçeneği sunan yeni bir kart hazırladılar. 1958 yılında ABD’de, 1960 yılında da Avrupa ve Türkiye’de kredi kartı kullanımı başlamıştır.¹⁶

B. Türkiye’de Kredi Kartı Tarihi

Ülkemizde ilk banka kartları 1987, kredi kartları ise 1988 yılında çıkarılmıştır. Çıkarılmaya başlandığı günden günümüze kadar, kredi kart kullanımı hızla yaygınlaşmış, tüketim ve yatırım harcamalarının büyük bir bölümünün söz konusu kartlarla yapılması özendirilmiştir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından açıklanan verilere göre; ülkemizde 2004 sonu itibariyle 26.681.128 adet kredi kartı bulunmakta

¹⁶ Yusuf Servet Bayındır, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, İstanbul : Rağbet Yayınları, 2005, s. 184.

olup, bu kredi kartları ile 2004 yılında 65,7 milyar YTL'lik harcama yapılmıştır. Gayri Safi Milli Hasılanın % 25'i oranında kredi kartı harcaması yapılmakta olup, kart başına yıllık ortalama harcama tutarı 2400 YTL tutarındadır. Aynı verilerde; kart adedinde Avrupa'da 3'üncü, kullanımda 10'cu sırada bulunduğumuz belirtilmektedir.

Ülkemizde kredi kartları uzun yıllardır hukuki alt yapı oluşturulmadan, kredi kartı kullanımındaki ilgili tarafların hak ve yükümlülükleri tespit edilmeden kullanılmıştır. Yasal yapıdaki bu eksiklik, bankaların kredi kartı müşterilerine adil olmayan uygulamalar yapmalarına neden olmuştur. 23.02.2006 tarihinde 5464 sayılı Banka ve Kredi Kartları Kanunu kabul edilerek bu eksiklik giderilmiş ve sistemin daha düzgün çalışması sağlanmıştır.

C. Uluslararası Banka Kartı Çıkarma Yetkisine Sahip Olan Kuruluşlar

Başlangıçta işyerlerinin çıkardığı kartların alandaki hızlı gelişme ve yaygınlaşma sonucu yetersiz kalması bu alanda uzmanlaşmaya gidilmesi gerekliliğini doğurdu. Kart çıkarmak isteyen banka ve diğer kuruluşlara organizatörlük ve teknik servis hizmeti sunmak üzere uzman plastik kart kurumları oluşturuldu. Bu kurumlar kart çıkarma yetkisini ellerinde tutarak diğer banka ve kuruluşlara lisans sözleşmesi çerçevesinde kendi amblemlerinin bulunduğu plastik kartları dağıtma yetkisini vermeye başladılar. Günümüzde uluslar arası düzeyde plastik kart çıkarma yetkisini elinde bulunduran beş önemli kart kuruluşu vardır; Visa, MasterCard/EuroCard, Amex, JCB ve Diners Club adlı kuruluşlardır. Bunların dünya çapında en fazla kullanılanları ise VISA ve MasterCard'dır.

Visa Card'ın kuruluşu 1976 yılında gerçekleşmiştir. Amerika Bankası 1958 yılında Fresno California'da BankAmericard programını yürürlüğe sokunca modern ödeme çağı başladı. On yıl sonra, önce Dee Hock, daha sonra BankAmericard lisanslı bankalarından bir grubun liderlerinden biri, bankaların, üyelerin merkezi bir ödeme

sisteminin faydalarından yararlanmalarını sağlayacak bir ortaklık kurmalarını teklif etmeleriyle ileriye doğru büyük bir adım attı.¹⁷

1970 yılında, America Bankası'nın BankAmericard'ın kontrol ve mülkiyetini yeni kurulmuş olan NBI (National BankAmericard Incorporation)'ye devretmesiyle kredi kartı kullanımı mal ve hizmet alım-satımında önemli bir yer işgal etmeye başladı.

1976 yılında, NBI BankAmericard adını kolay hatırlanan ve basit bir isim olan ve her dilde aynı şekilde telaffuz edilen VISA'ya çevirdi.

MasterCard 1940'lı yıllarda birçok Amerikan Bankası kendi müşterilerine yerel mağazalarda nakit gibi kullanılmak üzere özel hazırlanmış evraklar sunmaya başladığında kurulmuştur. 1951 yılında New York'taki Franklin Ulusal Bankası ilk gerçek kredi kartını hazırlayarak bir resmiyet oluşturdu.

Sonraki on yıl içinde, her büyük kentteki bir banka kendisiyle çalışmak isteyen bazı tüccarlara nakit ödeme yerine kart kabul etmeleri karşılığında birçok imtiyazlar tanıdı. 16 Ağustos 1966'da bu gruplardan biri Interbank Card Association'ı (ICA, Interbank Kart Ortaklığı) kurdu ve daha sonra bu kuruluş MasterCard International'a dönüştü.

Diğer benzer organizasyonlardan farklı olarak ICA tek bir banka tarafından yönetilmiyordu. Ortaklığı yönetmek için üye komiteler kuruldu, bu komiteler onaylama ve anlaşmalar için kurallar oluşturdular, aynı zamanda pazarlama, güvenlik ve hukuki yönlerinin idaresini de üstlendiler.

Günümüzde MasterCard'ın New York'taki merkezi de dahil olmak üzere 37 ofisi vardır.¹⁸

¹⁷ http://corporate.visa.com/av/corp_history.jsp?src=home

¹⁸ http://mastercardinternational.com/corporate/the_mastercard_story.html

BİRİNCİ BÖLÜM
BANKA KARTI ÇEŞİTLERİ

Banka kartları fonksiyonları, teknik özellikleri, ödeme aracı niteliği taşımaları, katkı payı gerektirip gerektirmedikleri, kullanıcıya verilirken hesap açma gerekliliği, ödeme zamanının belirlenmesi ve son olarak İslam Hukuku açısından değerlendirilmesi bakımından şu şekilde sınıflandırılmaya tabi tutulmuşlardır;

I. İşlevleri Açısından Banka Kartları

Kredi Kartları

İslami Bankaların kullandığı kredi kartları

Banka (hesap) Kartları

ATM Kartı

Akıllı (smart) Kart

Çok Fonksiyonlu Akıllı Kart

Bu bölümde içerdikleri önem, tezimizle ilgili olmaları ve ülkemizde daha sık kullanılmaları sebebiyle kredi kartları, İslami Bankaların kullandığı kredi kartları, ATM kartları ve akıllı kart incelenecektir.

A. Kredi Kartı

Kredi kartı, kullanıcısının kartı veren tarafından bankada hesabı olmasa dahi kredilendirildiği anlamına gelir.

Kredi kartı ile mal alan bir müşteri, satım sözleşmesinden sonra, borcunu para olarak ödemez. Onun yerine belirli bir kredi kurumu tarafından verilmiş olan kredi kartını işletmeye ibraz eder ve malı satan işyeri kartı olarak, öncelikle bu kartın bazı geçerlilik koşullarını taşıyıp taşımadığını kredi kartı çıkaran kuruluşla yapılan sözleşme şartlarına göre araştırır. Daha sonra, üye işyerinin kredi kartını POS (Point Of Sale) içine yerleştirdiğinde, POS cihazına daha önceden kredi kartı kuruluşu tarafından elektronik olarak gönderilmiş olan data listeleri otomatik olarak incelenerek, müşterinin kartının ödeme yapılmasına yasaklanıp yasaklanmadığı POS cihazınca belirlenir. Sözkonusu listede değilse, limit üstü harcama yetkisi verme, POS çıkaranın kendi kartları için direkt kendi sisteminden, diğer kartlar için yurt içinde Bankalararası Kart Merkezi (BKM), yurt dışında üyesi olunan kart kuruluşu (örneğin Visa) ana sistemi kanalıyla İssuer bankanın sistemine ulaşarak otomatik olarak yapılır. Bunun dışında, yapılan satım sözleşmesinin belli bir tutarı aşması durumunda, işyeri kredi kartını çıkaran kurumu telefonla arayarak müşterinin harcama tutarını onaylayıp onaylamadığını sorabilir, bir başka deyişle otorizasyon ister. Onay işlemi, dolandırıcılıkların ve usulsüz kart kullanımlarının engellenmesini sağlar. POS cihazına harcama tutarı girilerek tuşa basıldığında limit üstü tutarlarda otorizasyon alınıp harcama gerçekleştirilir ve genelde iki nüsha çıkan slipin (satış belgesinin) bir nüshası müşteri tarafından imzalanmasından sonra, diğer nüshası müşteriye verilir. POS cihazı olmayan yerlerde İmprinter kullanılmaktadır.

Nakit tahsil etmeksizin mal satan işyeri, daha önceden imzaladığı sözleşmede öngörülen dönemlerde topladığı tüm satış belgelerinin birer suretini kredi kartını çıkaran kuruma verir ve müşterinin ödemekle yükümlü olduğu parayı, kredi kartını çıkaran kurum, belgelerin toplamından belirli bir miktar iskontoyu indirdikten sonra öder. Toplanan sliplere ait işlem dökümleri bankalar tarafından yurt içinde BKM A.Ş.'ne gönderilir. Bu şirket, bu aşamada bir çeşit elektronik takas merkezi görevi görür. Her bankaya, diğer tüm bankalardan gelen kendi kart hamillerinin işlemleri konsolide olarak gönderilir. Bedellerin ödenmesi EFT kanalıyla yapılır. Yurt dışı kartların harcamaları ise;

- Visa kartlar Visa Int. Londra İngiltere,

- Eurocard Europay Int. Waterloo Belçika, (Mastercard ile Eurocard birleşmiş ve Europay olmuştur)

- Mastercard Mastercard Int. New York Amerika'ya elektronik ortamda gönderilir. Bedel ödemeleri bu merkezler üzerinden muhabir hesaplara yapılır. Türkiye'deki kredi kartı kurumlarınca verilen kredi kartlarıyla yurt dışında yapılan harcamalara ilişkin tahsilatlar, aynı merkezler aracılığıyla muhabir hesapların borçlandırılması yoluyla yapılır.

Bir ay içerisinde yapılmış olan bütün alışverişlerin fişlerinin toplanmasından sonra, kredi kartını ihraç etmiş olan kuruluş kart hamiline bir hesap ekstresi göndererek, belirli bir süre içinde ödemeyi yapmasını ister. Kart hamili ekstrede belirtilen son ödeme tarihine kadar (taksitlendirme diğer bir deyişle kredilendirme durumunda vadeye göre bir kaç aya yayılır) bu harcama tutarını ödemekle yükümlüdür.

B. İslami Bankaların Kullandığı Kredi Kartları

Prensip olarak bu kartların temin edilmesi de normal kredi kartları gibidir. Kredi kartlarından ayrıldığı ana nokta ise kart sözleşmesinde kullanımdan doğan borcun zamanında ödenmemesi durumunda borca faiz işletileceği maddesi bulunmamakta, bunun yerine bankanın uğraması muhtemel zarara karşı bazı önlemler alınmaktadır. Ödememe sebebiyle kullanıcının borcu üzerinde ittifak edilen bir döviz cinsine veya bankanın borcun zamanında ödenmiş olması durumunda o dönemde edeceği, dolayısıyla mahrum kalınan kârın tahsili gibi şartlar sözleşmelere eklenmektedir. Bunun yanısıra kartla yapılacak alışverişlerde de sınırlama sözkonusudur. İslami açıdan satın alınması caiz olmayan içki, müstehcen yayın, domuz eti vb maddelerin kredi kartı ile alınamayacağı da sözleşmelerde

belirtilmektedir. İlerleyen bölümlerde bu uygulamalar daha ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

C. ATM Kartı

Kullanıcının banka hesabında bulunan parasını mal ve hizmet alımında kullanabilmesini ve ATM cihazlarından istediği anda hesabında bulunan miktar üst limit olmak üzere para çekmesini sağlayan, hesapta para bulunmaması durumunda mal ve hizmet alımı için kredi sağlamayan kartlardır. Nakit Kart ve Hesap Kartı ile aynıdır.

D. Akıllı Kart

Akıllı kartlar içinde mikroçip bulunan plastik kartlardır. Günlük yaşamda kullanılan manyetik kartların (Bu kartları, kredi, ATM vs.) üst basamağı olarak nitelendirilen akıllı kartlar bahsi geçen manyetik kartlardan onlarca kat daha fazla hafızaya sahiptir. Bu geniş hafıza beraberinde, aynı anda bir çok işi yapabilme işlevini ve komplike çözümler sunabilme olanağı da vermektedir.

II. Teknik Özellikleri Açısından Banka Kartları

A. Plastik Kart

Mal ve hizmet satın almak ve diğer parasal işlemlerde kullanmak üzere banka ya da başka kuruluşlar tarafından kişilere verilen ve plastikten üretilen kartlar bazı gelişmiş ülkelerde plastik kart ya da plastik para olarak adlandırılmaktadırlar. Günümüzde en yaygın olarak kullanılan kartlardandır.¹

¹ Bayındır, s. 187.

B. Akıllı Kart/Smart Kart

Üzerinde manyetik bant yerine yarı iletken çipler taşıyan plastik karta akıllı kart denmektedir. 1 ile 32 kilobit arasında hafıza kapasitesiyle kişiye ait kimlik ve banka hesap bilgilerini bünyesinde taşıyan bu kartla herhangi bir yerde alış-veriş yapılırken kartın kendisi çipe yüklenen komutlar doğrultusunda hangi işlemi yapıp hangisini yapmayacağına kendisi karar verebilmekte, böylece bu kartlar sayesinde işlemler daha hızlı, daha güvenli ve çok amaçlı olabilmektedir.

C. Sanal Kart

Fiziksel olarak müşterilerin ceplerinde veya cüzdanlarında bulunmayıp, kişilere şifre olarak yazılı bir sertifika şeklinde verilen kartlardır. Müşteri, bu şifre ile fiziksel anlamda banka kartına ihtiyaç duymaksızın telefon ve internet aracılığıyla dilediği işlemi gerçekleştirme imkanına sahip olmaktadır. İnternet ve telefon bankacılığının gelişmesi ile kullanımı yaygınlaşmıştır.

III. Ödeme Aracı Niteliği Bakımından Banka Kartları

A. ATM Kartı/ Harcama Kartı/ Debit Kart

ATM Kartı kullanıcısı harcamalarını ATM Kartına ait hesapta bulunan parasından yapar, hesabında para bulunmaması durumunda ise kartı veren kuruluş tarafından kendisine kredi sağlanmaz.

B. Kredi Kartı

Yukarıda da tanımı yapıldığı şekilde kredi kartından yapılan harcamalarda kullanıcının yaptığı harcamalar kendi hesabından değil bankanın kendisine sağlamış olduğu krediden yapılır. Kullanıcı daha sonra yapmış olduğu harcamaları bankaya öder.

IV. Katkđ Payđ, Hesap Açma Durumu, deme Zamanđ Bakımından Banka Kartları

Katılm harcı alınan-alınmayan kartlar; Bazđ kartların kartđ veren kuruluş tarafından verilmesi esnasında katılm harcı alınması söz konusu olmaktadır. Bazen bu katılm payđ karta tahsis edilen kredi miktarını (st limiti) belirleyici olmaktadır. Bu kartlar genellikle Katılm Bankalarının verdiği kartlardır.

Bankada hesap açılmasını gerektiren-gerektirmeyen kartlar; Kartđ veren kuruluş bunun karşılığında bankada bir hesap açılmasını şart koşabilir, hatta hesap açılmasını yeterli görmeyip hesapta belli miktarda para bulunmasını da şart koşabilir. Bu tür kartlar da genellikle Katılm Bankalarının verdiği kartlardır. Yatırılan para kredi kartının limitini belirleyecek, aynı zamanda bankanın kullanııcıdan alacağını garanti altına almasına yardımcı olacaktır.

Bankada hesap açılması şartı aramayan kredi kartları karz akdi esasına göre çalışır. Kartın bankada hesap açılmasını gerektirip gerektirmemesi kartın kullanımının cevaz durumunu doğrudan etkiler.

Ay sonunda ödeme gerektiren-gerektirmeyen (faiz işleten) kartlar; Kartđ veren kuruluş dönem sonunda kartın mevcut borcu için borcun tamamının veya bir kısmının ödenmesini isteyebilir veya hiçbir ödeme yapılmasını şart koşmayabilir. Ödemenin tamamının yapılmamasđ durumunda ise bir kısım Katılm Bankaları borçta bir artış gerekleştirmezken bir kısım ise borcu döviz, altın gibi bir ödeme aracına endeksleyerek veya zamanında ödeme yapılmış olması halinde edilecek kr hesabına göre ceza uygulayarak zarar edilmesinin önüne geçmeye çalışırlar.

Katılm Bankalarının dışındaki bankalar ise ödemenin gecikmesi durumunda gecikme faizi veya bir kısmının yapılması durumunda ödenmeyen kısım üzerinden kredi faizi işletirler.

Dönem sonunda borcun tamamının ödenmesini gerektiren-gerektirmeyen (taksit yapan) kartlar; Kartı veren bankaların bir kısmı borcun daha önce belirlenmiş bir kısmının (asgari tutar) ödenmesini yeterli görerek kalan kısmını taksitlendirmektedirler. Bu durumda Katılım Bankaları bu taksitlendirme için ödenmesi gereken tutarda bir artış gerçekleştirmezken diğer bankalar ise ödenmeyen tutar üzerinden kredi faizi işletirler.

V. İslam Hukuku'nca Değerlendirilmesi Açısından Banka Kartları

A. Debit Kart

Kullanıcısının bankada bir hesabının bulunduğu, yapılan harcamaların bedellerinin hemen kullanıcının hesabından çekilerek ödendiği karttır. Bu tarife göre bu kart sadece bankada hesabı olan kullanıcılara verilmektedir. Kullanıcının hesabında bulunan parayı kullanması bu kartın kullanımını sağlayan sözleşmenin karz aktini içermediği sonucunu doğurmaktadır.

Bu kart genelde kullanıcıya ücretsiz olarak verilmektedir. Kullanıcı da nakit para çekmesi durumu hariç bu kartın kullanımı sebebiyle herhangi bir vergi ödememektedir. Bu özellikleri gösterdiği müddetçe ve kullanıcının hesabında bulunandan fazla para kullanmaması veya kullanması durumunda faiz terettüp etmemesi halinde kullanımı caiz olan bir karttır².

B. Charge Kart

Kartı veren kuruluşun kullanıcıya belli limitlerde kredi sağladığı ve kullanımı süreyle bağlı olan karttır. Ödeme tarihinde kullanılan meblağın tamamının ödenmesi gerekmektedir. Ödemenin geç yapılması veya tamamının yapılmaması durumunda borca faiz işletilmesi söz konusu olacaktır.

² Zuhaylî, "Bitâkâtu'l-İtimân", s 46.

Bu kart yapılan harcamaları taksite bağlamaz, verildiği limitler dahilinde belirlenen zaman zarfında kullanım imkanı sunan bir ödeme aracıdır.

Debit karttan farklı olarak banka bu kartı verirken kullanıcıdan bazı vergiler ve kart çıkarma yenileme işlemleri için ücret almaktadır.

C. Kredi Kartı

Dünya çapında en fazla kullanılan çeşittir. Kullanıcı kendisine tanınan limit dahilinde yapmış olduğu harcamaları taksitlerle ödeyebilir, ancak bunun karşılığında kartı veren kuruluşa faiz ödeyecektir. Ödeme tarihi geldiğinde kullanıcı borcunun kendisi için belirlenen minimum ödeme miktarını öder, geri kalan kısmı faiz uygulanarak bir sonraki ayın ekstresine dahil edilir. Bu durumda kart limiti de yenilenmiş olur.

Charge karttan taksit yapması ve ödemenin faiz karşılığında ertelenmesi özellikleriyle ayrılır.

İKİNCİ BÖLÜM
BANKA KARTLARININ TARAFLARIN İLİŞKİLERİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Banka kartlarının işleyişinin tam olarak anlaşılabilmesi için taraflar arasındaki ilişkilerin bütün yönleriyle bilinmesi gerekmektedir. Banka kartı, aralarında sözleşmenin akdedildiği taraflara bazı faydalar sunarken olumsuz özellikler de sergilemektedir. Bu faydalar mulahaza edildikten sonra Katılım Bankalarının banka kartı faaliyetine başlama sebepleri incelenecektir. Sözleşme, taraflarına haklar sunarken bazı sorumluluklar da yüklemektedir. İşte bu haklar ve sorumlulukların bilinmesi işleyişin takibi ve değerlendirilmesi için önemlidir. Bu işleyişin tam olarak kavranabilmesi için son olarak banka kartı sözleşmesinin hukuki niteliğinin incelenmesinde fayda vardır.

I. Banka Kartı Kullanımından Beklenen Faydalar

Banka kartı çıkaran kuruluş bir ticari müessese olması hasebiyle yaptığı işlemlerde kâr amacı gözetmektedir. Müşterilerine kredi sağlaması anlamına gelen kredi kartı uygulaması da doğal olarak bankaların kendisinden fayda beklediği uygulamalardandır. Bankanın yanı sıra kartı alan kullanıcı ve kart kullanımına imkan vererek mal ve hizmet sunan satıcı da kartın kullanımından faydalar beklemektedirler. Bu faydalar şu şekilde açıklanabilir;

A. Banka Açısından Beklenen Faydalar

Banka kartının kullanımından bankanın beklediği faydalar şunlardır;

Kullanımdan doğan kâr;

Bu kâr farklı vergi uygulamaları ve kesintilerden kaynaklanan kârdır. Bu kesintiler bazen kullanılan miktarın daha önce belirlenmiş bir oranıdır, bazen de kullanılan miktardan bağımsız bir meblağdır. Bunların içinde yıllık kesinti, yenileme bedeli, nakit kredi kullanımı bedeli ve döviz kullanımı nedeniyle kurdan kaynaklanan kârlar mevcuttur.

Borcun ödenmesinin gecikmesinden doğan kâr;

Kullanıcı tarafından kullanılan miktarın tamamının veya bir kısmının son ödeme tarihine kadar ödenmemesi durumunda uygulanan ceza veya faiz, veya asgari limit ödendikten sonra kalan miktara uygulanan faizden kaynaklanan kâr kredi kartı kullanımından banka açısından beklenen faydalardandır.

Kredi kartı kullanımı sebebiyle sağlanan dolaylı kâr;

Bir bankadan kredi kartı alan şahsın diğer bir bankada bulunan hesabını kendisine kredi kartını veren bankaya naklettirmesi de dolaylı kârlardandır.

Satıcıdan alınan komisyon;

Kartı veren banka kullanıcının yaptığı her alışverişte satıcı ile daha önce anlaşmış oldukları bir komisyon alarak kâr etmektedir.

Taksitli satıştan kaynaklanan kâr;

Kartı veren banka, kullanıcının yapmış olduğu taksitli alışverişlere uyguladığı faiz ile kâr sağlamaktadır.

Sürümden doğan kâr;

Bireysel kredi kullanımı için uygulanan uzun prosedürlerin rağbeti azaltması, kullanıcıların da bundan kaçınarak aynı krediyi kredi kartı vasıtasıyla kullanmaları bankaların daha fazla kredi kartı vermelerine sebep olmaktadır. Bu da yukarıda zikredilen kârların artmasına neden olmaktadır.

Kart bedeli olarak tahsil edilen veya kartın yenilenmesi durumunda alınan bedel de bankaların karttan elde ettiği gelirlerdendir.

ATM'lerden nakit kredi kullanımında nakit kredi faizine ek olarak ATM kullanım bedeli de alınır.

B. Kullanıcı Açısından Beklenen Faydalar

-Kullanıcı kredi kartıyla, nakit taşıma zorunluluğundan ve bunun yol açabileceği tehlikelerden kurtulacaktır. Zira, yanında hiç para olmasa bile, sisteme dahil üye işyerlerinden kartını ibraz ederek limiti dahilinde mal ve hizmet satın alabilecektir.

-Kredi kartıyla, ülke dışına çıktığında ise, kart her yerde kabul gören bir ülke parası fonksiyonuna sahip olduğundan, kullanıcıyı yurtdışına döviz çıkarma ve döviz bozdurma gibi zahmetlerden kurtaracaktır.

-Kullanıcı kredi kartıyla yanında nakit olmadığı için ödeme güçlüğü çeken kişi olarak değil de, kredi itibarı olan kişi olarak değerlendirilecektir. Bir başka deyimle, piyasada kartla ödeme yapma; nakit yada çekle ödeme yapmaya kıyasla, daha güvenli ve saygın olarak değerlendirilmektedir.

-Kredi kartıyla, nakit durumunu ve harcamalarını daha güvenli ve daha kontrollü bir şekilde izleyebilecektir.

-Kullanıcı kredi kartıyla, çekle yapılan ödemelerin getirmiş olduğu bazı kısıtlamalardan kurtulacaktır.

-Kullanıcı nakite ihtiyaç duyduğu anlarda ATM'ler aracılığıyla kartının nakit kredi limitinden yararlanabilecektir. Kullanıcı aynı zamanda kendi bankasının anlaşmalı olduğu diğer bankaların şube ve ATM'lerinden de para çekebilecektir. Bu durumda anlaşmalı kuruma daha önce belirlenmiş bir hizmet bedeli ödeyecektir.

-Satıcı kartı veren banka ile anlaşma yaparak bankanın kartını kullanan müşterilere özel indirimler veya taksitler yapabilir. Kartı veren banka tek taraflı olarak satıcıdan bunu isteyebilir.

-Özel müşterilere verilen bazı kartlar (gold card) müşterilerine hayat sigortası sunabilmekte, birçok ticari kurumda öncelik ve özel imkanlar sağlamakta, seyahat ile ilgili rezervasyonlarda diğer kullanıcılara göre avantajlar sağlamaktadır.

-Bazı kartlar kullanıcının belli limitlerde harcama yapması durumunda hediyeler vermekte, hesabına para puanlar eklemektedir.

-Kayıp çalıntı durumları ile ilgili yükümlülüklerini zamanında ve gereği gibi yerine getirdikten sonra herhangi bir riske maruz kalmayacaktır.

C. İşyeri Açısından Beklenen Faydalar

-Güvenilirlik;

Mal veya hizmet sunan işyerlerinin sundukları mal veya hizmetin bedelini tahsilde muhatabı kartın kullanımından sonra kullanıcı değil kartı veren bankadır. Bu da mal veya hizmetin bedelini tahsil açısından işyerine büyük bir güvence teşkil etmektedir.

-Sağladığı kolaylıklar;

Alışverişlerde nakit veya çek yerine kredi kartının kullanımı satıcının nakit parayı koruma, çekleri tahsil etme veya para ve çeklerin gerçek olup olmadığını inceleme zahmetinden kurtarır.

-Müşteri Portföyü;

Satıcı belli bir bankanın kartını kullanmakla o bankanın müşterilerini doğrudan kendi müşteri listesine eklemektedir.

II. Banka Kartının Olumsuz Yönleri

A. Kredi Kartı Çıkaran Kurum Açısından

-Sistemin kurulması için yapılacak ilk yatırımın büyük olması ve uzmanlaşmış, bu konularda eğitim görmüş personel istihdamının getireceği personel giderlerinin yüksek olması.

-Kredi kartı sahtekarlıklarının kredi kartı çıkaran kurumu zarara uğratması özellikle kredi kartlarının çalınması ve kaybolması ülkemizde sık karşılaşılan bir sorundur.

-Kredi kartı sahibinin temerrüdü, iflası ve ödemelerin tatil edilmesi gibi durumlarda riskin tamamen kredi kartı kurumunun üzerinde kalması.

-Kredi kartı ile harcama eğilimi yüksek olduğundan ekonomik konjonktürdeki olumsuz dalgalanmalarda kredilerin geri dönmeme riski yüksek bulunmaktadır. Bir başka deyişle kredi kartı ile harcamaların dönüş olasılığı ekonomik dalgalanmalara karşı daha esnektir.

B. İşyeri Açısından

-Sisteme dahil olmak isteyen işyeri kredi kartı kurumuna bir komisyon ödemekle yükümlüdür

-Komisyon satırlara bağılıdır ve bu işyerinin kârının bir kısmından vazgeçmesi demektir.

-Kredi kartıyla yapılan harcama ve tahsilat safhasına kadar geçen süre para, zaman ve emek kaybına yol açmaktadır¹.

¹ Çırpan, s.47.

-Bazen üye işyeri kart sahibinin iade talebine dayanarak aldığı malın bedelini ödememe gibi bir riskle de karşı karşıya kalmaktadır². Çünkü işyeri ve kurum arasındaki sözleşmeye konulan hüküm gereği kart çıkaran kurum üye işyerine ödediği bedeli geri alma hakkını saklı tutmaktadır.

C. Kart Hamili Açısından

-Kredi kartı kişilerin harcama eğilimini artırmaktadır³. Hamil kaliteli fakat pahalı mal satın alacaktır. Bu ise kişilerin bütçelerinin üzerinde harcama yapmasına sebep olduğundan kişi zor durumda kalabilir. Bunun sonucunda ise icralar, intihar, cinayet gibi sosyal olaylarda artışlar yaşanmaktadır⁴.

-Kredi kartıyla harcama ve nakit kullanımı sonucunda efektif talepte bir artış olacağından, kredi kartı sisteminin enflasyonist etkileri kişileri doğrudan olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

-Çalınma veya kaybolma durumunda, kart sahibinin iradesi dışında kullanımdan doğan risk kart hamiline aittir.

-Kart hamili belirtilen süre içinde borç ödemesini yapmadığı takdirde yüksek faiz ödemekle yükümlüdür.⁵

²Ömer Teoman, Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, Beta Basım Yayım, İstanbul 1996, s.39.

³ Sedat Yetim, Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara 1997, s.23.

⁴ Cahit Uyanık, "Kredi Kartlarına Çeki Düzen", **Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi**, Y/44, N/519, Ankara 2005, s 14.

⁵ Teoman, s.35.

D. Ülke Ekonomisi Açısından

-Enflasyonist ortamda kredi kartı ülke ekonomisi açısından sakıncalıdır. Çünkü, kredi kartları tüketim talebini artırdığından, artan talep fiyatları yükselterek enflasyonun artmasına sebep olmaktadır.

-Kredi kartlarının faydalarından biri ülkeye döviz girdisi sağlaması idi ancak söz konusu bu fayda dezavantaj da olabilir, kredi kartları ülkeden döviz çıkmasına yol açabilir.

III. Katılım Bankalarının Banka Kartı Faaliyetine Başlama Sebepleri

Katılım Bankaları prensip olarak İslam Hukuku'na aykırı olmamak kaydıyla mevcut bankacılık sisteminin müşterilerine sunduğu bütün hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuşlardır. Paralarının atıl durmadan hem artmasını hem de ekonomiye katkı sağlamasını isteyen, bununla birlikte faiz kullanmak istemeyen şahısların bu ihtiyacına cevap vermek, kurmak istedikleri bir iş veya almak istedikleri mal veya hizmetleri satın almak için para bulamayan şahıslara karz vermek gibi muamelelerle çalışmaya başlayan Katılım Bankaları bu işlemlerin İslam Hukuku'na uygun bir şekilde yürütülmesi için çaba harcamışlardır.

Bununla birlikte Türkiye'de kredi kartının kullanımının yaygınlaşması, Katılım Bankalarının müşterilerinin de kredi kartı talebinde bulunmaları Katılım Bankalarının bu alan üzerine araştırmalarına neden olmuştur. 1995-2000 yılları arasında Türkiye'de kredi kartı kullanımı çok ciddi bir şekilde artmıştır. Öyle ki bankacılık sektörünün sunduğu en önemli hizmetlerden biri olan kredi kartı kullanımının artması ile birlikte bu hizmeti sunmak bankaların tercih edilmesini en fazla etkileyen unsurlardan biri haline gelmiştir. Kredi kartı kullanımının artmasıyla bununla bağlantılı olarak kredi kullanımı ve ATM cihazı sayısı da artış göstermiştir. Bu artışlara rakam olarak bakılacak olursa;

1995-1996 yılları arasında Türkiye’de çıkarılmış kredi kartı adedi 1.000.000’a ulaşmıştır. Aynı yıllar arasında banka kartı adedi ise 2.000.000 adet civarında artış göstermiştir. Yine bu dönemde Türkiye’de çıkarılmış kredi kartları ile yapılan toplam işlem sayısı 46.012.873’ten 87.626.894’ yükselmiştir. Aynı dönemde kredi kartları ile yapılan alışverişin tutarı daha da yükselerek 105.02 milyon YTL’den 322.33 milyon YTL’YE ulaşmıştır. Bu dönemler henüz Katılım Bankalarının kredi kartı hizmetine başlamadığı dönemlerdir.

1997 yılında Katılım Bankalarının kredi kartı faaliyetine başlamaları ile 1996-1997 yılları arasındaki kart artışı 1.240.000 civarında gerçekleşmiş, banka kartı sayısı ise 2.600.000 adet kadar artmıştır. Aynı dönemde kredi kartı ile yapılan işlem sayısı 87.626.894’ten 145.993.082’ye, harcama tutarı ise 322.33 milyon YTL’den 941.50 milyon YTL’ye yükselmiştir.

Kredi kartı sayısı ve kullanımının artması POS ve ATM cihazlarının sayısını da artırmıştır. 1997-1997 yılları arasında POS sayısı 35.056’dan 58.636’ya, ATM cihazı sayısı 5.477’den 6735’e yükselmiştir.

1995 yılı itibariyle bankaların toplam kullandığı kredi ve fon miktarı 1.743.685 bin YTL iken Katılım Bankaları 62.560 bin YTL olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında Katılım Bankaları’nın kullandığı fon ve krediler toplamı 1995 yılına göre yaklaşık %200 artış göstererek 1.726.000 bin YTL olmuş, 2005 yılında ise yaklaşık %400 artarak 7.407.508 bin YTL’ye ulaşmıştır. 2006 yılının rakamları da %50 artışla 10.492.453 bin YTL seviyesine ulaşmıştır.

2002 yılı Mart ayı itibariyle kredi kartı ile yapılan toplam alışveriş miktarı 638.622.033 olarak belirlenmiştir. 2003 yılı Mart ayı itibari ile bu miktar 833.363.746’ya çıkmıştır ki bu da bir yılda kredi kartı kullanımında %30 civarında bir artış meydana geldiğini göstermektedir. 2004 yılı Mart ayına bakıldığında ise 1.136.370.169 adet kredi kartı kullanılan harcama olduğu tespit edilmiştir. Bu da 2003 yılında yapılan kullanıma göre %36 civarında bir artış olduğunu göstermektedir. 2005

yılı Mart ayında %12'lik bir artış, 2006 yılında ise %2'lik bir artış olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 2002 yılı ile 2006 yılları arasında kredi kartı kullanımında % 100'ün üzerinde bir artış sağlanmıştır. Verilen rakamlar kredi kartı kullanımının yıllara göre artış ve dağılımını göstermektedir. Aynı dönem içerisinde kredi kartı kullanımında ytl olarak yapılan harcama ise 25.662 bin YTL'den 109.159 bin YTL'ye yükselmiştir ki bu da kullanımda % 300'ün üzerinde bir artışa işaret etmektedir. Kredi kartı ile yapılan harcamaların bu kadar artması Türkiye'de kredi kartı sayısının çok hızlı bir şekilde artmasının doğal bir sonucudur. Çok geniş bir kesim tarafından bu kadar sık kullanılması ve sağladığı kolaylıklar açısından günümüz modern yaşamının neredeyse vazgeçilmez bir alışveriş enstrümanı olmasıdır.

Katılım Bankalarının 2002 yılından 2006 yılına kadar aktif büyüme gelişimine bakıldığında büyümenin %247 oranında olduğu görülecektir. Aynı dönem içinde Katılım Bankalarının genel bankalar arasında aktif büyüklükten aldığı pay ise %1.83'ten %2.83'e yükselmiştir. Yine aynı dönem içinde Katılım Bankalarının kredileri de gelişerek 2.101 milyon YTL'den 10.492 YTL'ye çıkmış, %399 oranında bir artış göstermiştir. Bunun doğal sonucu olarak bankacılık sektörü içindeki toplam kredilerden alınan pay da %3.59'dan %4.55'e yükselmiştir. 2005-2006 yılları arasındaki gelişim ise şu şekilde gerçekleşmiştir;

Bankacılık sektörünün kredileri %49 artarken Katılım Bankalarının kredileri %42 artmıştır.

Bu dönemde en önemli artışlardan biri kredi müşteri sayısında gerçekleşmiştir. 2005 yılında 291.000 müşteriye kredi kullandıran Katılım Bankaları 2006 yılında 679.000 müşteriye kredi kullandıran %133 oranında bir artış gerçekleştirmiştir.

Kredi müşterisinin artması kredi kartı kullanıcılarının da artması sonucunu doğurmuş, 2005 yılında 384.000 olan Katılım Bankası kredi kartı kullanıcı sayısı 2006 yılında %32 artarak 505.000'e yükselmiştir. Halbuki aynı dönemde faizli bankaların kredi kartı kullanıcı sayısında sadece %6 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Kredi kartı kullanıcı sayısının artmasıyla Katılım Bankaları ATM cihazlarının sayısını %24 oranında artırmıştır.

Bütün bu verilerle birlikte Türkiye'nin mevcut banka ve Katılım Bankalarının müşteri profili ve bir bankadan beklentileri göz önünde bulundurulduğunda kredi kartının üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Katılım Bankaları da bu faaliyete başladıklarında müşterilerin kredi ve banka kartı taleplerinin fazlalığı karşısında bu öngörünün haklı olduğunu görmüşlerdir.

IV. Banka Kartı İle İlgili İlişki ve Sorumluluklar

1. Banka Kartının İçerdiği Sözleşmeler

a. İki Taraflı Kredi Kartı Sistemini Oluşturan Sözleşmeler

İki taraflı kredi kartı sisteminde, kullanıcı, kredi kartını, kartı çıkaran kuruluşun bizzat kendisinden mal ve hizmet temin etmek amacı ile kullanmaktadır. Yani kartı çıkaran kuruluş, kredi kartını kendi işyerlerinde ödeme aracı olarak kabul etmek üzere çıkarmaktadır.

Bu sistemi üç taraflı kredi kartı sisteminden ayıran en önemli fark, burada sadece kartı çıkaran kuruluş ile kredi kartı sahibi arasında iki taraflı bir sözleşme ilişkisinin mevcut olmasıdır. Bu sistemde kartı çıkaran kuruluşun ile mal ve hizmet temin eden kuruluş ile aynı olması taraflar arasındaki hukuki ilişkinin daha basit olması sonucunu doğurmaktadır.

İki taraflı kredi kartı sisteminin temel amacı kartı çıkaran işyerinin, kart sahibine kendisinden alışveriş yaparken ödeme kolaylığı sağlamaktır. İki taraflı kredi kartı sisteminde kartı çıkaran kuruluş, kendisine kart verdiği kullanıcı ile çerçeve niteliğinde bir sözleşme akdederek, kredi kartının sadece kendi işyerlerinde ödeme aracı olarak kabul edileceğini taahhüt eder. Kredi kartı sahibi de, kartı çıkaran kuruluş

ile mal ve hizmet temini için münferit sözleşmeler yaptığı takdirde, ödemeyi kredi kartı ile gerçekleştirir. Bu ilişkide, kartı çıkaran kuruluş, borcu olan mal veya hizmet sunumunu zamanında yerine getirirken, kart sahibi edimin ifası olan ödemeyi ertelemektedir⁶.

b. Üç Taraflı Kredi Kart Sistemini Oluşturan Sözleşmeler

Üç taraflı kredi kartı sisteminde tarafların arasında ikili olarak ayrı ayrı sözleşmeler yapmakta, bu sözleşmeler dolaylı olarak üçüncü kişiyi bağlamaktadır. Bu durumda kartı veren kuruluş ile kullanıcı arasında bir ilişki, yine kartı veren kuruluş ile satıcı arasında bir ilişki ve son olarak kullanıcı ile satıcı arasında bir ilişki kurulmaktadır.

Kartı çıkaran kuruluş (banka), daha önceden üye işyeri ile kredi kartının bu işletmede ödeme aracı olarak kabul edilmesini konu alan bir sözleşme akdetmiş durumdadır. Aynı şekilde kartı veren kuruluş ile kart sahibi arasında kart sahibinin kredi kartını üye işyerlerinde ödeme aracı olarak kullanmaya yetkili olmasını düzenleyen bir sözleşme mevcuttur.

Banka ile sözleşme yapmış olan kuruluş bu sözleşme muvacehesinde, kart sahibi için söz konusu tutarı ertelemekte ve ilk olarak kartı veren kuruluşla olan ödeme taahhüdü üzerinden alacağını almaya çalışmaktadır.

c. Kredi Kartı Sözleşmesi

(1) Tanım

Uygulamada bir kredi kartı sisteminde üç taraf mevcuttur. Bunlar “kartı çıkaran kuruluş, üye işyeri ve kart sahibidir.”

Kredi kartı sözleşmesi, kartı çıkaran kuruluş ile kredi kartı sahibi arasındaki hukuki ilişkiyi düzenlemektedir. Uygulamada bankalar tarafından önceden

⁶ Murat Nokay, “Yeni Düzenlemeler Işığında Kredi Kartları”, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_259.htm, 04.04.2006, s. 1.

düzenlenen bir çerçeve sözleşme niteliğinde olan kredi kartı sözleşmesi kart sahibi olmak isteyen kişi tarafından imzalanır ve böylelikle aralarındaki ilişki kurulmuş olur.

Yani, Kredi Kartı sözleşmesi; kartı çıkaran kuruluş ile kredi kartı sahibi arasında akdedilen, çerçeve niteliğinde kendisine özgü yapısı olan, sürekli aynı kalan bir sözleşmedir ki, bununla kartı çıkaran kuruluş, kredi kartının üye işyerlerinde nakitsiz ödeme aracı olarak kabul edileceğini, buna karşılık kredi kartı sahibi de kredi kartı ile yapılan harcamaları kartı çıkaran kuruluşa ödemeyi taahhüt eder. Sözleşmenin çerçeve sözleşme şeklinde kalması kartı çıkaran kuruluşun her müşteri (kullanıcı) için ayrı bir sözleşme yapması gereğini ortadan kaldırmaktadır.⁷

(2) Unsurları

Tarafların Anlaşması;

Kredi kartı sözleşmesi, tarafların karşılıklı rızasına dayanması itibarı ile rızâ bir sözleşmedir. Sözleşmenin kurulması tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanına bağlıdır. Kredi kartının düzenlenip kart sahibine verilmiş olması sözleşmenin kurulması için gerekli bir şart olarak görülmemiş, sözleşme kurulduktan sonra kart sahibinin sözleşmeden doğan haklarını kullanabilmesi için kartı çıkaran kuruluşun yerine getirmesi gereken bir edim olarak kabul edilmiştir. Ancak kredi kartının tesliminin sözleşmeden gözetilen faydanın tahsili için tek yol olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bankanın, genel işlem şartları niteliğinde hazırladığı sözleşme metni, hukuki niteliği itibarı ile bir icaba davettir. Kredi kartı almak isteyen kişinin bu sözleşmeyi imzalaması icap, yine kredi çıkaran kuruluşun bunu onaylaması ise kabuldür. Ancak bu görüşün tartışmalara açık olması gerekmektedir. Zira kural olarak icaba davet eden tarafın bu davetine icap ile mukabele edilmesi durumunda icaba daveti yapan taraf bu icabı kabul etmek yükümlülüğündedir. Halbuki uygulamada bankalar icaba davette buldukları herkesin icabına kabulle mukabele etmemektedirler. Bazen icaba davete icapla karşılık veren kişilerin bu icabı kabulle karşılık bulamamaktadır.

⁷ Nokay, s 3.

Bankanın icabı kabulü, sözleşmenin icaba uygun olarak kurulmasını sağlayan ve icabı yapana varması gereken tek taraflı bir beyandır. Kabul beyanı açık bir şekilde yazılı olarak bildirileceği gibi uygulamada sıklıkla kredi kartının ilgiliye gönderilmesi ile de yapılmış sayılır.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunda değişiklik yapan 4822 sayılı kanun ile eklenen 10/A maddesine göre, kredi kartı sözleşmesi, tüketici kredisi sözleşmesinin hükümlerine tabi kılınmıştır. Tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı olarak yapılması zorunlu olduğu için de kredi kartı sözleşmesi de “geçerlik şartı” olarak yazılı yapılmak zorundadır.

Süreklilik;

Kartı çıkaran kuruluşun üye işyerlerinde, sözleşmede belirlenen çerçevede kullanmasını sağlama yükümü, kartın kullanımını belirli ya da belirsiz bir süre için olsa da mutlaka sürekli niteliktedir. Zira kredi kartını kullanan kişinin kartını satıcılar nezdinde kullanabilmeyi amaçlamaktadır.

Kredi kartının üye işyerinde nakitsiz ödeme aracı olarak kabul edilmesini sağlamak için faaliyette bulunma ve bu kullanımın sürekli olmasını sağlama kartı veren kuruluşun yüklenmiş olduğu edimlerdenidir.

Kredi kartı sözleşmesinden beklenen faydanın sağlanması için bu yükümlülüğün muhakkak bir şekilde işletilmesi gerekmektedir.

Kredi Kartı Sahibinin Harcamalarını Üye İşyerlerine Ödeme;

Kredi kartı sözleşmesinin en önemli unsurlarından biri de, kartı çıkaran kuruluş tarafından, kart sahibinin yaptığı harcamaların üye işyerine ödenmesidir. Bu yükümlülük kart sahibine değil, kartı çıkaran kuruluşa aittir. Bu unsur, kredi kartı sözleşmesini iki taraflı kredi kartı sisteminden ayırt eden unsurdur.

Kredi Kartı Sahibinin, Kredi Kartı ile Yaptığı Harcamaların Tutarını Kartı Çıkaran Kuruluşa Ödemesi;

Kredi kartı sahibi, kredi kartı ile yaptığı harcamaları üye işyerlerine değil, kredi kartı çıkarılan kuruluşa ödemek zorundadır.

d. Kredi Kartı Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Kredi kart sözleşmesi kartı çıkarılan kuruluş ile kredi kartı sahibi arasındaki hukuki ilişkiyi düzenler.

Bu sözleşme bankanın sürekli bir şekilde, sözleşme aracılığıyla anlaşmış olduğu satıcıların kredi kartını nakitsiz ödeme aracı olarak kabul etmesi için faaliyette bulunma yükümlülüğünü üstlenir. Bu da bir hizmet edimi ifası niteliği taşır. Ayrıca, kredi kartı sahibine karşı, onun işyerinden yaptığı alışverişlerin tutarını üye işyerine ödeme yükümlülüğü üstlenir. Kredi kartı sahibi de, satıcıdan almış olduğu mal ve hizmetlerin bedellerini bankaya ödemekle yükümlüdür.

Sözleşmede karşılıklı edimler üstlenilmesi, kredi kartı sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olması sonucunu doğurmuştur.

Kredi kartı kullanıcılarına nakit avans çekme imkanı da tanıyorsa, kredi ilişkisinden de söz edilebilir.

Karşılıklı ilişkiler nedeniyle kredi kartı sözleşmesi, içinde birden fazla sözleşme türüne ait edimlerin bir arada bulunduğu çerçeve niteliğinde sürekli ve nevi şahsına münhasır bir sözleşmedir.

2. Banka Kartını Veren Kurum ile Banka Kartı Kullanıcısının İlişkileri ve Sorumlulukları

a. Kartı Çıkarılan Kuruluşun Hakları Ve Borçları

Kart Ücretinin Ödenmesini İsteme Hakkı;

Kredi kartı sahibi adına düzenlenen kart ücretini kartı çıkaran kuruluşa ödemekle yükümlüdür. Bunun dışında, kartı çıkaran kuruluş, sözleşmede kararlaştırılabilen ve kart yenileme ücreti olarak da bilinen ücretlerin de ödenmesini talep edebilir. Kart sahibi kartı kullanmasa da kart ücreti ödemekle yükümlüdür. Kart ücreti, kart sisteminin işleyişi için gerekli masrafların finansmanının sağlanması açısından kredi kartı için gereklidir.

Kredi Kartı İle Yapılan Harcamaların Ödenmesini İsteme Hakkı;

Kredi kartı sahibi, kart ile yaptığı harcamalar tutarının tümünü son ödeme gününe kadar öderse, herhangi bir faiz borcu altına girmez. Buna karşılık, borcunu son ödeme gününe kadar ödemez veya asgari ödeme tutarını ödeyerek borcunun kalan kısmını taksitlendirirse, bu takdirde kartı çıkaran kuruluşun faiz talep etme hakkı doğar.

Nakit Kredi Kullanılması Halinde Ana Para, Faiz ve Gecikme Faizi İsteme Hakkı;

Kredi kartı sahibi, nakit avans kullanmış ise, kartı çıkaran kuruluşun buna ilişkin olarak ana para, faiz ve gecikme faizi ödenmesini isteme hakkı ortaya çıkar. Tabi gecikme faizi kullanılan nakit avansın ödenmesinin gecikmesi durumunda sözkonusu olur.

Kredi Kartı Sahibine Mal ve Hizmet Temini İçin Üye İşyerlerini Sağlamak;

Kredi kartı sözleşmesinden, kartı çıkaran kuruluş için doğan en önemli borç, kredi kartı sahibinin nakitsiz mal ve hizmet temin etmesine olanak sağlayacak faaliyette bulunması yükümlülüğüdür.

Bu yükümlülüğün ifası için, kartı çıkaran kuruluş, mal ve hizmet temin eden işletmeler ile üye işyeri sözleşmesi imzalar. Kartı çıkaran kuruluşun yükümlülüğü, üye işyerlerinde kredi kartlarının ödeme aracı olarak kullanılması sağlamaktır. Bunu

sağlamak için, kartı çıkaran kuruluş, kredi kartı ile yapılan harcamaları üye işyerine ödemeyi taahhüt etmektedir.

Kartı çıkaran kuruluş, üye işyerlerini kredi kartı sistemine dahil etmek için faaliyette bulunmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük aslidir ve sözleşmenin temelini oluşturur.

Kredi kartı çıkaran kuruluş tarafından oluşturulan üye işyerleri ağı, kredi kartı sözleşmesinin kurulmasından sonra önemli ölçüde daralmışsa, kredi kartı sahibi açısından “işlem temeli çökmüş” sayılacağından sözleşme haklı sebeple feshedilebilir. Zira bu durumda kredi kartı kullanımından beklenen fayda sağlanamamış olacaktır.

Kredi Kartı Sahibi Adına Kredi Kartı Düzenlemek;

Sözleşmenin sağladığı haklardan yararlanabilmek için kredi kartına ihtiyaç vardır. Nakitsiz olarak mal ve hizmet temin edebilmek için her şeyden önce hak sahibinin adına düzenlenmiş ve kendisine teslim edilmiş geçerli bir kredi kartına ihtiyaç vardır. Kredi kartının düzenlenip kart sahibine verilmesi geçerlik şartı değildir, ancak sözleşmenin ifası için gerekli bir işlemdir. Aksi halde kart sahibinin haklarını kullanması fiilen imkansız hale gelir.

Gerek kartlı işlemlerde provizyon alan ve işlem kaydını oluşturan “POS” cihazlarında, gerek nakit çekme ve para yatırma gibi hizmetler sunan “ATM” lerde kredi kartı veya banka kartı olmaksızın işlem yapmak mümkün değildir.

Görülüyor ki kartı çıkaran kuruluşun yükümlülüğü “kredi kartının düzenlenmesi”, “hak sahibine teslim edilmesi”, “Kartın kullanıma açılması” şeklinde gerçekleşen birbirine bağlı üç ayrı edim borcundan oluşmaktadır.

Kredi Kartının Yasaklandığını Üye İşyerlerine Bildirmek;

Kredi kartının çalınması, kaybedilmesi veya gasp edilmesi gibi durumlarda kart sahibini elinden iradesi dışında çıkması halinde, kart sahibinin bunu derhal kartı

çıkaran kuruluşa bildirmesi gerekir. Böyle bir durumda kartı çıkaran kuruluş, kredi kartının kullanılmasını yasaklamak ve yasaklanmayı tüm üye işyerlerine bildirmekle yükümlüdür.

Başvuru Olmadıkça Kart Vermeme;

Kart çıkaran kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremezler. Bu kuruluşlarca genel müdürlük veya şube haricinde kredi kartı talebi toplanabilecek yerler Kurumun uygun görüşü alınarak Türkiye Bankalar Birliği ve T.K.B.B. tarafından müştereken belirlenir.

Asgarî tutarın son ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödenmemesi durumunda kart çıkaran kuruluşça kart hamiline yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde bu tutarın ödenmemesi ya da banka kartı ile kredi kartı kullanımından dolayı adli cezaların uygulanması halinde, ilgili kart çıkaran kuruluşça kart hamiline verilen kredi kartları iptal edilir ve borcun tamamı ödeninceye kadar yeni kredi kartı düzenlenemez.

Kartla İlgili Bilgilendirme Yapmak;

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların düzenli ve güvenli kullanımı ile bildirim, talep, şikâyet ve itirazlara ilişkin gerekli tedbirleri almaya yönelik sistemi kurmak ve kesintisiz olarak açık tutmakla yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeteri derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları otuz günü geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlüdür. Yurt dışı işlemlerinde bu süre altmış gün olarak uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların kullanılması bir kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa, bu tür bilgilerin gizli kalması amacıyla gerekli önlemleri almak ve harcama ve alacak belgesinin

müşteri nüshası üzerinde ve yazışmalarda kart numarasının açıkça yer almasını engellemekle yükümlüdür.

Kartın Kullanıcıya Güvenli Bir Şekilde Ulaşmasını Sağlamak

Kart çıkaran kuruluşlar, banka kartı ve kredi kartlarının asıl kart hamiline teslim edilmesini sağlayacak önlemleri almak, reşit olmayan ek kart hamilleri adına düzenlenen banka ve kredi kartlarının asıl kart hamillerine teslimini sağlamakla yükümlüdür.

Kredi Kartı Limiti İle İlgili Yükümlülükler;

Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir model veya skorlama sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 29 uncu madde çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde güncelleyebilirler. Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini artıramazlar. Kart hamillerinin harcamalarıyla kart limitlerini aşmaları halinde, aşılan miktara işlem tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süre için, akdi faizden başka herhangi bir ücret talep edilemez.

Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamaz. Bu fıkra uygulamasında bin Yeni Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyi kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir.

Kart hamilinin talebi üzerine üçüncü kişiler adına asıl karta bağlı ve asıl kart limitini aşmamak kaydı ile ek kredi kartı düzenlenebilir.

Kurul, ikinci fıkrada yer alan sınırlama da dahil olmak üzere, kart çıkaran kuruluşların genel ve bireysel risk sınır ve oranlarını belirlemeye yetkilidir.

Şikâyet ve itirazlar;

Kart çıkaran kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin kart kullanımıyla ilgili olarak yapacakları şikâyet ve itiraz başvurularını, başvuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde hamilin başvuru yöntemi kullanılarak ve gerekçeli bir şekilde cevaplandırmak zorundadır. Kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin şikâyet ve itirazlarının ilgili birimlerine kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

Kredi kartı ile yapılan işlemlere, son ödeme tarihinden itibaren on gün içinde, kart çıkaran kuruluşa başvurmak suretiyle itiraz edilebilir. Kredi kartı hamili, yapacağı başvuruda, hesap özeti için hangi unsurlarına itiraz ettiğini gerekçesiyle belirtmek zorundadır. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hesap özeti kesinleşir. Hesap özeti kesinleşmesi genel hükümlere göre dava hakkını ortadan kaldırmaz.

Kartın haksız kullanımı ve sigortalanması;

Kartın ya da 16 ncı maddede belirtilen bilgilerin kaybolması veya çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki yirmidört saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan yüzelli Yeni Türk Lirası ile sınırlı olmak üzere sorumludur. Hukuka aykırı kullanımın, hamilin ağır ihmaline veya kastına dayanması veya bildirim yapılmaması hallerinde bu sınır uygulanmaz.

b. Kredi Kartı Sahibinin Hakları Ve Borçları

Adına Kredi Kartı Düzenlenmesini İsteme Hakkı;

Tam iki tarafa borç yükleyen ve rızai bir sözleşme olan kredi kartları sözleşmesinin kurulmuş sayılması için, kredi kartının düzenlenmesi şart değildir. Kredi kartı hakların kullanılmasına için bir araçtır. Bu sebeple kart sahibi kredi kartını çıkaran kuruluştan adına kredi kartı düzenlenmesi talep edebilir.

Bu hak kredi kartının yenilenmesi hakkını da kapsar.

Üye İşyeri Sağlanmasını İsteme Hakkı;

Kredi kartını çıkaran kuruluş tarafından, üye işyeri ile sözleşme yapılmadığı takdirde, kredi kartının kullanılmaması düşünülemez. Bu nedenle, kredi kartı sahibinin, kartı çıkaran kuruluştan, kredi kartını ödeme aracı olarak kabul eden üye işyerleri sağlanmasını talep hakkı vardır.

Hesap Dökümünün Gönderilmesini İsteme Hakkı ;

Uygulamada hesap ekstresi, ya da kredi kartı hesap özeti denilen ve kredi kartı ile yapılan harcama bilgilerini gösteren bu belgeyi, kredi kartı sahibi talep edebilir.

Sözleşmede Kararlaştırılan Giriş ve Üyelik Aidatını Ödemek;

Burada sözü edilen üyelik hukuki anlamda, herhangi bir dernek, sendika veya kooperatif üyeliği şeklinde anlaşılmalıdır. Zira kredi kartı sözleşmesi karşılıklı ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Kredi kartı sisteminde yerleşmiş bir kavram olduğu için yaygın kullanılmaktadır.

Bu aidatların ödenmesinin istenmesi sözleşmenin esaslı unsuru değildir. Böyle bir yükümlülük sözkonusu olmayabilir. Rekabet amacıyla son zamanlarda yapıldığı görülmektedir.

Doktrinde bu ödemenin neye ilişkin olduğu tartışmalıdır. Bir görüş hizmet ediminin bir karşılığı olarak nitelendirmekte ise de çoğunluk tarafından kredi kartı sahibinin kartlı sistemin olanaklarından yararlanması için kartı çıkaran kuruluşun yaptığı masraflara katkı olarak yorumlanmaktadır.

Kredi Kartı ile Yapılan Harcamaları Ödemek;

Kredi kartı ile nakitsiz alışveriş yapan kart sahibi adına üye işyerine kredi kartı sağlayan kuruluşun yaptığı ödemeyi kredi kartı sahibi bankaya ödeme yaparak üzerine düşen edimi ifa eder.

Kredi kartı sahibi harcama belgesi tutarlarını, sözleşmede kararlaştırılan süre ve şekilde kartı çıkaran kuruluşa ödemek zorundadır.

Kart kullanımına ilişkin yükümlülükler;

Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımı sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır.

Banka ve Kredi Kartlarını Düzenleyen Kanununun 20 Maddesine göre harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla yapılan mal ve hizmet alımlarındaki hukuka aykırı kullanımlardan kaynaklanan zararlardan kart hamili sorumlu tutulamaz.

Bildirim zorunluluğu;

Kart hamili, kendisine tevdi edilen kartı ve kartın kullanılması bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa bu bilgileri güvenli bir şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkaran kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde kart çıkaran kuruluşa bildirmekle yükümlüdür.

3. Banka Kartı Veren Kurum ile Mal ve Hizmet Sunan Kurumların Karşılıklı İlişki ve Sorumlulukları

a. Kartı Çıkaran Kuruluşun Hakları ve Borçları

Ödemeleri zamanında yapmak;

Kartı veren kurum (banka) satıcı tarafından satım ile ilgili belgeler eline ulaştırıldığında bu belgelerin taalluk ettiği borçları satıcı ile aralarında hazırlamış oldukları sözleşmenin gerektirdiği tarihte satıcının belirtmiş olduğu hesaba yatırmalıdır.

Tacirin Satış İçin İhtiyaç Duyduğu Malzemeyi Temin Etmek;

Banka tacirin kartı kullanabilmesi için gerekli POS cihazını, slipler için gerekli fişleri, satılan malın iadesi durumunda iade için gerekli evrakı ve taksitli satış yapılıyorsa bunun için gerekli evrakı satıcıya temin etmek durumundadır.

Kart İle İlgili Özel Durumları Satıcıya Bildirmek;

Banka kullanıcının elindeki kart ile ilgili limit, süre dolumu, kayıp çalıntı gibi bilgileri satıcıya ulaştırmak zorundadır. Bu tür bilgilerin kendisine ulaşmaması sebebiyle yanlış bir işlem yapan satıcının diğer hukuki prosedürleri yerine getirmesi durumunda herhangi bir sorumluluğu olmayacaktır.

Satış İle İlgili Evrakı İsteme;

Banka satıcıdan istediği zaman kredi kartlı satışlar ile ilgili evrakı isteyebilir, kendisine ulaştırılmayan veya prosedüre uygun hazırlanmamış evrak ile ilgili sorumluluk yüklenmez.

b. Satıcının Hak Ve Borçları

Satıcının gelen müşteriye hizmet verme sorumluluğu;

Üye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadır. Bu zorunluluk indirim dönemlerinde de geçerlidir. Üye işyerleri, kart hamilinden kartın kullanılması dolayısıyla komisyon veya benzeri bir isim altında ilave bir ödemede bulunmasını isteyemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar tarafından üye işyeri sözleşmesi feshedilir ve bir yıl süreyle yeni bir sözleşme yapılamaz.

Harcama ve alacak belgesi;

Üye işyerleri, mal ve hizmet bedellerinin banka kartı ya da kredi kartı ile ödenmesi veya nakit talep edilmesi halinde, 20 nci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, elektronik ya da mekanik cihazları kullanarak harcama belgesi veya nakit ödeme belgesi düzenlemek ve aslını sözleşmede belirtilen süre içinde muhafaza etmek ve bir nüshayı da kart hamiline vermek zorundadır. Bu hükme aykırılık halinde satılan hizmet veya mal bedeli üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edilemez.

Üye işyerleri kart kullanılarak satın alınmış bir malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde, alacak belgesi düzenleyerek bir nüshasını kart hamiline verdikten sonra diğer bir nüshayı da muhafaza etmekle yükümlüdür.

Alacağını Erken Tahsil Edebilme Hakkı;

Satıcı isterse alacağından belli bir bedel tenkis edilmesi karşılığında satışın ertesi günü satışın bedelini tahsil edebilir. Ancak sözleşmenin belirttiği süreye kadar bekleyerek satış tutarının tamamını da alabilir.

Bankada Hesap Açma;

Satıcı yaptığı satışların bedellerinin yatırılması için kartı veren bir bankada hesap açmalıdır. Kredi kartı ile yapılan satışların bedeli zamanı geldiğinde, nakit kart (ATM Kartı) ile yapılan satışların bedeli ise derhal hesaba yatacaktır.

İade İşlemlerinde Nakit İade Yapmama;

Satıcı müşteriye kredi kartı ile satmış olduğu malın müşteri tarafından iade edilmesi durumunda iade işlemlerini nakit parayla değil yine kredi kartı üzerinden yapacaktır. POS cihazının vereceği ve üzerinde satış iadesi olduğunu gösteren slip müşteriye verilecektir.

Bilgilendirme ve sistemin güvenliğinin sağlanması;

Üye işyerleri, banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri, işyerinin girişinde ve kart hamilleri tarafından kolayca görülebilecek bir yere koymak, üye işyeri sözleşmeleri herhangi bir nedenle sona erdiği takdirde de, bu işaretleri kaldırmakla yükümlüdür. Üye işyerleri, teknik bir nedenle geçici bir süreyle işlem yapılamadığı hallerde kart hamillerini uyararakla yükümlüdür.

Üye işyerleri, 20 nci madde uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla işlem yapılmasına olanak sağlamak üzere kuracakları sistemlerin güvenli bir şekilde çalışmasını temin etmekle yükümlüdür.

İptal Edilmiş, Çalıntı Kartla Satış Yapmama;

Satıcı bankanın kendisine iptal edildiğini veya çalındığını bildirmiş olduğu kartlara satış yapmamalıdır. Ayrıca kullanımda olan kartlara limitinin üzerinde satış da yapmamalıdır. Bunları yapması durumunda sorumlu olacaktır.

Müşteriye Kimlik Sorma;

Üye işyerleri, mal ve hizmet bedeli karşılığını banka kartı veya kredi kartı ile ödemek isteyen kişilerin imza gerektiren işlemlerde imza kontrolünü yapmak, kartın tahrifata uğrayıp uğramadığını kontrol etmek ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlarca kendilerine ulaştırılan bilgiler çerçevesinde kartın geçerliliğini tespit etmekle yükümlü olup, gerekli durumlarda kart üzerinde yer alan bilgilerle kimlik belgesi üzerinde yer alan bilgileri karşılaştırmak üzere geçerli bir kimlik belgesi ibrazını talep etmek ve harcama belgesi üzerindeki bilgilerle kredi kartı üzerindeki bilgileri karşılaştırarak kontrol etmekle yükümlüdür. Bu kontrollerin yapılmamasından doğan zararlardan üye işyerleri sorumludur.

Yapılan Satışın Belgelerini Bankaya Gönderme;

Satıcı yapmış olduğu satışların bedelini tahsil edebilmek için satış slip ve dekontlarını bankaya zamanında göndermelidir.

Üyelik Aidatlarını Ödeme;

Banka ile aralarında yapmış olduğu anlaşmada belli bir üyelik aidatı ödenmesi kararlaştırılmışsa satıcı hizmet almaya devam edebilmek için bu aidatları zamanında ödemelidir.

Limit Dahilinde İşlem Yapma;

Üye işyerleri, tek bir kredi kartı ile yapılacak harcama tutarının belirlenen işlem limitini aşması halinde kart çıkaran kuruluştan kartın kabulü için yetki almakla yükümlü tutulmuş ise harcamanın tamamı için yetki almak zorundadır. Aynı kart ile aynı ödeme işlemi için birden fazla harcama belgesi düzenlenemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde üye işyerleri satılan hizmet veya mal bedelini üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edemez.

Bilgilerin saklanması;

Üye işyerleri, kartın kullanımını sonucunda kart ve kart hamili ile ilgili edindikleri bilgileri, kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar hariç olmak üzere kart hamilinin yazılı rızasını almadan başkasına açıklayamaz, saklayamaz ve kopyalayamaz. Üye işyerleri, kart bilgilerini üye işyeri anlaşması yaptığı kuruluş dışındaki şahıs veya kuruluşlarla paylaşamaz, satamaz, satın alamaz ve takas edemez. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, bu fıkranın uygulanmasını gözetmekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, edindikleri kişisel bilgileri gizli tutmak, kendi hizmetlerinin pazarlanması dışında başka amaçlarla kullanmamak ve kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar dışında kalanların bu bilgilere ulaşmasını engellemek amacıyla gereken önlemleri almakla yükümlüdür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BANKA KARTININ FIKHÎ HÜKMÜ

Banka kartının fikhî açıdan sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için banka kartı sözleşmesinin içerdiği alt akitler ile sözleşmeyi oluşturan şartların İslam Hukuku açısından incelenmesi gerekmektedir. Bu şartların sözleşmeyi nasıl etkilediği, sözleşmenin içerdiği alt akitlerin genel işleyiş içerisinde nasıl değerlendirildiği ve İslam Hukuku ile nasıl bağdaştırılmaya çalışıldığını göreceğiz. Bağdaştırma çabalarının en önemli kısmını oluşturan ve büyük bir problem oluşturan kredi kartı bedelleri ile ilgili hem fikhî hem de kanunî inceleme yapmaya çalışacağız. Bu incelemenin sağlıklı yapılabilmesi için de kredi kartı sözleşmelerinin içerdiği akitlere kısaca değinmek gerekmektedir.

I. Karz Akdi

A. İslam Hukuku'nda Karz Akdi:

Karz luğatte “daha sonra almak üzere verilen şey, mal veya para”dır. Aynı zamanda akdin kendisine de karz ismi verilmiştir.

İstilahta ise “ Aynısını daha sonra almak üzere vermiş olduğun misli maldır.” şeklinde tarif edilmiştir. Bu tariften anlaşılacağı üzere karz akdi ancak misli mallar üzerine kurulabilir. Misli olmayan mallar için ise ariyet akdi söz konusu olmaktadır.

Bu da bizi misli mallar için kurulan ariyet akitlerinin aslında karz akdi olduğu sonucuna götürmektedir¹.

Karz akdinin üç unsuru vardır; taraflar, icap ve kabul, karz konusu mal. Karzı veren tarafa mukriz, alan tarafa ise muktariz denir. Mukrizin muktarize verdiği mala ise karz denmektedir. Karz akdi gerçekleştiği karz konusu mal muktarizin eline geçmese dahi mülkiyeti geçer.²

Karz akdine hadis-i şeriflerde işaret edilmekte, müslüman kardeşinin sıkıntılı zamanında ona ödünç veren kişi şu şekilde methedilmektedir; " Hiç bir müslüman yoktur ki müslüman kardeşine iki defa karz verirse ikisini birden sadaka vermiş gibi olmasın."³

Başka bir hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır; " Üç şeyde bereket vardır; Bedeli sonra ödenmek üzere satış, karz verme, satmak için değil de evde yemek için arpayı buğdayla karıştırmak."⁴

Peygamber Efendimiz karz verenin (mukriz) alacağını alırken tutumunu borçlunun maddi durumuna göre belirlemesini tavsiye etmiştir; " Allah (cc) alırken, satarken ve alacağını alırken müsamaha gösteren kişiye merhamet etmiştir."⁵

Karz akdinin konusu olan mal veya borcun geri ödenmesi esnasında bir fazlalık içermemesi gerekir. Zira Peygamber Efendimiz "Menfaat celbeden her karz faizdir." buyurarak karz karşılığında menfaat almayı yasaklamıştır. Bu hadise dayanarak kuruluşu esnasında bir menfaatin şart koşulduğu karz akitlerinin fasid olduğu iddia

¹ Abdulhamid Mahmud Tihmaz, el-Fıkh el-Hanefi fi Sevbihi el-Cedid, , Dar el-Kalem : Şam, 2001, IV, s. 212.

²Ebu'l-Berekât Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Adevi Derdir, Şerhu's-sagir ala Akrebi'l-mesalik ila mezhebi'l-İmam Malik, 1201/1786, Kahire : Dârü'l-Maârif, 1392/1972, III, s 295.

³ İbni Mâceh, Karz, 2430.

⁴ El-Hafız ibn Hacer el-Askalânî, Buluğ el-Merâm min Edilleti'l-Ehkam, Şam : Dâr el-Feyhâ', 1999, Bâb el-Kırâd, 894.

⁵ Buhari, Buyu, 2076

edilmiştir.⁶ Karz akdinde mevcut menfaat şartının karz akdini nasıl etkilediği Sahih Olmayan Şartların Sözleşmeye Etkisi başlığında ayrıntılı olarak incelenecektir.

B. Kredi Kartlarında Karz Akdi

Kullanıcı ile kartı veren kurum arasında bankanın mukriz (karz veren) olması hasebiyle **karz akdi** kurulmaktadır, zira banka hesap açma yükümlülüğü getirmediği kullanıcıya kullanması için kredi vermektedir. Katılım Bankalarında bu karz akdi karşılığında kullanıcının kullandığı miktar sebebiyle hiçbir ek bedel alınmazken faizli bankalarda bu kullanım karşılığında kullanıcıdan daha önce belirlenen oranda faiz tahsil edilmektedir. Buradaki uygulamadan da görüleceği üzere Katılım Bankaları " Menfaat celbeden her karz akdi faiz içerir." hadisi gereğince kullanıcılardan Katılım Bankası için kâr anlamına gelebilecek hiçbir tahsilat yapılmamaktadır. Ancak bununla birlikte kart kullanımının sağlanması için gereken kart bedeli, ATM kullanımı gibi bedeller sadece Katılım Bankası'na getirdiği maliyet nisbetince kullanıcıdan tahsil edilmektedir.

Kredi kartı veya salt karz akitleri sebebiyle alınan fazlalıkların faiz olmadığı yönünde bir görüş de mevcuttur. Bu görüşe göre faiz de bir satış akdidir ve kurulması için siyğa (icap ve kabul) veya siyğanın yerine geçecek bir şey olması gerekmektedir. Günümüzde yapılan ise satış akdi değil karz akdidir, dolayısıyla faiz sözkonusu olmamalıdır. Ancak bu görüş de "Menfaat celbeden her karz akdi faizdir." hadis-i şerifi mucibince doğru kabul edilmemiştir.⁷

Menfaat kelimesi fakihler tarafından bir kaç farklı şekilde tarif edilmiştir. Hanefi, Maliki, Şafiilerin çoğunluğu ve Hanbelilerin bir kısmının görüşüne göre

⁶ Abdullah bin Muhammed el-Umrâni, el-Menfaatu fi'l-Kard, Dammam : Dâr ibni'l-Cevzi, h 1424, s 252.

⁷ Muhammed Abdullah İbrahim eş-Şibânî, Bunûk Ticâriye bi-dûni Riba, Riyad : Dâr Alem el-Kutub, 2002, s164.

menfaat “Aynın (malın) karşılığında olan, ayna mukabil gelen şeydir.” Evde oturmak, binek hayvanına binmek, hizmet gibi...⁸

Şafiilerin bir kısmı ve Hanbelilerin çoğunluğu ise şu şekilde tarif etmişlerdir; “Malların semerelerine itlak edilen şeydir. İster arazi (geçici) olsun ister aynî, mallardan sağlanan faydadır.”⁹

Mallardan fayda olarak sağlanan malların menfaat tanımına dahil edilmemesinin sebebi ğalle olarak adlandırılmalarıdır.

Yukarıda zikredilen hadisi şerifte geçen menfaat de bu tanıma uyan ve terettüp sebebi tamamen taalluk ettiği karz akdi olan menfaattir ki caiz değildir.

Katılım Bankaları müşterilerine iki türlü karz akdi imkanı sunar.¹⁰ Bunların birincisi müşterinin başvurusu üzerine istediği meblağın tek bir defaya mahsus olmak üzere kendi adına açılan bir hesaba yatırılmasıdır. Müşteri bu akit neticesinde aldığı krediyi bir defada çeker ve kullanır, sözleşmede belirtilen şekilde de geri ödemesini yapar. Ancak günümüzde Katılım Bankaları müşterilerine nakit kredi sağlamak yerine murabaha akdi yapma yolunu seçmektedirler. Bu akitte müşterinin talep etmiş olduğu kredinin kullanılacağı yer tesbit edilir, banka belirlenen bu mal alımını kendi adı ve hesabına yaptıktan sonra müşterisine bu malı taksitle ve aralarında anlaşmış oldukları bir kâr oranıyla satar. Yaptıkları sözleşme malın alımı esnasında ödenen bedeller ve operasyon masraflarının da müşteri tarafından ödenmesini öngörür.

İkinci karz imkanı ise müşterinin adına bir yere yatırılan ve üzerinde uzlaştıkları bir müddet içinde müşterinin istediği şekilde tümünü birden veya kendi istediği

⁸ Abdullah bin Muhammed el-Umrânî, el-Menfaatu fi'l-Kard, Dâr ibni Cevziyye : Riyad 1424, s 61.

⁹ el-Umrânî, s 62.

¹⁰ Aişe Şarkavi Maliki, el-Bünûkü'l-İslâmiyye : et-tecrûbe beyne'l-fikh ve'l-kanun ve't-tatbik, Dârü'l-Beyza ; Beyrut : el-Merkezü's-Sekafi el-Arabi, 2000, s538.

aralıklarla çekerek kullanmasını sağlayan karz akdidir. İşte günümüzde Katılım Bankalarının kredi kartları için uyguladığı karz akdi budur.¹¹

II. Kredi Kartlarındaki Diğer Akitler

A. Genel Olarak Akitler

Banka ve kredi kartlarının içerdiği şart ve unsurları kısımları, çeşitleri fonksiyonları açısından karz, havale, tazmin veya vekalet gibi tek bir akitte toplamak mümkün olmadığı gibi vekalet ve kefalet gibi iki akit altında toplamak da mümkün değildir. Bu durumda banka kartı kullanımının kişiye tahsis edilmesinde şu akitler kurulur;

B. Tazmin veya Kefalet Akdi

Kefalet akdi Hanefî fıkında “Alacaklının talebi esnasında bir zimmeti diğerine mutlak olarak dammetmek.”, Cumhura göre “Hakla (borçla) bağlı olma konusunda bir zimmeti diğerine dammetmek.” olarak tarif edilmiştir.¹² Banka satıcıya kartı kullananın aldığı mal veya hizmetin bedelini tazmin etme borcu altına girdiği için banka ile satıcı arasında bir tazmin akdi kurulmuş olur. Banka satıcı ile arasında yaptığı sözleşmede kullanıcının kredi kartı ile yapmış olduğu banka ile arasındaki sözleşmeye uygun kullanımların bedelini kullanıcının yerine ödeyeceğini satıcıya taahhüt eder. Bu taahhüt karşılığında satıcı kendisinden kart kullanarak mal veya hizmet almak isteyen kullanıcıya satış yapar.

¹¹ Muhammed Bâkır Es-Sadr, el-Banku'lle-Rebeviyye fi'l-İslam, Dar et-Taaruf li'-Matbuat, Beyrut,1980, s153.

¹² Alaaddin Za'terî, el-Hademet el-Masrifîyye ve Mevkifu"ş-Şeriatî'l-İslamiyyeti Minha, Şam : Dar el-Kutub et-Tayyib, 2002, s 573.

C. Vekalet Akdi

Vekalet akdi Hanefî fikhında “ İstemenin (mutalebe) borçlunun zimmetinden kendisini iltizam altına sokan şahsa nakli” şeklinde tarif edilirken Cumhura göre; Borcun bir zimmetten diğerine geçişini gerektiren akit” olarak tarif edilmiştir.¹³ Kullanıcının satın almış olduğu malın bedelini kendisine sormadan satıcıya ödemesi için vekalet vererek bir vekalet akdi kurulmuş olur.

D. Havale Akdi

Kredi Kartı kullanıcısı kartı ile alışveriş yaptığı zaman para ödememekte, satıcının işlem sonrası kendisine verdiği slibi imzalayarak satıcıyı bankasına havale etmektedir. Bu havale neticesinde satıcı kendisine havale edilen bankaya giderek kullanıcının kart ve alışveriş bilgileri ile imzasını taşıyan slibi ibraz ederek kendisine ödeme yapılmasını talep eder. Kendisine havalede bulunulan taraf olarak banka sözleşme şartlarına uygun olarak yapılmış işlemlerde havaleyi kabul etmek zorundadır.

III. Kredi Kartının Hükümü

Kredi kartının hükmünü açıklayabilmek için ilk olarak kredi kartı ile yapılan işlemlerin tamamının incelenmesi, sözleşmenin içerdiği şartların ayrıntılarına girilmesi ve bu şartların sahih olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu aşamadan sonra kredi kartının kullanımını mahzurlu hale getiren unsurların bulunmadığı bir kredi kartı uygulaması çalışmaları incelenerek kredi kartının İslam Hukuku ile bağdaştırılması çalışmalarına yer verilecektir. Ancak bundan önce üzerinde ittifak edilen bazı hususlara işaret etmekte fayda vardır;

¹³ Za'terî, s 574.

İlk olarak, mal ve hizmet alımlarında kullanılması kullanıcısının faiz ödemesini gerektiren kredi kartlarının kullanımının caiz olmadığı hususunda ittifak vardır. Bu kredi kartı çeşidinde kullanıcının hesap kesim döneminde borcunun belli bir kısmını (asgari tutar) ödemesi durumunda kalan kısım için faiz uygulanır. Uygulanan faize de kredi faizi denir.

ATM cihazı kullanımı karşılığında sadece hizmet bedeli adı altında ve çekilen miktarın bir oranı olmayan bedelin ödenmesini gerektiren ATM kartının kullanılmasının caiz olduğu yönünde ittifak vardır.¹⁴

Ancak bir aylık kullanım süresi dolduğunda yapılan harcamaların tamamının ödenmesini şart koşan kredi kartının sözleşmesinde içerdiği gecikme durumunda harcananın üstünde bir bedel talep edilip edilmemesi durumuna göre farklı hükümler söz konusu olmaktadır. Borcun ödenmemesi durumunda da faiz adı altında bir fazlalık talep hakkı tanıyan kredi kartının kullanılmasının caiz olmadığı belirtilmiştir. Her ne kadar uygulamada faizli bankalar tarafından bu iki özellik için iki ayrı kredi kartı verilmemekte ise de bu ayırım önemlidir. Zira Katılım Bankaları ödemelerin taksitlere bölünebildiği ve bunun karşılığında faiz alınmayan kredi kartı uygulaması ile çalışmaktadır. Katılım Bankaları uygulamalarında bu kredi kartı ödemelerinin gecikmesi durumunda tahakkuk eden fazlalık ile ilgili değişik yorumlar yapılmaktadır. Bu konu da ilgili başlıkta incelenecektir.

¹⁴ Sıddık Muhammed Emin Ed-Darîr, “Bitâkâtu'l-İ'timân”, XV/3, s 16.

IV. Kredi Kartı Sözleşmelerinin İçerdiği Şartlar

A. Sahih Olan Şartlar

Kredi Kartı sözleşmelerinin içerdiği şartlar arasında akdin sıhhatine tesir etmeyen, İslam Hukuku açısından sakınca oluşturmayan şartlar şu şekilde sıralanabilir¹⁵;

- Kullanıcının borcuna sadık kalması, banka tarafından belirtilen zamanda zamanında ödeme yapması,

- Bankanın, kullanıcının sözleşmeye uygun olarak yaptığı harcamaların ödemelerini yapması

- Bankanın karz (kredi) vermeye kredi kartı sözleşmesinin süresi sona erinceye kadar devam etmesi,

- Bankanın kartın mülkiyetine sahip olması,

- Bankanın vekilinin (kullanıcının) harcamalarından satıcıya karşı sorumlu olması,

- Bankanın kart isteyen şahıstan bankada hesap açmasını veya bankaya kartla yapılacak harcamaları güvence altına almak için bir miktar ödeme (rehin) istemesi,

- Kredi Kartı sisteminin gerektirdiği vergi ve kullanım bedellerinin ödenmesini istemesi, (ancak bu şartın sahih sayılması için ödenecek bedellerin karz akdi ile bir ilişkisinin olmaması gerekir, bu bedeller ve İslam Hukuku açısından değerlendirilmesi ilgili başlıkta incelenecektir),

¹⁵ Abdulvahhab İbrahim ebu Süleyman, El-Bitakât el-Bankiyye el-İkradiyye ve's-Sahbu min'er-Rasid, Suriye : Daru'l-Kalem, 1998, s 149.

- Bankanın kullanım sonucu oluşan borcu satıcıya öderken satıcıda indirim yapmasını istemesi, (bu şart da ayrıntılı olarak incelenecektir.)

- Bankanın satıcıya yapılacak ödemeyi erken yapması durumunda bedelde indirim yapması (bunun sahih olması için bankanın şart koşmaması, satıcının rızasını ifade etmesi gerekmektedir.)

- Kredi Kartı kullanımını karşılığında bankanın kullanıcıya hediyeler vermesi, indirimler yapması,

- Bankanın kullanıcıya İslam Hukuku'na uygun olacak şekilde ödül olarak sigorta yaptırması,

- Bankanın Kredi Kartı sözleşmesini istediğı zaman tek taraflı olarak feshedebilmesi.

B. Sahih Olmayan Şart

Kredi Kartı sözleşmelerinde bulunan şartlar arasında en yaygın bulunan ve kabul edilmesi kesinlikle mümkün olmayan şart faiz şartıdır. Sözleşmelerde belirtilen faiz tek bir çeşit ile sınırlı değildir. Alışveriş faizi olarak adlandırılan ve kullanıcının ödemelerini zamanında yapması durumunda dahi yapmış olduğu alışverişler için müşteriden tahsil edilen faiz bunların başında gelir.

İkinci olarak kullanıcının harcamış olduğu ve son ödeme tarihinde ödemediğı alışverişler için gecikme faizi uygulanmaktadır. Bazı bankalar kredi kartında ilk olarak zikredilen alışveriş faizini uygulamamakta, bunun yerine kullanıcıların ödemeyi zamanında yapmaması durumunda gecikme faizi almaktadırlar. Bu durumda kullanıcının kesinlikle ödeme tarihini geçirmemesi sonucunda harcamaları sebebiyle bankaya hiçbir şekilde faiz ödememesi söz konusu olmaktadır. Bazı İslam alimleri son ödeme tarihini geçirmeme kaydıyla kredi kartı kullanmanın caiz olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ancak her ne kadar kişi faiz ödeyecek duruma düşmemek için yapılması gereken herşeyi yapacak olsa da kartı alırken banka ile arasında akdettiğı

sözleşmede gecikme durumunda faiz ödeyeceğini taahhüt etmektedir ve böyle bir taahhütte bulunmak İslam Hukuku açısından uygun karşılanmamaktadır.

Bankaların kredi kartı aracılığıyla kullanıcıdan aldıkları faizin bir çeşidi de nakit avans faizidir. Kullanıcının kredi kartı vasıtasıyla bankadan veya ATM'den nakit avans çekmesi durumunda işletilen bu faiz kullanıcının ödemeyi zamanında yapması durumunda dahi tahsil edilmektedir.

Bankalar kullanıcının kart için belirlenmiş limit üzerinde alışveriş yapması durumunda da limit aşımı sebebiyle aşılacak bedel üzerinde belirli bir oranda faiz uygulamaktadırlar.

Son olarak bankaların kullanıcılarına sağladıkları taksitli alışveriş imkanı karşılığında tahsil ettikleri bir faiz çeşidi daha vardır. Bu faiz de müşterinin ödemelerini zamanında yapmasına bağlı olarak tahsil edilme durumu değişkenlik gösteren bir özelliğe sahip değildir. Satışın taksitli olması sebebiyle faiz mutlak olarak tahsil edilecektir.

Sözleşmelerde belirlenen ve gerekli görüldüğü hallerde kullanıcıdan tahsil edilen bu faizlerin dinen uygun olmaması iki temel sebebe dayanır;

İlk olarak kart kullanımında var olduğunu söylediğimiz karz akdinin konusu olan krediye eklenen fazlalık İslam Hukuku'nda "*nesie*" faizi olarak adlandırılan ve bütün İslam alimlerin haram olduğu konusunda ittifak ettikleri faiz tanımı altına girer. Bu faiz çeşidi alınan karzın daha sonra ödenmesi (ecel) sebebiyle artırılarak geriye ödenmesi şeklinde tanımlanabilir. "Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz."¹⁶ mealindeki ayet-i kerimede bahsedilen faiz de bu faizdir.

¹⁶ Al-i İmrân, 130

Ebu Muhammed Abdulhak bin Atiyye el-Endelüsi'de bu ayetin tefsirini şu şekilde yapmıştır; "Riba fazlalık manasındadır, bu ribanın çoğu da Araplar arasında alacaklının borçluya "ödeyecek misin, yoksa artıracak mısın?" şeklinde sormalarıyla gerçekleşirdi. Borçlu ödeyeceği miktarı artırır, alacaklı da buna karşılık borcun vadesini uzatırdı."¹⁷

İmam Mücahid de bu ayetin indiriliş sebebini şöyle zikretmektedir; " Araplar belli bir sürede ödenmek üzere satış yaparlardı, ödeme zamanı geldiğinde ödemeyi erteleme karşılığında ödenecek miktarı artırırlardı. Bunun üzerine Allah (cc) bu ayeti gönderdi.

Ebu Huseyn el-Maverdi de faizin bu çeşidi için "Her ne kadar ayrıntılarında ihtilaf etmiş olsalar dahi Müslümanlar faizin haram olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Hatta o kadar ki Allah (cc)'ın hiçbir şeriatte (dinde) faiz ve zinayı helal kılmadığını söylemişlerdir." demiştir.¹⁸

İkinci sebep olarak sözleşmenin bir şartı olan faizin şu hadis-i şerifin kapsamına girmesi gösterilmiştir;

"Menfaat celbeden her karz akdi faizdir."¹⁹

Bu manada zikredilen hadisler tevatur derecesine ulaşmıştır, karz akdi ile sağlanan her türlü menfaatin faiz olduğu kesinlik kazanmıştır. Zaten karz akdinin sosyal rolü gereği taşıdığı "rıfk ve yakınlık" özelliği, içine menfaat girmesi yoluyla ortadan kalkmaktadır.

Ayrıca bankanın kredi kartı talebine karşılık olarak kullanıcının bankada bir hesap açmasını, açılan hesapta belli bir meblağın bulundurulmasını, kullanıcının bu

¹⁷ ebu Süleyman, s 163.

¹⁸ ebu Süleyman, s 163.

¹⁹ Sunen-i Beyhakî, Bâbu kulli kardin cerra nef'an fehuve riban, cüz 5, 11084, s 572.

meblağı kredi kartının kullanım süresi dolana kadar çekmemesini ve kullanmamasını şart koşması caiz değildir. Ancak banka açılan bu hesaba yatırılan meblağ ile ilgili kullanıcı ile bir mudarebe akdi tesis eder ve o meblağdan edilen kârı kullanıcı ile arasında paylaşırsa böyle bir şart caiz olur.²⁰

Kredi kartı sözleşmesinde bulunan ve sahih olup olmadığı tartışılan şartların tamamı bu şartların faizi öngörüp öngörmediğine göre değerlendirilmektedir. Bunun için diğer şartların değerlendirmesi aşağıda sırası geldikçe yapılacaktır.

C. Sahih Olmayan Şartların Sözleşmeye Etkisi

Kredi Kartı sözleşmesinin içerdiği ve sahih olmadığı ifade edilen şartın, yani kullanım karşılığında bir fazlalığın şart koşulmasının, az olsun çok olsun caiz olmadığı belirtilmiştir. Ancak akdin sahih olmayan bir şart içermesi durumunda bu şart akdin tümüne tesir ederek akdin butlanını mı gerektirecektir, yoksa sadece şartın iptal edilemesi yeterli mi olacaktır?

Malikî ve Şafîiler akdin böyle bir şart içermesi durumunda akdin tamamının butlana uğrayacağı görüşündedirler.

Malikîler bu görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir;²¹

“Karz akdinin şartı menfaat celbebetmemesi şarttır. Eğer bir fazlalık şart koşulmuşsa akit fesada uğramıştır, buna bağlı yapılan tasarruflar da geçersizdir. Karz olarak verilen şey hala mevcutsa geri verilir, eğer mevcut değilse kıymetinin tazmin edilmesi veya misli ise mislinin verilmesi gerekir.”

Ancak Hanefî ve Hanbelîler bu konuda muhalefet etmişler ve sahih olmayan şartın akdin tamamının değil, sadece şartın butlanını gerektirdiğini savunmuşlardır.

²⁰ Hey'etu'l-Muhasebe ve'l-Muraca'a li'l-Muesseset el-Maliyye el-İslamiyye (bkz İbrahim bin Halife), El-Ma'ayır eş-Şer'iyye, Bahreyn, 2005, s 23.

²¹ ebu Suleyman, s 165.

Hanefîler de bu görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir;

“Şartla karz vermek haramdır; akit geçerli, şart ise geçersizdir.”

Hanbelîler de “Şartın fesadıyla karz fâsid olmaz.” diyerek akdin sıhhatine işaret etmişlerdir.

Hanefî ve Hanbelîlerin delil olarak zikrettikleri hadis-i şerif ise şöyledir;

Hz Aişe (ra) dedi ki “Bureyra (cariye) bana geldi, “ben efendimle yılda bir ukiyye olmak üzere toplam dokuz ukiyye üzerine mukâtebe yaptım. Bana yardım et.” dedi. Hz Aişe (ra) “eğer hepsini bir defa da ödemem halinde senin velâ hakkın benim olacaksa yardım ederim.” buyurdu. Bureyra efendisine giderek durumu zikretti, velâ hakkının kendilerinde kalmaması durumunda kabul etmediler. Hz Aişe (ra)’ya geri geldiğinde Rasulullah (sa) da orada idi, durumu anlattı. Peygamber Efendimiz (sa) de Hz Aişe (ra)’ya; “O’nu al, azad et, velâ hakkını da onlara ver. Muhakkak velâ hakkı azad edene aittir.” buyurdu. Daha sonra Peygamber Efendimiz (sa) insanların yanına gitti ve şöyle buyurdu; “Allah’ın kitabında olmaya şartları şart koşanlara ne oluyor! Her kim Allah’ın kitabında var olmayan bir şeyi şart koşarsa, velev ki bunla yüz tane dahi olsa, ona hiçbir şey yoktur (şart koştuğu hiçbir şeyi alamaz).”²²

Hadis şarihleri bu hadisi şu şekilde yorumlamışlardır; “Peygamber Efendimiz (sa) bu hadisiyle Hz Aişe (ra)’ya bu şart hakka muhalif olduğu için bu şartı önemsememesini kasetmiştir. Yoksa buradan anlaşılacak mana bunun mubah olduğu değildir. Zira hakka uygun olmayan şart yok gibidir.”²³

Ancak Şafiîler kendi görüşleri ile bu hadis-i şerifin muvafakat halinde olduğunu, aynı zamanda kıyasa da uygun olduğunu söylemektedirler.

²² Buhari, Şurût, Mukâteb, 2735.

²³ Abdussettâr ebu Ğudde, Buhûs fi'l-Muâmelât ve'l-Esâlib el-Masrifîyye el-İslamiyye, Kuveyt : Kuveyt Finans Kurumu, 1993, s 425

D. Kredi Kartı İşlemlerinin Değerlendirilmesi

1. Veriliş ve Yenileme İşlemleri

Kredi kartının verilmesi, süresi dolduktan sonra yenilenmesi veya süresi dolmadan kaybolma, çalınma vb durumlarda tekrar verilmesi hallerinde bankalar tarafından bir bedel alınmaktadır. Aşağıda müstakil bir başlıkta alınan bu bedellerin hukuki durumu ayrıca değerlendirilecektir.

Kredi kartının ilk verilmesi esnasında kullanıcıdan sadece bir defa alınan üyelik bedeli bankanın kullanıcıya bu kartı verecek olması ve bu kart vasıtasıyla kullanacak olduğu bankacılık hizmetlerinin bedeli olarak tarif edilmiştir. Bu durumda bedelin ödenmesinin İslam Hukuku açısından bir sakıncası yoktur.

Kartın sözleşme ile belirlenmiş olan kullanım süresinin dolması ve kullanıcının kullanıma devam etmek istemesi durumunda yenileme işlemine gidilir. İslam hukuku açısından bu bedel ile kart ilk olarak alındığında ödenen bedel arasında bir fark yoktur, dolayısıyla ödenmesinin bir mahzuru da yoktur.

Kaybolma, çalınma, telef olma vb durumlarda yenileme işlemi karşılığında alınan bedel ise yukarıda zikredilenlerden farklıdır. Zira burada kullanıcının kartı kullanma hakkı zaten vardır, fakat bu hakkı kullanma aracı olan kart elinde değildir. Dolayısıyla böyle bir durumda banka kullanıcıdan sadece kartı yenileme maliyetini almalıdır, alacağı daha yüksek bedellerin faiz olarak değerlendirilmeleri mümkündür. Ancak bu konuda bir ayrıma gidilmiş ve kredi kartının kullanımının bilgisi dahilinde telef olması halinde yukarıda verilen hükmün geçerli olacağını, fakat kayıp veya çalınma durumlarında bankanın kartın başkaları tarafından kullanılmasını engellemek amacıyla yapmış olduğu ihbar, kartın kullanıma kapatılması gibi faaliyetlerin de bedele eklenebileceği görüşü savunulmuştur.

2. Mal ve Hizmet Alımında Kullanımı

Kredi kartının temel veriliş amacı kart vasıtasıyla mal ve hizmet alımı imkanı sağlamasıdır. Bunun yanında sağladığı çok sayıda kolaylık daha önce zikredildi. Kredi kartının kullanımını düzenleyen sözleşmede yer alan şartlardan sahih olmayanları içermeyen kartların veriliş amacına uygun olarak ve sadece İslam Hukuku'nun alınmasına izin verdiği mal ve hizmetlerin alımında kullanımı caizdir. Buna göre faiz şartı içeren kredi kartlarıyla her türlü mal ve hizmetin alımı caiz olmayacağı gibi, faiz şartı içermeyen kartlarla da içki, müstehcen yayın, domuz eti vb malların alınması da caiz olmayacaktır. Kredi kartı ile mal ve hizmet alımının hangi akitler neticesinde gerçekleştiği ile ilgili görüşler **İslam Hukuku İle Bağdaştırma Çabaları** başlığı altında ayrıca işlenecektir.

3. Nakit Avans Amacıyla Kullanımı

Kredi Kartı kullanıcısı kredi kartını kullanarak kendisi için belirtilmiş limiti aşmadan, veya bankanın izin vermesi suretiyle bu limiti aşarak nakit avans çekmesi mümkündür. Ancak bunun için nakit avans karşılığında bankanın kullanıcıdan faiz talep etmesi caiz değildir. Zira bu işlem karz akdi hükmündedir. Bunun dışında banka nakit avans çekim işlemi için bu işlemin maliyetini kullanıcıdan alabilir. Özellikle ATM vasıtasıyla yapılan nakit avans çekimlerinde bankanın ATM kullanım ücreti altında kullanıcıdan bir bedel tahsil etmesi caizdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus nakit avans kullanım ücretinin çekilen nakit avansa göre belirlenmemesi, yani onun bir oranı olmamasıdır. Bununla birlikte günümüzde Katılım Bankaları ATM kullanım bedelini kullanılan nakit avans miktarını dilimlere ayırarak farklı bedeller uygulamaktadırlar. 0-100 ytl arasına 5 ytl, 100-200 ytl arasına 10 ytl ATM kullanım ücreti tahakkuk ettirilmesi gibi.²⁴

²⁴Ali Ahmed es-Sâlûs, "Bitâkâtu'l-İ'timân", *Mecelletu Mecmai'l- Fikhi'l- İslâmî*, VII/1, s 662.

Kredi kartı ile nakit avansın çekildiği ATM cihazı kartı veren bankaya ait değilse bu durumda karz akdinin yanı sıra havale akdi de mevcuttur. Kullanıcı kartı kendine veren bankadan değil ATM cihazının sahibi olan bankadan borç almış olur. Bu durumda kullanıcı ATM cihazının sahibi olan bankayı kendisine kartı veren bankaya havale etmiş olur. Kartı veren banka da ATM cihazının sahibi olan bankaya borcunu ödemekle kullanıcının havalesini kabul etmiş olduğu için alacaklı duruma geçmiş olur.²⁵

4. Kredi Kartı ile Altın-Gümüş Alımı

Kural olarak altın ve gümüş alımlarında bedelin hemen satıcıya ödenmesi gerekmektedir. Peygamber Efendimiz (sa)'in "Altını altınla, gümüşü gümüşle, buğdayı buğdayla, arpayı arpayla, hurmayı hurmayla ve tuzu tuzla (karşılığı aynı olmak kaydıyla) satarsanız miktarları aynı, aynı anda iki cinsin de kabzedilmesi şartıyla (satabilirsiniz). Cinslerin değişmesi durumunda iki bedelin de aynı anda kabzedilmesi şartıyla dilediğiniz gibi satın."²⁶ buyurduğu hadis-i şerif altın ve gümüş alışverişlerinde bedelin hemen ödenmesi gereğine işaret etmektedir. Dolayısıyla alımın caiz olması için satışın yapıldığı anda satılan mal bedelinin satıcının hesabına yatması gerekmektedir. Yukarıda sayılan ve İslam Hukuku açısından sahih olmayan şartları içermeyen bir sözleşme neticesinde verilmiş olan kredi kartları ile yapılacak altın ve gümüş alışverişlerinde semenin hemen satıcının hesaba geçirilmesi durumunda bu alım caiz olacaktır.²⁷ Satış bedelinin satıcının hesabına yatmasının bir an bile gecikmesi durumunda satış caiz olmayacaktır.²⁸

²⁵ Bayındır, s 201.

²⁶ Müslim, Buyu', Riba, 1584.

²⁷Hey'etu'l-Muhasebe ve'l-Muraca'a li'l-Muesseset el-Maliyye el-İslamiyye (bkz İbrahim bin Halife), s 24.

²⁸ Saddam Abdulkadir Abdullah, Bey'ü'z-zeheb ve'l-fidda ve tatbikatühül-muasıra fi'l-fikhi'l-İslâmî, Amman : Dârü'n-Nefais, 2006/1426, s 191.

5. Diğer Bankacılık İşlemleri

Kredi kartı mal ve hizmet alma imkanı sağlamanın yanısıra bilgilendirme işlemleri, havale, fon ve hisse senedi alma gibi başka birçok bankacılık işleminin yapılmasına da imkan verir. Bu işlemler hizmet niteliğinde olduklarından kullanıcı ile banka arasındaki bu akit hizmet akdi olacaktır.²⁹

E. İslam Hukuku ile Bağdaştırma Çalışmaları

Kredi kartı sözleşmesinin içerdiği akitler açısından incelenmesi sonucunda farklı bazı akitleri içerdiği görülmüştür. Cumhur tarafından içerdiği hususunda ittifak bulunan karz akdine ek olarak aşağıda belirtilen akitler zikredilmiştir. Ancak yine aşağıda zikredileceği gibi sözleşmenin içerdiği bazı akitlerde değişiklikler meydana gelmiştir.

1. Mal ve Hizmet Alımının Kefalet Akdi ile Bağdaştırılması

Kredi kartını veren banka ile kredi kartının kullanımına izin vererek mal veya hizmet sunan satıcı arasındaki ilişkiye bakıldığında aralarında bir kefalet ilişkisinin bulunduğu açıktır. Banka satıcıya kullanıcının yapmış olduğu alışverişin bedelini ödeme yükü altına girmektedir. Kullanıcı alışverişini yaptığı anda borç, kullanıcının zimmetine değil, bankanın zimmetine yazılmakta ve ödemeyi banka yapmaktadır. Yani banka kullanıcının satıcı nezdinde oluşan borcuna kefil olmaktadır. Bu durumda yapılan alışveriş neticesinde bankanın aldığı bedel de caiz olmaktadır, zira burada banka bedeli kefalet akdi sebebiyle kullanıcıdan (kendisine kefil olduğu kişiden) değil satıcıdan tahsil etmektedir, sebebi de satıcıya sağladığı faydalardır. Bu görüş Prof Dr Nezih Kemal Hammâd tarafından dile getirilmiştir.³⁰

²⁹ Bayındır, s 202.

³⁰Nezih Kemal Hammâd, "Bitâkâtu'l'timân", *Mecelletu Mecmai'l- Fıkhi'l- İslâmî*, VII/1, s 664.

2. Mal ve Hizmet Alımının Havale ve Kefalet Akdi ile Bağdaştırılması

Banka, kullanıcının yapmış olduğu alışveriş sebebiyle satıcının kendisine havale edilmesi durumunda alışveriş bedelini ödeyeceğini bildirmekle tazmin yükü altına girmiş olur. Tazmin ve kefalet akitleri aynı olup bu iki kelime de müteradiftir. Satıcının borçlarını yüklenmesi, borcun banka tarafından ödenmemesi durumunda satıcının kullanıcıya rucu edememesi, bankanın borcu ödedikten sonra kullanıcıdan alacağını tahsil edememesi durumunda satıcıya yapmış olduğu ödemeyi geri alamaması ve en önemlisi bu akit esnasında kullanıcının bankada parasının bulunmaması bu akdi vekalet akdinden ayrılan özelliklerdir.

Kullanıcı ile satıcı arasında da havale akdi mevcuttur.³¹ Kullanıcı alışveriş yaptıktan sonra alışveriş nedeni ile oluşan borcu tahsil etmesi için satıcıyı bankaya havale eder. Kullanıcı ile banka arasında mevcut sözleşme sebebiyle banka bu havaleyi kabul etmek zorundadır. Ancak satıcının yapılmaması gereken bir alışverişte satışa izin vermiş olması durumunda banka havaleyi kabul etmeyebilir. Çalınmış olduğu bilinen ve satıcıya haber verilen bir kartla yapılan satış gibi.

3. Kefalet, Havale, Vekalet ve Karz Akdinin Birleşimi Olduğu Görüşü

Kredi kartı sözleşmelerinin kefalet akdinin yanında vekalet akdini de içerdiği görüşü bu alanda birçok eseri ve çalışması bulunan Prof Dr Abdussettâr ebu Ğudde'ye aittir³². Kullanıcı yaptığı alışveriş sonucu nakit ödeme yapmak yerine kredi kartını kullandığında satıcı durumu bankaya bildirerek kullanıcı nezdinde oluşan alacağını kullanıcıya bildirerek tahsil etmesini, tahsil ettikten sonra da kendisine ödeme yapmasını istemektedir. Bu da vekalet akdinin işleyişi ile aynıdır.

³¹ Bekr bin Abdillâh ebu Zeyd, " Bitâkâtu'l-İ'timân",
<http://www.kantakji.org/fiqh/Files/Finance/CrediutCard.doc>, 20.05.2007.

³² Abdussettâr ebu Ğudde, "Bitâkâtu'l-İ'timân", **Mecelletu Mecmai'l- Fıkhî'l- İslâmî**, VII/1, s 658.

Vekil müvekkil adına yaptığı işlemlerde kendi malından kullanmak zorunda değildir ve vekalet akdi kapsamında yaptığı işlemler müvekkilin iradesi istikametinde gerçekleşmektedir. Ancak kredi kartının aynen vekalet akdinde olduğu gibi işlemesi durumunda kredi kartı kullanımından beklenen süratli işleme özelliği kaybolacaktır, zira vekalet akdine göre banka önce kullanıcıdan yapmış olduğu harcamanın bedelini tahsil edecek, daha sonra satıcıya ödeyecektir. Bunun için banka bir değişiklik gerçekleştirerek önde satıcının alacağını ödemekte, daha sonra kullanıcıdan tahsil yoluna gitmektedir. Bu aynı zamanda işlemleri kayıt ve kontrol altına almanın bir yoludur, zira kullanıcının her durumuna hakim olması beklenemeyen bankanın alacağı kullanıcıdan tahsil ettikten sonra satıcıya ulaştırması sıkıntılı durumlar oluşturacaktır. Bu durumda yapılan mevcut işlemlerin vekalet akdi ile simsarlık (aracılık) akdinin bir kısmını içerdiği söylenebilir.

Vekalet akdi kapsamında vekilin müvekkilinin malını bedelini hemen ödeyerek alması, daha sonra da satarak satış bedelinin bir kısmını kendisine ayırması, yani müvekkile erken ödeme yapma suretiyle kendisine pay alması, caiz değildir.

Burada uygulanan vekalet akdine bakıldığında ise önümüzde kullanıcının faydalandığı bir süre uzatma (temdit) mevcuttur, fakat bu süre muamelenin ne doğal bir sonucudur, ne de gereklerindedir. Bu süreyi gerektiren şey işlemlerin hızlı ve kontrollü bir biçimde yapılmasını sağlamak amacıyla vekalet akdinde meydana getirilen dönüşümdür.

Kredi kartı sözleşmesinin kefalet ve vekalet akitlerinin yanında havale akdini de şumulüne aldığı söylenebilir. Banka kullanıcıya kartı vermekle kullanıcının ileride yapacağı alışverişler sebebiyle oluşacak borçları için satıcıyı kendisine havale etmesi durumunda bu havaleyi kabul edeceğini bildirmiş olmaktadır. Kullanıcı alışveriş sonrası POS cihazından çıkan belgeyi imzalamakla havale sürecini başlatmış olmakta, satıcı da bankaya ulaştırması gereken belgeleri ulaştırarak havaleyi haber vermekte,

banka da ödemeyi yaparak havaleyi kabul etmekte, daha sonra muhil olan kullanıcıdan yaptığı ödemeyi almaktadır.

4. Vekalet, Kefalet ve Karz Akdinin Birleşimi Olduğu Görüşü³³

Vekalet ve Kefalet akitlerini içerdiği ile ilgili görüşler yukarıda serdedilmişti, buna ek olarak Prof Abdulvahhab Ebu Süleyman kredi kartı sözleşmesinin karz akdini de içerdiğini ifade etmiştir.

5. Alternatif Kredi Kartları

a. Murabaha Kartı

Bu kartı kredi kartına alternatif olarak Prof Dr Sıddık Muhammed Emin Darîr önermiştir. Murabaha müşterinin satılan malın alış fiyatını ve satıcı tarafından kendisine satılırken üzerine ne kadar kâr konulduğunu bildiği bir satış çeşididir. Bedeli daha sonra ödenmek üzere satış (bey' bi'l-ecel) da eskiden beri Müslümanlar tarafından yapılagelen caiz satışlardandır. Vekalet akdi de caiz akitlerdendir. Bu üç akdin bir kredi kartı sözleşmesinde birleştirilmesi sonucunda kredi kartlarında uygulanması mümkün bir akit ortaya çıkacaktır. Bu akit de kredi vermeye, geç ödemeye ve taksitlendirmeye imkan tanıyacaktır.

Banka müşterisine bir kredi kartı verecektir, bu kart muvacehesinde yapılacak sözleşmede banka kullanıcıya banka adına alışveriş yapması için vekalet verecektir. Daha sonra kullanıcı yine bankaya vekaleten banka adına aldığı malı kendisine bedeli sözleşmede belirlenmiş bir süre sonra taksitle satacaktır. Kullanıcı banka adına kendisine yapacağı satışta belli bir kâr ekleyerek satacaktır³⁴.

Bu kredi kartı uygulamasına itirazlar da yöneltilmiştir. Alternatif olarak sunulan bu kartın sözleşmesinde bulunduğu söylenen akit murabaha satışı akdi değil, alımı

³³ ebu Süleyman, s 218.

³⁴ Sıddık Muhammed Emin ed-Darir, "Bitâkâtu'l-İ'timân", XV/3, s 31.

emreden için murabaha akdidir. Halbuki satışı emreden kişi için murabaha akdinin ise taraflar için bağlayıcı olmadığı kabul edilmektedir. Kredi kartı sözleşmesinde var olduğu söylenen murabaha akdi ise iki taraf için de bağlayıcıdır.

Bu alternatif kartın caiz olduğunun kabul edilmesi durumunda şu soru akla gelmektedir;

Bir şahsın bankanın verdiği vekaletle önce banka adına malı satın alması, daha sonra yine banka adına aldığı malı kabzetmesi, en sonunda da üzerinde daha önce mutabakata varılmış bir artışla tekrar banka adına kendisine satması nasıl mümkün olabilir? Böyle bir vekalet akdine cevaz verilmemektedir.

Alternatif olarak sunulan bu kart nakit çekimine müsait olmadığı için tam manasıyla alternatif oluşturmamaktadır.

b. Taksitli Satış Kartı

İslami Bankalar veya Katılım Bankaları satıcılarla yaptıkları sözleşme sonucunda bir kart ihdas ederek kullanıcılara bir kart verirler. Kullanıcı satın almak istediği mal veya hizmeti taksitle satın alır. Kartı veren bankanın bu karttan kârı ise malın peşin satış fiyatı ile vadeli satış fiyatı arasındaki fark olacaktır ki bu satış şekli fakihlerin çoğu tarafından caiz olarak kabul edilmiştir. Karz akdindeki aksine burada ödemenin geciktirilmesinin (uzatılmasının) bedelin artırılmasına etkisi vardır. Ancak bir önceki kartta da olduğu gibi bu kart da nakit nakit çekim işleminde kullanılamamaktadır³⁵.

c. İcâre Kartı

İcare akdi “bir menfaati bir bedel karşılığında temlik etmek” olarak tarif edilmiştir.³⁶ Bu kartta kartı veren kuruluş satıcıya, kullanıcının almak istediği malı

³⁵ Havliyye el-Barakah, el-Emânetu'l-Âmmetu li'l-Hey'eti's-Şeriyye, Cidde : 2006, s 147.

³⁶ Abdullah el-Muslih, Salâh es-Sâvî, Me lâ Yasau et-Tacire Cehlulu, Muessetu'r-Risâle, Dâr el-Muslim : 2001, s 182.

mülkiyeti belli bir süre sonra alıcıya geçecek şekilde kiraya vermesi için, vekalet vermektedir. Vekalet kullanıcının satıcıdan teslim edebilmesi imkanı verir, teslimden sonra tazmin yükü kartı veren müesseseye geçer. Akdin sonunda kullanıcının yaptığı harcamaların bedelini kartı veren kuruluşa ödemesi ile birlikte mülkiyet ve tazmin kullanıcıya geçer. Satışın taksitle yapılması durumunda mülkiyet ilk taksidin ödenmesiyle birlikte kullanıcıya geçer.

Bu kartta dikkat edilmesi gereken iki husus vardır;

- Banka kullanıcıya kendisine vekaleten mal veya hizmet alma için izin vermekte, satıcıya da yine kendisine vekaleten kullanıcıya malı kiralama izni vermektedir. Her iki halde verilen vekaletin genel vekalet şartlarına uygun yapılması gerekmektedir. Bu iki akitte sıra da çok önemlidir. Kullanıcı satıcıdan mülkiyeti kazanmak üzere malı almakta, satıcı da sadece menfaati geçirecek şekilde muameleyi yapmaktadır.

- Kiralanan malın mülkiyeti kullanıcıya bütün taksitlerin veya bedelin tamamının ödenmesi dikkate alınmaksızın hibe yoluyla geçmektedir.³⁷ Bu hibenin gerçekleşmesi için ayrı bir belgeye veya hibe akdine gerek yoktur. Kart sözleşmesinde mevcuttur.

F. Alınan Bedellerle İlgili Değerlendirme

1. Bankacılık İşlemlerinde Kullanımın Karşılığında Alınan Bedel

Bankalar müşterilerinin sunulan hizmetlerden tam olarak yararlanmaları ve aldıkları hizmetlerle ilgili bilgilenmeleri amacıyla bazı yardımcı hizmetler sunmaktadırlar. Bu hizmetler ATM cihazından nakit çekme, virman, havale, hesap inceleme, para yatırma, fon ve hisse senedi alma, kart şifresi değiştirme gibi işlemleri

³⁷ Hey'etu'l-Muhasebe ve'l-Muraca'a li'l-Muesseset el-Maliyye el-İslamiyye (bkz İbrahim bin Halife), s 151.

içerir. Verilen bu hizmetler nakit avans çekimi dışında hizmet akdi gereği bedellendirilebilirler. Bu bedeller kullanıcıya sunulan kolaylığın bedelidir.

ATM cihazından nakit çekiminin hükmü ilgili başlıkta incelenecektir.

2. Kartın Kullanımından Doğan Alacağın Fazla Tahsili

Kredi kartının herhangi bir şekilde kullanımından doğan borcun ödenmesi için kullanıcı ile banka arasında kabul edilen sözleşmede belirtilmiş tarihte belirlenmiş olan oranda ödenme yapılmaması durumunda banka yapılan harcamadan daha fazla bir bedel talep etmektedir. Faizli bankaların tahsil ettikleri bu fazlalık her ne isim altında olursa olsun faiz hükmündedir. Borcun zamanında ödenmemesi durumunda gecikme faizi, belli bir oranda ödeme yapıp geri kalan borcun taksitlendirilmesi durumunda kredi faizi tahsil edilir.

Katılım bankalarında ise faizli bankalardan farklı olarak taksitli ödemelerde bir fark alınmazken gecikmiş ödemeler karşılığında “mahrum kalınmış kâr” veya “dövize endeksleme” adı altında fazlalıklar alınmaktadır. Bu fazlalıkların ayrıntıları **Türkiye’de Banka Kartı Kullanan Katılım Bankalarının Uygulamaları** başlığı altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

3. Üye İşyeri Komisyonu

a. Hizmet Bedeli Görüşü

Kredi kartını veren kurum kartın kullanılmasının doğal bir sonucu olarak iki taraf arasında aracı rolüne soyunmuş olur. Şöyle ki; kullanıcı satıcıdan satın aldığı malın bedelini ödemez ve kredi kartı ile yapılan harcamaların bedeli banka tarafından satıcıya satıştan yaklaşık bir ay kadar sonra ödendiği için teorik olarak kullanıcı satıcıya borçlu olur. İşte burada bankanın üstlendiği rol, borçlu olan kullanıcıdan borcu tahsil edip alacaklı olan satıcıya ödemektir. Bu hizmet de karşılığında bedel alınması caiz olan bir hizmettir.

Bu görüşe yapılan itirazlar şu şekildedir;

İlk olarak, bankanın buradaki rolü sadece yukarıda zikredilen şekilde değildir, zira bu durumda banka borçlunun borcunu ödememesi durumunda alacaklıya karşı tazmin yükü altına girmez. Halbuki kredi kartını veren banka kullanıcının kredi kartı harcamalarının bedelini kendisine ödememesi durumunda dahi alacaklı olan satıcıya alacağını ödemektedir. Zira kredi kartını kullanıcıya vererek kullanıcının yapacağı bütün harcamaların satıcı nezdinde kefil olduğunu kabul etmiş olur. Bu kefaletin veya tazmin borcu altına girmenin sebebi de kredi kartı yani karz akdidir. İşte bu durumda banka karz akdinin sonucu olarak bu komisyonu tahsil etmektedir ki bu da caiz değildir.

İkinci olarak, yukarıda açıklanan görüş bankanın kullanıcının kart limitinin yeterli olmaması durumunda karzı hasen olarak limiti yükselttiği ve satışı mümkün kıldığı esasına dayanmaktadır. Sanki banka, limiti satıcıya karz verir gibi artıracak, daha sonra da bunun karşılığını kullanıcıdan tahsil edecektir. Halbuki burada banka sadece kendi belirlediği limitlerde kullanıma izin vermektedir ki bu da hizmet akdine terstir.

Burada konunun İslam Hukuku açısından açıklığa kavuşması için bankanın amacının tam olarak bilinmesi gerekir. Banka aldığı komisyonu alacaklı adına borçludan tahsil ettiği borca karşılık mı almaktadır, yoksa satıcıya verdiği ve karz ilişkisine bağlı olan para ile bir bağlantısı var mıdır? Bu durumda da hizmet akdi örtüsü altında saklanmış bir faiz söz konusu olacaktır.

Bu sorulara cevap verebilmek için şu hususları göz önünde bulundurmak gerekir³⁸;

1) Bankanın kredi kartı ile yapılan harcamaların bedelini kullanıcıdan tahsil edip satıcıya ödemesinin üzerinde anlaşılan bir bedel karşılığı bir hizmet veya

³⁸ Siddık Muhammed Emin ed-Darir, "Bitâkâtu'l-İ'timân", s 25.

simsarlık akdi olduğu, bankanın kendisine kart verdiği kullanıcıdan yaptığı harcamaların bedelini henüz tahsil etmeden satıcıya ödemesi aralarında bulunan sözleşme gereği olduğu, bankanın yaptığı bu erken ödemenin de karzı hasen hükmünde olabileceği, bankanın aldığı komisyonun da satıcıya sağladığı menfaat sebebiyle bedelin bir oranı olarak hesaplanabileceği kabul edilirse şu soru akıllara gelecektir; komisyon olarak alınan bu oran bankanın satıcıya karzı hasen verdiği farzedilerek mi alınmaktadır, yoksa karzı hasen vermediği halde mi alınmaktadır?

Eğer karz verdiği kabul edilen ile karz verdiği kabul edilmeyen iki halde alınan komisyon aynı ise faiz söz konusu olmayacaktır. Ancak bu iki halde tahsil edilen komisyonlar farklı ise faizin varlığından bahsedilebilecektir. Arada karz akdinin olmadığı durumda kullanıcıdan alınan bedel banka ile satıcı arasında karz akdinin mevcut olduğu durumda alınandan çok daha az olacaktır. Bu da karz akdine eklenen bir menfaat manasına gelir ki faizdir ve caiz değildir.

Başka bir deyişle; eğer bankanın aldığı komisyonun tacirle arasındaki karz akdiyle illiyet bağı varsa (karz akdinin olmaması durumunda satıcı bankaya bu komisyonu ödemeyecekse) bu bize alınan komisyonun banka tarafından satıcıya ödenen ve kullanıcının yaptığı harcamaların karşılığı olan bedelle bağlantılı olduğunu gösterir ki bu alacağın tahsili bedeli lafzı altına gizlenmiş bir faizin bulunduğuna işaret eder.

2) Bankanın kullanıcıdan yaptığı alışverişin bedelini tahsil edemediği farzedilirse, banka sadece karz olarak verdiği bedel için mi rucu' edecektir (ki bu bedel içinden komisyon düşüleceği için malın değerinden daha az olacaktır) yoksa satıcıdan malın satış bedelinin tamamını mı alacaktır?

Eğer banka satıcıdan sadece kullanıcı adına ödediği bedeli alırsa faiz şüphesinden söz edilemez. Ancak eğer bedelin içinden alacağın tahsiline dair fazlalığı düşmeden tamamını alırsa bu durumda alacağın tahsilinden doğan fazlalığın aslında tamamen faiz olduğu kesin bir şekilde anlaşılmış olur.

3) Kullanıcıları ikiye ayıracak olursak;

Satın aldığı malın bedeli bir ay içinde ödenen kartın kullanıcısı,

Satın aldığı malın bedeli üç ay içinde ödenen kartın kullanıcısı.

Banka satıcıya yaptığı ödemenin karzı hasen kabul edilebileceği bir şekilde her iki kullanıcının borcunu öderken aynı miktarda mı komisyon kesmektedir? Yoksa üç ay içinde borcu ödenecek olan kullanıcı için daha fazla mı komisyon almaktadır? Eğer iki durumdaki komisyonlar farklı ise karzı hasenden bahsedilemez, alınan komisyon satıcıya bedelin ödenmesi sebebiyle alınan faiz olur.

b. Tazmin Akdi Bedeli Görüşü

Banka kullanıcısına kredi kartını verdikten sonra işyeri ile yaptığı sözleşmede satıcıya kullanıcının yapacağı harcamaların bedelini ödeyeceğini söylemek suretiyle kullanıcının borcunu tazmin yükü altına girmiş olur. Böylece kullanıcının zimmetindeki borç bankanın zimmetine geçmektedir. İşte bankanın aldığı komisyon bu tazmin yükü altına girmesi sebebiyledir. Halbuki her ne kadar bu akdin varlığını kabul etsek de tazmin akdi ücret ödenmesi caiz olan akitlerden değildir. Bu durumda bankanın satıcıya karz vermesi de sözkonusu olmaz. Bilakis bankanın kullanıcının harcamalarını tazmin etmesi sebebiyle banka ile kullanıcı arasındaki karz akdidir. Banka satıcıya ödediği para sebebiyle daha sonra kullanıcıya rücu edecektir. Bu da göstermektedir ki bankanın satılan mal veya hizmetin bedeli üzerinden belli bir oran alması bankanın tazmin borcu altına girmesi sebebiyledir, yoksa bu komisyon satıcının bankaya verdiği bedelden tenzil değildir ki bankanın kullanıcıya sadece satıcıya ödediği bedel için rücuda bulunması söz konusu olsun. Halbuki banka satıcıdan komisyon almakla birlikte kullanıcıdan kartla yaptığı alışveriş bedelinin tamamını tahsil etmektedir. Dolayısıyla satıcıdan aldığı komisyon aslında kullanıcıdan alınmaktadır ve kullanıcı ile satıcı arasındaki karz akdi sebebiyle alınmasının doğal bir sonucu olarak faiz hükmündedir.

c. Havale Akdi Bedeli Olduğu Görüşü

Kullanıcı kredi kartı ile alışveriş yaptığında verilen slibi imzalama suretiyle satıcıyı kendisine sattığı mal veya hizmetin bedelini tahsil etmesi için bankaya havale etmiş olur. Bankanın da bu durumda satılan mal veya hizmet bedelinden belirlenen bir kısmını almak karşılığında havaleyi kabul etmesi mümkündür. Yani banka satıcı kendisine belli bir ücret ödemeyi taahhüt etmedikçe havaleyi kabul etmeyebilir, zira havalenin kabulünde satıcının menfaati vardır.

Havale akdi -banka tarafından kabul edilmesi durumunda- kullanıcı açısından irfâkî bir akittir, banka tarafından kullanıcı lehine ihsan amacıyla yapılmıştır, karşılığında bedel alınması caiz değildir. Halbuki aynı akdin kabulü satıcı açısından irfâkî değildir, banka bunun karşılığında satıcıdan ücret alabilir.

Bu görüşe şöyle karşılık verilmiştir;

Kullanıcının banka nezdinde bir hesabı olması durumunda kullanıcı satıcıyı yaptığı harcamanın bedelini tahsil için bankaya bedel kendi hesabından verilmek üzere havale etme hakkına sahiptir. Fakihler bu durumda şunu söylemişlerdir; Banka bu havalenin ardından havaleyi kabul ederek alışverişin bedelini ödemek zorundadır, zira kullanıcının banka nezdinde hesabının bulunması bankanın kullanıcıya borçlu olduğu manasına gelir. Bankanın bu havaleyi kabul etmek zorunda olması ise bu havaleyi kabul etmesi karşılığında bedel almasının caiz olmadığı sonucunu doğurur.

Bankanın bu açmazdan kurtulması ise ancak şu şekilde olur;

Banka eğer kullanıcı ile karz akdini yaparken kullanıcıya kendisine bu karz akdinin karşılığında havale yapmamasını şart koşarsa satıcının daha sonra kendisine yapacağı havaleleri kabul etmek zorunda olmaz. Bu durumda da kendisine havale yapıldığı zaman bu havaleyi ancak belli bir ücret karşılığında kabul edeceğini söyleyebilir ve kabulü karşılığında ücret alabilir.

Burada da çifte ücret durumu söz konusu olacaktır, zira banka zaten başlangıçta kartı verirken kullanıcıdan farklı isimler altında kartı kullanma bedelini almaktadır. Kullanıcının da kartı kullanmasının tek yolunun havale yapması olduğu kabul edildiğinde banka kartın kullanımını için iki defa ücret almış olmaktadır. Buna karşılık olarak bankaların başlangıçta aldıkları bedelin sözleşmede yer alan hususların kullanılabilmesi için değil fakat bunun mukaddimesi olarak verildiği, dolayısıyla havale akdi için ayrıca ücret alabileceği söylenmektedir.

Böylece ikinci bir mesele ortaya çıkmaktadır;

Kendisine havale yapılan bankanın havaleyi kabulü veya karz vermesi veya tazmin yükü altına girmesi, karşılığı karzı alan taraf veya karzı ödeyen tarafça mal olarak verilecek bir şey değildir. Bilakis alınan bedel aslında kendisi için karz verilen malın karşılığıdır, karzın veya tazmin akdinin veya havaleyi kabulün bizzat karşılığı değildir. Dolayısıyla alınan komisyonun bunlardan birinin karşılığı olduğunu söylemek uygun değildir.

Bankanın ve satıcının kendilerini yukarıda ifade edilen görüşle bağlı görmeyerek bedelin belli bir oranını havalenin kabulü veya tazmin akdinin karşılığı olarak kabul etmeleri tartışmalıdır.

Böyle bir sözleşme ile belli bir oranın alınması ancak bu bedelin karşılığında bir iş, eylem olması durumunda sahih olur, ancak tazmin yükü altına sokmayan eylemler bir ücret hakkı doğurmaz. Tazminin veya havalenin kabulünün getirdiği maliyet satıcıya bedeli verilen malın maliyetidir, burada tazmini veya havaleyi kabulün getirdiği ekstra bir maliyet yoktur. Dolayısıyla karşılığında bir komisyon alınması caiz değildir.

d. Satıcıdan Vekalet Bedeli Görüşü

Bankaların kullanıcının yaptığı alışverişlerin bedelini satıcıya öderken kendileri için aldıkları komisyon da sıhhat açısından tartışılmıştır. Zira bu komisyonun kartın

kullanıcısına verilen karza karşılık alındığı ileri sürülmektedir. Halbuki bu kesintinin karza karşılık olması durumunda zaten banka nezdinde bir hesabı bulunan kullanıcıdan tahsil edilmesi gerekecekti, ancak banka burada kullanıcının hesabına bir bedel yansıtmamakta, kesintinin tamamını satıcıdan almaktadır. Bu durumda bu kesinti bankanın kullanıcının yaptığı alışverişin kullanıcı adına vekaleten banka tarafından yatırılmasının bedeli olarak kabul edilmektedir. Ancak bu da doğru bir tespit değildir, zira bankanın vekalet için ücret talep etmesi durumunda vekaletin ücretini müvekkili olan kullanıcıdan alması gerekmektedir. Buna kredi kartıyla alışveriş yapılmaması durumunda bankanın satıcıdan herhangi bir kesinti yapamaması durumu eklendiğinde kesintinin gerçek nedeninin kullanıcı ile banka arasındaki karz akdi olduğu anlaşılır ki bu da karzın menfaat celbetmemesi gerektiği kuralıyla açık bir çelişki oluşturmaktadır.

Ayrıca günümüzdeki uygulamaya bakıldığında satıcıların iskonto yapılması talebi karşılığında kredi kartı ile yapılan alışverişlerde uyguladıkları iskonto oranlarının nakit alışverişlerde yapılan iskonto oranlarına nisbeten daha düşük olduğu görülmektedir. Bu da her ne kadar alışveriş komisyonu adı altında zikredilse de tamamen kullanıcıya verilen karz karşılığında kesildiğinin bir göstergesidir.

e. Sımsarlık Bedeli Görüşü

Kartı veren banka hem satıcıya hem de kullanıcıya fayda veren bir iş yapmaktadır. Satıcının satışlarını artırmakta, onların sattığı malların bedelini tahsil etmekte, kullanıcının parası olmadığı halde mal ve hizmet almasını ve geçen bölümlerde bahsedilen birçok kolaylık sağlamaktadır. Bankanın bu hizmetleri sımsarlık akdi kapsamında görülebilir ve bunun karşılığında ya iki taraftan birden ya da sadece satıcıdan ücret almaya hak kazanır.

Bu görüş, bankanın satıcıya malın bedelini ödememesi durumunda dahi satıcı tarafından bankaya sımsarlık akdinin bedelini ödemesi halinde haklı görülebilir. Bundan emin olmak için de şuna bakılır;

Aynı bankadan kredi kartı kullanan iki kişiden birinin bankada bir hesabı vardır, diğerinin ise yoktur. Banka hem satıcıdan hem de kullanıcıdan aynı oranda komisyon alırsa bankanın hesap sahibi olmayan kullanıcının yaptığı alışverişin borcunu ödemesi karz akdidir, kullanıcının bankada hesabının olmaması da borcunun veya ödeyeceği bedelin diğer kullanıcıdan fazla olmaması da buna işaret eder.

f. Çift Akit Görüşü

Buraya kadar serdedilen görüşler kullanıcının satıcının müşterisi olduğu kabul edilerek ifade edilmiştir. Banka da kullanıcının borcunu satıcıya ödemeyi taahhüt eden kurum olarak değerlendirilmiştir. Çift akit görüşünde ise olayın seyri değişmektedir, burada kullanıcının satıcıdan satın aldığı malın hakiki alıcısı bankadır, zira satıcı kendisine kartla gelen müşteriyi tanımamakta, dolayısıyla güven duyacağı bir sebep görmemektedir. Satıcıya güven veren şey kullanıcının kullanmak istediği kartı veren bankadır, sanki ödemeyi yapan da kullanıcı değil de bankadır, zira satıcının sattığı mal veya hizmetin bedelini bankadan alamadığı farz edilirse kullanıcıya rücu etme şansı olmayacaktır. Bu durum bize satıcının asıl müşterisinin banka olduğunu göstermektedir. Sistemin işleyişi şu şekilde olacaktır;

Banka ile satıcı arasında bir akit vardır, bu akde göre satıcı kullanıcının istediği malı banka ile aralarında anlaştıkları bir bedelde verecek, fakat aslında bankaya satmış olacaktır. Daha sonra kullanıcı ödeme tarihi geldiğinde malın bedelini bankaya vererek malı satın almış olacaktır. Bankanın satıcıya ödediği bedel ile kullanıcıdan alacağı bedel arasındaki fark yaptığı satışın kârı olacaktır.

Her ne kadar bu görüşte ifade edilen işleyiş bilinenin aksine ise de bunun da söz konusu olabileceğini gösteren bir durumda vardır. Şöyle ki;

Kullanıcı kredi kartı ile mal veya hizmet aldıktan sonra herhangi bir sebeple aldığı mal veya hizmeti iade etmek isterse satıcı kullanıcıya para iadesi yapmayacak, kart ile yapılan işlem geri alınacaktır. Eğer bankadan para tahsil edilerek satıcının

çalıştığı bankadaki hesabına aktarılmışsa geri çekilerek kullanıcının bankasını tekrar yatırılacaktır. Halbuki gerçek müşterinin kullanıcı olması durumunda para iadesi kullanıcıya yapılacak, kullanıcı daha sonra parayı bankaya yatıracaktır.

4. Banka Kartlarından Alınan Bedellerle İlgili Hukuki Düzenlemeler

a. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu

Bankalar, Türk Ticaret Kanununun 12'nci maddesine göre faaliyette bulunan ticarethanelerdir. Kanun'un 11'inci maddesine göre, ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler ticari işletme sayılmaktadır. 14'üncü maddeye göre de, bir ticari işletmeyi kısmen dahi kendi adına işleten kimseye "tacir" denmektedir. Kanun'un bu açık tanımından bankaların tacir olduğu sonucu çıkmaktadır. Kanun'un "Ücret isteme hakkı" başlıklı 22'nci maddesinde, "Tacir olan veya olmayan bir kimseye, ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacir, münasip bir ücret isteyebilir" hükmü bulunmaktadır. Bankalar müşterilerine kredi kartı vermekle müşterilerine hizmet sunmaktadırlar. Çünkü kredi kartı sahibi, elindeki kredi kartı ile üçüncü şahıslardan mal ve hizmet almakta, aldığı bu mal ve hizmetin bedelini yaklaşık 1 ay sonra ödemekte, bankaca öngörülen sürede ödeme yapması halinde bu geç ödeme nedeniyle faiz ödememektedir. Ayrıca müşteri bu kredi kartını, nakit para olarak kullanabilmektedir. Bankalar müşterilerine kredi kartı vermekle, müşterilerine güven ve itibar kazandırmakta, kredi açmaktadırlar.

Bankaların Türk Ticaret Kanunu'na göre tacir olması nedeniyle yukarıda belirtildiği şekilde ücret alma hakkı bulunmaktadır.

b. Bankacılık Kanunu

Bankacılık Kanunu'nun "Faiz oranları ile diğer menfaatler" başlıklı 144'üncü maddesi; "Bakanlar Kurulu, bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde uygulanacak azami faiz oranlarını, katılma hesaplarında kar ve zarara katılma oranlarını, özel cari hesaplar dahil bu maddede belirtilen işlemlerde sağlanacak diğer menfaatlerin nitelikleri ile azami miktar ya da oranlarını tespit

etmeye, bunları kısmen veya tamamen serbest bırakmaya yetkilidir. Bakanlar Kurulu, bu yetkilerini Merkez Bankası' na devredebilir.” hükmündedir.

c. 16 Ekim 2006 tarih ve 2006/11188 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

Bankacılık Kanunu'nun sözü edilen 144'üncü maddesinden aldığı yetkiye istinaden Bakanlar Kurulu tarafından 16 Ekim 2006 tarih ve 2006/11188 sayılı Kararı yayımlanmıştır. Resmi Gazete'nin 22 Kasım 2006 tarih ve 26354 sayılı nüshasında yayımlanan Karar'ın “Diğer menfaatler” başlıklı 4'üncü maddesinde; bankaların kredi işlemlerinde sağlayacakları faiz dışındaki diğer menfaatlerin ve tahsil olunacak masrafların nitelikleri ile azami miktar ya da oranları ve bunların kısmen veya tamamen serbest bırakılmasının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yayımlanacak tebliğlerle düzenlenmesi öngörülmüştür.

d. 2006/1 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği

Bakanlar Kurulunun 2006/1118 Sayılı Kararı'nda öngörüldüğü üzere, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından “Mevduat ve kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kar ve Zarara Katılma Oranları ile Kredi İşlemlerinde Faiz Dışında Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında 2006/1 Sayılı Tebliğ yayımlanmıştır. Resmi Gazete”nin 9 Aralık 2006 tarih ve 26371 sayılı nüshasında yayımlanan 2006/1 Sayılı Tebliğ'in, “ Kredi faiz oranları ve sağlanacak diğer menfaatler” başlıklı 4'üncü maddesinde; bankalar tarafından reeskont kaynaklı krediler dışındaki kredilere uygulanacak faiz oranları ile faiz dışında sağlanacak diğer menfaatlerin ve tahsil olunacak masrafların nitelikleri ve sınırlarının serbestçe belirlenmesi öngörülmüştür.

e. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu

Konuya ilişkin özel yasa niteliğindeki “Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu”nun “Sözleşme şartları” başlıklı 24'üncü maddesinde, kart hamilinin yaptığı işlemler nedeniyle, sözleşmede yer almayan faiz, komisyon veya masraf gibi adlar altında hiç bir şekil ve surette ödeme talep edemez ve kart hamilinin hesabından kesinti yapamaz hükmü bulunmaktadır.

f. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

Kanunda, Kredi Kartı üyelik aidatının alınmasını engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır.

g. Borçlar Kanunu

Kredi kartları sözleşme mukabilinde banka müşterilerine verilmektedir. Borçlar Kanunu'nda mevcut olan sözleşme serbestisi ilkesi içinde taraflar sözleşme hükümlerini belirleyebilmektedirler.

Genel olarak kredi kartlarına ilişkin sözleşmelerde kart ücreti veya yıllık üyelik aidatı da dahil olmak üzere kart hamilinin borç ve yükümlülükleri belirtilmektedir.

5. Genel Değerlendirme

Kredi kartı, kart hamilinin kartı kullanmak üzere bankadan talepte bulunması sonucunda bankanın kart hamilini kendi kart sistemine üyeliğe kabul etmesiyle başlayan ve uzun süreli devam eden bir kredi ilişkisini ifade etmektedir.

Kredi kartı üyelik aidatı, kartın talebi ile başlayıp kullanım süresi boyunca devam eden ve banka tarafından karşılanan operasyonel faaliyetler ve çeşitli hizmetlerin bedeli olarak kart hamiline yansıtılan üyelik bedelidir.

Bankalar, kart basımlarını kendi bünyelerinde veya belirli birkaç firmadan hizmet alarak sağlamaktadırlar. Yurtdışından temin edilen kartların plastiklerinin ve üzerlerindeki çiplerin maliyetlerinin dışında, kartın üzerine ve çiplerine kart sahibine ilişkin bazı bilgilerin yazılması sürecini oluşturan baskı süreci için de bir bedel ödenmektedir.

Her bir kredi kartının basım maliyetinin yanı sıra, yazılım, matbuat, kargo vb. çeşitli operasyonel maliyetleri bulunmaktadır. Bankalar, her bir kredi kartı için her ay hesap özeti üreterek müşterilerin adreslerine ulaştırmakta, muhtelif risklere karşı

sigorta primleri ödemekte, uluslar arası kuruluşlara bir bedel ödemekte ve müşteri hizmetlerini sağlamak için yedi gün 24 saat personel çalıştırmaktadır.

Bankalar,kredi kartı üyelik aidatı olarak yaptıkları bu ve benzeri masrafların karşılığını almakta, kredi kartı verilmekle müşteriye açılmış olan gayri nakdi kredi ile ilgili komisyon hizmet geliri almamaktadırlar.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler kapsamında bankaların operasyonel maliyetlerini kart talebinde bulunan müşteriye yansıtmasında hukuki bir sakınca bulunmamaktadır.

V. ATM Kartının Hükümü

Kullanıcının bankada hesabı bulunması halinde verilen, kullanıcıya sadece hesabında bulunan para miktarı kadar para çekme ve alışveriş yapma imkanı tanıyan, kredi verme özelliği taşımayan, dolayısıyla sözleşmesinde karz akdinin niteliklerini barındırmayan karta ATM Kartı denir.

ATM Kartı kullanıcısı nakit çekme işlemleri dışında herhangi bir ücret ödemez, nakit çekme işlemleri için ödediği para ise ATM cihazını kullandığı için verilmektedir, İslam Hukuku açısından bir sakıncası yoktur. Zira banka ATM cihazını kullanarak bir hizmet sunmaktadır, bu hizmetin karşılığını alabilir.

Kredi Kartının sözleşme şartları arasında bulunan ve kullanılmasını mahzurlu kılan şartlar ATM Kartının sözleşmesinde mevcut değildir. Kullanıcının bankada hesabının bulunması alışveriş esnasında kendi parasını kullandığı manasına geldiği için kullanımdan kaynaklanan kârlar faiz kapsamına girmez³⁹. Aslında ATM cihazının kullanımını neticesinde alınan bedel bir bakıma cihazın hizmete sunulmasının

³⁹ Hey'etu'l-Muhasebe ve'l-Muraca'a li'l-Muesseset el-Maliyye el-İslamiyye (bkz İbrahim bin Halife), s 21.

maliyetini karşılama amaçlıdır. Bu da alınan bedelin hizmet bedeli hükmünde olmasını sağlar.

Kullanıcının hesabında bulunan paranın cinsi ile çektiği paranın cinsi farklı ise hizmet akdinin yanında sarf akdi de söz konusu olacaktır. Bu kullanımın caiz olması için kullanıcı ATM cihazından para çektiği anda bankanın kullanıcının hesabındaki paradan kullanıcının çektiği miktarda parayı alması gerekir. Zira paranın o anda alınmaması, alındığı zaman ile kullanıldığı zaman arasındaki kur farkı nedeni ile bir fazlalık meydana getirebilir. Bu da faiz şüphesi doğurabilir.

Kullanıcının para çekmek için kullandığı ATM cihazının kendisine kartı veren bankaya ait olması durumunda ise üç taraflı bir ilişki mevcuttur. Bu durumda kullanıcı cihazın sahibi olan banka arasında karz akdi, yine kullanıcı ile kartı veren banka arasında da havale akdi kurulmuş olur. Fakihler bu havale akdinin caiz bir akit olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak kullanıcının çektiği para birimi ile hesabında bulunan para birimi ayrı ise bu akdin caiz olması için kartı veren bankanın ATM cihazının sahibi olan banka ile sarf akdini ödeme gününün kuru ile yapması gerekmektedir.⁴⁰

ATM cihazının sahibi olan banka ile kullanıcı arasında gerçekleşen karz akdinin caiz olması için de bu akit sonucunda faiz terettüp etmemesi gerekmektedir. Bunun dışında ATM cihazı sahibi banka ATM cihazı kullanım bedelini kullanıcıdan tahsil edebilir.

⁴⁰ Sıddık Muhammed Emin ed-Darir, "Bitâkâtu'l-İ'timân", s 18.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE BANKA KARTI KULLANAN KATILIM
BANKALARININ UYGULAMALARI

Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankaları müşterilerine kredi kartı vermekle birlikte bu kredi kartlarının işleyişini düzenleyen sözleşmelerde faizli bankaların sözleşmelerinden farklı hususlar mevcuttur. Kredi kartının faizsiz işlenmesini sağlama amacı güden bu hususlar Katılım Bankaları arasında farklılık göstermektedir.

I. Türkiye’de Mevcut Kredi Kartı Uygulamaları

A. Kuveyt Türk Visa Kredi Kartı

Kredi Kartı almak isteyen kişinin hesabının bulunduğu Kuveyt Türk şubesinde kredi kartı başvurusu formu doldurularak alınır. Kuveyt Türk Katılım Bankası’nda hesabı bulunmayan şahıslar bu kredi kartını alamazlar. Bu ATM kartından farklı olarak kredi kullanma imkanı sunar.

Kuveyt Türk Visa Kredi Kartı kullanımından doğan ve HBC (Hesap Bildirim Cetveli)’nde belirtilen toplam borç miktarının, yine HBC’de gösterilen son ödeme tarihine kadar Kurum’a ödenmesi gerekmektedir. Bu meblağın son ödeme tarihine kadar ödenmemesi halinde ise, her dönem için son ödeme tarihi itibarıyla ödenmeyen borçlar, harcamaların yapıldığı tarihlerdeki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası USD efektif alış kurundan dövizde endeksleneyecektir. USD’na endekslenen borçlar bir sonraki hesap kesim tarihine kadar ödenirse, ödemenin yapıldığı günkü, şayet ödenmezse hesap kesiminin yapıldığı günkü TCMB USD efektif satış kurundan değerlendirilecektir. İlk Türk Lirası borçla değerlemenin neticesinde oluşacak Türk

Lirası borç arasındaki fark, yeni dönemdeki HBC'ne kur farkı olarak borç kaydedileceği gibi, bu kur farkına vergi ve fonlar da eklenecektir. Bu sebepten borçların belirtilen tarihlerde düzenli olarak ödenmesi gerekmektedir. Bir yıl içinde iki defa borcun geciktirilmesi halinde, kart kullanıma kapatılabilecektir.¹

Bu kartın sözleşmesinde İslami açıdan uygun görülmeyen mal ve hizmet alımlarının yapılması durumunda Katılım Bankasının ödeme yapmayacağı, kredi kartını kullanıma kapatabileceği belirtilmektedir.

B. SİZ CARD (Kuveyt Türk Katılım Bankası)

Kuveyt Türk Katılım Bankası mevcut kredi kartı uygulamasına SİZ CARD adlı bir kredi kartı eklemiştir. Bu kart ile müşterilere sunulan hizmet Katılım Bankasının diğer kartlarından farklı özellikler ve hizmetler içermektedir. Söz konusu hizmet, karttan yararlananlara, kartla yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarından doğan bedelleri taksitler halinde ödeme imkanı vermektedir. Müşteri bu hizmetin karşılığında bir ücret ödeyecektir. Kart için belirlenmiş bir limit bulunmaktadır. Taksitlere herhangi bir faiz ekleme söz konusu olmayacaktır. Müşteri hesap kesim tarihindeki toplam borcun dörtte birini ödeyecektir.

Kartın işleyişi ile ilgili örnek verilecek olursa; 1500 dolarlık limite sahip kredi kartı hizmetinden yararlanmak için müşteri 125 dolar bedel ödeyecektir.

3000 dolarlık limite sahip kredi kartı hizmetinden yararlanmak için müşteri 250 dolar bedel ödeyecektir.

SİZ CARD klasik ve gold olmak üzere iki kart tipi şeklindedir. Herbir kartın kendisine mahsus limiti vardır ve bu limitler yukarıdaki örnekte olduğu gibi her kart çeşidinde limit tektir.

¹ http://www.kuveytturk.com.tr/tr/default.asp?dire=bireysel&page=kredi_kartlari&sub1=hakkinda

SİZ CARD bir yıl geçerli olacak şekilde çıkarılacak ve bir yılın sonunda (müşterinin, kurum kaide ve kayıtlarına göre, borçlarını düzenli olarak ödemiş olduğu ortaya çıkarsa) kalan bakiyesi yeni kartın hesabına aktarılacaktır.

Ancak müşteri borçlarını düzenli bir şekilde ödememiş ise, kurum, müşterinin bütün borçlarını kartın geçerlilik süresi sona ermeden ödemesini talep edecek sonra da kartını iptal edecektir. Müşteri, kartın süresini yenilemeyi istemez ise, aynı şekilde borcun tamamı kendisinden talep edilecektir.

Siz Card asgari ödeme tutarının son ödeme tarihine kadar ödenmemesi durumunda veya son ödeme tarihine kadar asgari ödeme tutarından daha az bir miktar ödeme yapılması durumunda, aylık 15 YTL gecikme ücreti tahakkuk eder. Ödenmeyen borcun devam ettiği her ekstre dönemi için Gecikme Ücreti tahakkuk etmeye devam eder.

Hem Dolar Bazlı hem de YTL Bazlı Siz Card'da vadesi geldiği halde ödenmeyen YTL cinsi borç, herhangi bir ihbara gerek olmaksızın Amerikan Dolarına endekslenebilecektir. Endekslemede esas alınacak kur: TCMB Efektif Alış kuru; ödemede ise TCMB Efektif Satış kurudur. Ödenmeyen borcun dövize endekslenmesi ve döviz cinsinden icra takibi yapma Banka için bir hak olup, zorunluluk olarak yorumlanamaz.²

Bu kartın sözleşmesinde de kredi kartının İslami açıdan uygun olmayan mal ve hizmet alımlarında kullanılmaması şartı mevcuttur.

C. Albaraka Türk Kredi Kartı

Albaraka Türk Katılım Bankası da kredi kartı almak isteyen şahıslara Albaraka Türk'te cari veya katılım hesabı açmalarını şart koşturmaktadır.

² <http://www.sizcard.com/tr/nasilisliyor.asp>

Bu kredi kartı uygulamasında kullanıcı son ödeme tarihinde hesap bildirim cetvelinde belirtilen borcun tamamını kapatmak zorundadır. Katılım Bankası zamanında ödenen kredi kartı borçları için herhangi bir fazlalık tahakkuk ettirmez, kullanıcı harcadığı bedel kadarını öder. Ancak ödemenin gecikmesi durumunda banka tarafından % 3,12 oranında gecikme cezası uygulanmaktadır.³

Genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

-Limit aşımına müsaade edilmekte ve limit aşım ücreti alınmaktadır.

-Ödenmesi gereken asgari tutar borcun tamamıdır. Borcun ödenmemesi halinde,gecikme cezası işletilir.

-Gecikme cezası oranı %3,12'dir.

-Gecikme Cezası Hesaplaması şöyledir;

Örnek Gecikme Cezası Hesaplama:

$$\frac{\text{Hesap Kesim Tarihi Borç Tutarı} \times \text{Ödenmeyen Gün Sayısı} \times \text{Gecikme Cezası Oranı (3,12)}}{100 \times 30}$$

1.000 YTL 30 gün gecikmeli olarak ödendiğinde işleyecek Gecikme Cezası:

$$\frac{1.000 \times 30 \times 3,12}{100 \times 30} = 31,20 \text{ YTL olacaktır.}$$

D. Türkiye Finans Kredi Kartı

Türkiye Finans Katılım Bankası da kâr payı uygulaması ile çalışmaktadır. Bu uygulamada kullanıcının borcunu ödemediğinde gecikmesi halinde mahrum kalınan kâr nisbetince ceza uygulanmaktadır.

Bu kart da asgari ödeme seçeneği sunmaktadır. Asgari ödeme oranı %20'dir.

³ http://www.albarakaturk.com.tr/BRYSL/?P=KRD_AKK

Asgari ödeme seçeneğinde uygulanacak kâr payı oranı, hesap kesim tarihinden itibaren vergi ve fon hariç %4'tür.

"Kat Puan" uygulaması vardır Kat Puan= YTL'dir. (Harcama, ödeme vb. işlemlerin iptali yapıldığında Kat Puan iptali de yapılmaktadır.)Herhangi bir mağazadan yapılacak alışverişte, alışveriş tutarının %0,15'i; Banka üye işyerlerinden anlaşmalı mağazalarda yapılacak alışverişlerde ise %0,20 oranında Kat Puan verilir.

E. Bank Asya Katılım Bankası Kredi Kartı

Asya Card, charge card statüsünde olup, sadece alışveriş amaçlı kullanılabilir, nakit para çekme yapılamaz.

Kredi kartı VISA ve MASTER CARD sistemine dahildir, hem yurtiçinde hem de yurtdışında VISA ve MASTER CARD amblemi olan işyerlerinde geçerlidir.

Gold ve Classic olarak iki tip kart mevcuttur.

Müşteriye bir ay süresince yapacağı harcamaları için, gelirine uygun, yaşam standardına uygun limit tahsisi edilir.

Kart sahiplerine, yaptıkları harcamaların tutarını hesap kesim tarihinden 10 gün sonra ödeyebilme imkanı tanınır.

Son ödeme tarihinde ödenmeyen borç tutarı, Kurum tarafından her hesap bildirim döneminde belirlenip müşteriye bildirilen "Aylık Kar Oranı" üzerinden günlük kar hesaplanmak suretiyle kredilendirilecektir. Kar tahakkuku, müşterinin ödemesi esnasında yapılacaktır. Kar payına ilaveten ortaya çıkan vergiler (BSMV, KKDF) de müşteriye borç olarak yansıtılır.

İki dönem üst üste asgari ödeme tutarının altında ödeme yapanların kartları otomatikman bloke edilir.

Bank Asya ilk kredi kartını çıkardığı 3 Mart 1998 yılından 27 Haziran 2001 tarihine kadar son ödeme tarihinde ödenmeyen kredi kartı borcu için aşağıdaki tahsilat modelini uyguladı;

Otomatik tahsilat sistemi ile, son ödeme tarihinde kredi kartının bağlı olduğu TL. cari hesap numaraları sistemce sorgulanır ve borcu olanların tahsilatları otomatik olarak gerçekleştirilir. Cari hesabın bakiyesi borcun tamamı için yeterli değilse, hesapta olan tutar alınacak ve eksik kalan kısım Amerikan Dolarına çevrilecektir.

Mevcut sistemde son ödeme gününe 1 gün opsiyon tanınmaktadır. Yani, son ödeme günü ödenmeyen borçlar, aynı gün değil, 1 işgünü sonra Dolara çevrilmektedir. Borcun Dolara çevrildiği tarihe Karz-1 Hasen tarihi denilmektedir. Son ödeme tarihinde ve en geç ertesi işgünü cari hesabında borç tutarı bulunmayan müşteriler için yapılan işlemler aşağıdaki gibidir :

Sistem tarafından o müşteri için (daha evvelden yoksa) Karz-1 Hasen ek numarası oluşturulmakta, ödenmeyen borç tutarı ekstrede belirtilen USD kurundan Amerikan Doları'na çevrilmekte, müşterinin Kuruma olan borcu Amerikan Doları olarak Karz-1 Hasen hesabında takip edilmektedir.

USD borcu bulunan müşterilerin TL. cari hesap numaraları sistem tarafından hergün sorgulanmakta ve hesapta TL. olduğu takdirde, o günkü Kurum Gişe Döviz Satış Kurundan USD satışı yapılarak Dolar borcu eksiltilmektedir. Bu işlemler otomatik olarak gerçekleşmektedir.

Müşteriler, bizzat şubelerimize gelerek USD borcunu ödemek istediklerinde, gişe Döviz Satış kuru üzerinden TL. karşılığı tahsil edilir.

USD Borcu 1 Ay Süre İçinde Ödenmezse Yapılacak İşlem;

USD borcunu en geç bir ay süre ile ödemeyen müşteriler yakın takibe alınır ve borçlarını ödemeleri için girişimlerde bulunulur. Ödemelerini vaktinde yapmayan

müşterilerin kartlarını kullanıma kapatılır. USD borcunu 1 ay içerisinde ödemeyen kart sahiplerinin borçları hakkında idari ve yasal takip işlemleri başlatılır.

Bank Asya 27 Haziran 2001 tarihinden sonra, son ödeme tarihinde ödenmeyen kredi kartı borcu için “Kar Payı Tahsilat Modelini” uygulamaya başladı;

Bu modelin uygulanmaya başlanmasının temel sebebi 2001 yılındaki ekonomik kriz ve yaşanan devalüasyondur. Devalüasyon ile birlikte kurlarda yaşanan artış kredi kart sahiplerinin borcunu % 300 arttırmıştı. Bu artış bir kısım kredi kart mağdurlarını meydana getirdi.

İslam İktisadındaki “Adalet” kavramını esas alan Banka Asya bu mağduriyeti giderme adına Danışman Hayrettin Karamanın tavsiye ve uygunluğu doğrultusunda “Karpayı Tahsilat Modeli’ne” geçmiştir.

Sistem “Kredi kartı borcunu son ödeme tarihinde ödemeyen kredi kart hamillerinin, katılma hesaplarına mevduat yatıran mudilere haksızlık yaptıkları için kart borçlularına cezai müeyyide uygulanması esasına” dayanır.

Kredi kartında “Kar Payı Tahsilat Modeli” sisteminin işleyişi;

Bank Asya’da 27 Haziran 2001 tarihli çekilen ekstre ile yeni sistemin işleyişi başlamıştır. Yeni sistemin işleyişi, mevcut sistemdeki son ödeme tarihinde ödenmeyen borçların dolara dönüştürülmesi uygulaması yerine, ödenmeyen borçların kredilendirilmesi sistemine geçilmesidir. Buna göre; her ekstrede kart hamiline “**Toplam Ödenecek Tutar**” ve “**Asgari Ödeme Tutarı**” bildirilir. Ekstredeki “**Toplam Ödenecek Tutarı**” son ödeme tarihinde ödeyen müşteriler için yeni sistemin getirdiği bir değişiklik yoktur.

Müşterinin son ödeme tarihinde ödenmeyen borç tutarı, Kurum tarafından her Hesap Bildirim döneminde belirlenip müşteriye bildirilen “Aylık Kar Oranı” üzerinden günlük kar hesaplanmak suretiyle kredilendirilecektir. Kar tahakkuku,

müşterinin ödemesi esnasında yapılacaktır. Kar payına ilaveten ortaya çıkan vergiler (BSMV, KKDF) de müşteriye borç olarak yansıtılır.

Kar payı hesaplaması: Son ödeme gününden başlamak üzere, sadece anapara üzerinden yapılır. Kar payı ve vergiler üzerine kar payı tahakkuk ettirilmez.

Yapılan ödemelerde anapara ve kar payı eşit oranda tahsil edilir. Yapılan ödeme tutarı, hesap bildirim cetvelinde anapara, kar payı ve vergi ödemesi şeklinde ayrı ayrı gösterilir.

Kar payı Oranı: Her hesap kesim döneminde Kurum tarafından belirlenen ve hesap ekstresinde kart hamiline bildirilen, son ödeme tarihinde ödenmesi gereken, “Toplam Ödenecek Tutar”ın ödenmeyen kısmının anaparasına (harcamalar toplamı) uygulanacak aylık kar oranıdır. Aylık kar oranı hesap ekstresindeki dönem borcu kısmındaki tutarın ödenmeyip kredilendirilen kısmı için günlük olarak hesaplanır ve bu oran bir sonraki hesap kesim tarihine kadar geçerlidir. Ekstrede belirtilen aylık kar oranına **fon ve vergiler dahil değildir.**

II. Konu ile İlgili Verilmiş Danışma Kurulu Karar Örnekleri

Türkiye”de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının danışma kurullarında kredi kartı uygulamaları ve işlemleri ve bununla bağlantılı olarak karz akitleri ile ilgili alınan kararlar şu şekildedir;

A. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Soru 1)⁴ Bir cari hesaba katılım bankasının belirleyeceği miktarda karz-ı hasen limiti tanımlanıp, müşterinin cari hesabında bakiye olmadığı ve nakite ihtiyaç duyduğu zamanlarda bu karz-ı hasen limitinden müşteriye nakit para sunmak faizsiz bankacılık prensiplerine uygun mudur?

⁴ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 04.05.2006, 1/5.

Not: Müşteriye tanımlanacak karz limiti tüm müşterilerde müşterinin durumuna göre değişiklik gösterebilecektir.

a) Bu karz limiti ATM'lerden banka kartı aracılığı ile kullanıldığında ATM bakım-kurulum maliyetlerinin, işgücü maliyetlerinin müşterilerden tahsil edilmesi faizsiz bankacılık prensiplerine uygun mudur?

Not: Karz limitini kullanım ücretleri; ATM kurulum ve bakım maliyetleri, teknolojik altyapı maliyetleri, işgücü maliyeti gibi maliyetlerin hesaplanması ile belirlenecektir.

b) Bu limit kullanılarak müşterinin elektrik, doğalgaz gibi faturaları veya çekleri ödendiği takdirde, bu ödemeler için hazırlanacak teknik altyapı, işgücü gibi maliyetleri müşteriden tahsil etmek faizsiz bankacılık prensiplerine uygun mudur?

Cevap 1) Kurum bu işlemler karşılığında sadece yaptığı gerçek (fiilî) masrafları alabilir. Yapılan masraflar dışında kurumun herhangi bir kâr amacı gütmemesi uygun değildir.

Soru 2)⁵ Katılım Bankaları bir teamül oluşturarak geciken alacakları için “mahrum olunan kâr” adı altında, en son uygulanan murabaha kâr oranları üzerinden gecikme bedeli almaktadırlar. Bu durumda müşteriler kuruma olan borçlarını ödememekte, öncelikle diğer katılım bankalarına olan borçlarını kapatmaktadırlar.

Katılım Bankaları da oluşan teamüle uygun olarak gecikmeden dolayı mahrum kaldığı kârı alıp, bunu kanuni yükümlülük gereği ayırmak zorunda olduğu karşılıklara koyabilir mi?

Not: Eğer karşılık olarak ayrılmış olan geciken borçlardan ileride, herhangi bir tahsilat yapılırsa bu miktar, kuruma gelir olarak yazılmayacak kamu yararına olan hizmetlerde kullanılmak üzere elden çıkarılacaktır.

⁵ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 12.10.2006, 2/1.

Cevap 2) Danışma kurulu borcun geciktirilmesiyle ilgili olarak daha önce şu kararı vermişti: “Ödeme gücü bulunduğu halde ödemeyi geciktiren kişiye ceza amacıyla, akit esnasında mali cezai bir şart koşulabilir. Alınan ceza bedelinin, kurum yararına değil, Kur’an basılması ve cami yaptırılması dışında başka hayır işlerinde kullanılması gerekir.”⁶

Mahrum kalınan kar ile ilgili kurul kararı ise şöyledir: Kurumun geciken borçlar için kanuni yükümlülük gereği ayırmak zorunda olduğu karşılıklar dolayısıyla mahrum kaldığı karı gecikmeye düşen müşterilerden almasında herhangi bir sakınca yoktur. Ancak karşılık olarak ayrılan miktardan daha fazla tahsilat olursa bu fazla miktar cami yapımı ve Kur’an basımı dışında kalan hayır işlerine harcanacaktır. Ayrıca kurum, haksız yere kendisine yüklenen cezaları söz konusu fazla miktardan ödeyebilir.

Soru 3)⁷ Kurumdan fon kullanmış olup borçlarını geciktiren müşterilere karşı bu güne kadar çok etkili bir müeyyide uygulanamamıştır. Kendileri ile rekabet halinde olduğumuz ve Türkiye’deki tasarrufların %98’ne hükmeden bankaların bu konuda sahip oldukları çok caydırıcı müeyyideler bulunmaktadır. Bu nedenle sık sık hem Katılım Bankalarına hem de Bankalara borcu bulunan müşterilerin öncelikle banka borçlarını kapattıklarına şahit olunmaktadır. Böyle durumlarda banka alacağını tahsil ederken Katılım Bankaları zarar yazmak zorunda kalmaktadır. Çünkü zor duruma düşen şirketler tasfiye edildiğinde çoğunlukla varlıkların borçları karşılamadığı görülmektedir. Gecikmiş alacaklarla ilgili olarak karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi de borçlunun iyi niyetle hareket etmemesi halidir. Bazı borçlular zora düştüklerinde ilk iş olarak sahip oldukları malları kendi güvendikleri yakınları veya dostlarına devrederler, böylece alacaklıların mahkeme kanalıyla bu mallara el

⁶ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 28.03.2002, 2/1.

⁷ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 28.03.2002, 2/2.

koymalarına engel olurlar. Alacaklılar borçlunun hileli yollarla zenginliğini sürdürdüğünü bildikleri halde ellerinden bir şey gelmez.

Borcunu Geciktiren Müşteriler İki Kategoride Değerlendirilebilir;

Ödeme gücünü gerçekten kaybettiği için iyi niyetli olduğu halde borcunu ödeyemeyenler: Bu müşterilere karşı alacaklıların uygulayabileceği müeyyideler malvarlıkları ile sınırlı kalmaktadır. Çünkü yeni medeni kanunda ekonomik suçlara sadece ekonomik ceza verilmesi esası benimsenmiştir.

Ödeme gücü olduğu halde hileli yollara başvurup borcunu ödemeyenler. Bu guruba giren müşteriler bilerek alacaklı kişilere zarar verdiklerinden suç işlemiş olmaktadır.

Gecikmiş alacaklar Kurumun Mali Durumunu Üç Yönden Etkilerler;

Gecikmiş alacak nedeniyle Kurumun sahip olduğu kaynak donuk hale gelmekte normal şartlarda elde edilmesi muhtemel bir gelir (fırsat maliyeti) kaybı yaşanmaktadır.

Kurum başka işlerden elde ettiği gelirlerini feda ederek (karşılık ayırarak) gecikmiş alacakları zarar yazmak zorunda kalmaktadır.

Kurumun donuk hale gelen alacağı enflasyon vb. nedenlerle değer kaybına uğramaktadır.

Mevcut durumda eğer bir alacağımız geciktiyse uygulama alacağın YTL veya döviz olmasına göre farklı olmaktadır. Alacak YTL ise dövize endekslenir. Döviz ise herhangi bir fark işletilmez. YTL alacakların tek tek işlem bazında dövize çevrilmesi, takibi ve kur farklarının tahsili operasyonel anlamda son derece zor ve maliyetlidir. Buna ilave olarak döviz kurlarının dönemsel iniş çıkışları zaman zaman alacağımızın değer kaybına bazen de aşırı artışlar nedeniyle müşterinin sert tepkilerine neden olmaktadır. Örneğin 2001 yılında döviz kurlarındaki aşırı yükseliş müşterilerin sert

tepkilerine neden olurken, Kasım 2001-Şubat 2002 arasındaki dönemde %20 oranında enflasyon olurken döviz kurları %20 oranında geriye gitmiştir.

Bu gün itibariyle borca ihtiyacı olan bir kişi için maliyeti en düşük borç bir Katılım Bankası üzerinden geciktirilen borçtur. Çünkü gerek banka kredileri gerekse Katılım Bankalarının kullandığı fonların borçlanan için anaparaya ilave nitelikte bir maliyeti vardır. Halbuki bir Katılım Bankası üzerinden geciktirilen borcun anapara dışında ilave bir maliyeti yoktur. Maddi durumu müsait olan bir müşterinin borcunu zamanında ödemesi için yeterli ve geçerli bir neden bulunmamaktadır. Gerek kredi kartları gerekse tüketici finansında bu zaafımızdan yararlanan müşterilere çok sık rastlanmaktadır.

Yukarıda dile getirilen gerekçeler dikkate alındığında gecikmiş alacaklar nedeni ile yaşanmakta olan ekonomik kayıpların azaltılabilmesi için daha caydırıcı ve alacağımızın ekonomik değerindeki erimeyi en aza indirecek bazı tedbirlerin alınmasının elzem olduğu kanaatindeyiz.

Aşağıda yer alan önerilerimizin Kurumumuz prensipleri açısından uygun olup olmadığı hususunda tarafımıza görüş bildirilmesini saygılarımızla arz ederiz.

Caydırıcılığın sağlanması, alacağımızın değer kaybının önlenmesi ve operasyonel anlamda maliyetlerimizin azaltılması amacıyla borcunu geciktiren müşterilerden;

Kurumun belirlediği oranda bir gecikme ücreti tahsil edilecektir. Tahsil edilecek gecikme ücreti oranı müşterilerle yapılacak sözleşmelerde ve Kredi Kartlarının ekstrelerinde yer alacaktır.

Her ay Kurumun gecikmiş alacaklarla ilgili olarak uğradığı değer kaybı o ay tahsil edilen gecikme ücretinden mahsup edildikten sonra kalan bakiye Kurum yararına olmayan bir amaçla kullanılmak üzere bir fona aktarılacaktır.

Gecikmiş alacıklardan dolayı oluşacak olan fondaki paralar müşterilere çeşitli hediye ve promosyon şeklinde dağıtılacaktır.

Cevap 3) Kredi kartı sahiplerinin borçlarını geciktirmesinden dolayı gecikme ücreti almak prensiplerimiz açısından uygun değildir.⁸

Soru 4)⁹ Vadesi geldiği halde borcunu geciktirenlerde bulunan alacağı, enflasyondan korunmak için döviz ya da altına endekslemek uygun mudur?

Söz konusu alacak altın ya da dövize endeksledikten sonra döviz veya altın fiyatlarında düşme olursa, endekslemeden vazgeçip alacağı önceki şekliyle tahsil etmek mümkün müdür?

Söz konusu alacağı döviz veya altına endekslemek için borçlunun muvafakatine ihtiyaç var mıdır?

Cevap 4) Alacağın enflasyondan korunması amacıyla dövize veya altına endekslenmesinde bir sakınca yoktur.

Endekslemenin yapıldığı değer düşmesi durumunda, endekslemeden vazgeçip alacağınızı önceki şekliyle tahsil edebilirsiniz.

Alacağın endekslenmesi için borçlunun muvafakatine ihtiyaç yoktur.

Soru 5)¹⁰ Katılım Bankası, kredi kartı ya da bireysel finansman borçlarını geciktirenlerden, asıl borca ilaveten, borcun tahsili için yapılan masrafları da takribi bir maliyet hesaplamak suretiyle talep edebilir mi?

⁸ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 28.03.2002, 2/4.

⁹ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 18.07.2002, 4/9.

¹⁰ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 10.07.2003, 4/4.

Cevap 5) Kurum, borcunu geciktiren müşteriler için yapmış olduğu fiili masraflar için takribi bir hesap yaptıktan sonra ortaya çıkan bedeli, asıl borca ekleyerek, borcunu geciktirenlerden talep edebilir.

Soru 6)¹¹ Kuveyt Türk'ün yeni ürünü SİZ CARD'da yer alan aşağıdaki uygulamalar Faizsiz Bankacılık ilkelerine uygun mudur?

a. SİZ CARD ile ATM'lerden nakit avans çekilmesi karşılığında nakit çekim ücretinin alınması,

b. SİZ CARD sahibinin, şubelerden nakit avans çekmesi durumunda nakit çekim ücretinin alınması,

c. ATM'lerden yapılacak nakit çekim miktarına belli bir sınırlama konulması.

Böyle bir sınırlandırma, nakit çekim ücreti alınması durumunda müşterinin her çekim için ayrı ücret ödemesi anlamına gelmektedir.

d. İnternetle SİZ CARD hesabından cari hesaba para aktarılırken, nakit çekim ücreti alınması.

Not: Kuveyt – Türk internet aracılığı ile sağladığı diğer hizmetler karşılığında herhangi bir ücret almamaktadır.

e. SİZ CARD ekstre borcu taksitlendirilebilmektedir. Ancak taksitlendirme durumunda borç dolara endekslenmektedir. Döviz fiyatlarında düşme olduğu takdirde endekslemeye itibar edilmeyip borcun endeksleme öncesi döviz karşılığı esas alınmaktadır. Bu işlem kurum prensiplerine uygun mudur?

Cevap 6) a. Kurum, SİZ CARD ile ATM'lerden nakit avans çekilmesi karşılığında nakit çekim ücreti alabilir.

¹¹ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 23.12.2004, 7/4.

b. Kurum, SİZ CARD sahibinin, şubelerden nakit avans çekmesi durumunda nakit çekim ücreti alamaz.

c. Kurum, ATM'lerden yapılacak nakit çekim miktarına belli bir sınırlama koyabilir.

d. Kurum, müşterilerin internetle SİZ CARD hesabından cari hesaba para aktarmaları durumunda nakit çekim ücreti alabilir.

e. ¹²Verilen karzın dövize endekslenmesi ve kurun yükselmesi ya da düşmesi halinde bunun borcun tahsilinde dikkate alınması prensiplerimize uygundur.

Örnek:

Kurum, bir müşterisine 1000 TL borç verse ve o gün bunun dolar karşılığı 100 dolar olsa, daha sonra kur yükselse ve 100 doların TL karşılığı 1100 TL olsa, kurum 1100 TL'yi tahsil eder.

Eğer tahsil gününde, kur düşer de, 100 doların karşılığı 900 TL olursa da, 900 TL'yi tahsil eder.

Soru 7)¹³ Bireysel bankacılık müdürlüğü, kredi kartlarını kullananları teşvik etmek amacıyla, kart sahiplerine ödül vermeyi düşünmektedir. Bu ödül, kredi kartını en çok kullananlar arasında belli aralıklarla kura çekilmesi suretiyle gerçekleştirilecektir. Bu uygulamaya, kredi kartları konusunda yoğun rekabetten dolayı, halkı Kuveyt Türk kredi kartını kullanmaya çekmek amacıyla girmek istiyoruz.

Böyle bir uygulama prensiplerimiz bakımından uygun mudur?

¹² Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 23.10.2003, 6/5.

¹³ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 10.07.2003, 4/1.

Cevap 7) Bu ödüllerin verilmesi prensiplerimize aykırı değildir. Fakat bunların, katılma hesabı havuzlarından değil, kurumun kendi kârından verilmesi gerekir.

Soru 8)¹⁴ Kurumumuz, Bireysel ve Kurumsal müşterilerine, POS, ATM gibi hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetlerden yararlanan kişilerden, hizmet bedeli adı altında, hizmet maliyetine ilave olarak yüzde (%) ile ifade edilen bir komisyon talep etmemiz prensiplerimiz açısından uygun mudur?

Cevap 8) Kurum, POS ve ATM hizmetlerinden, maliyete ek olarak hizmet bedeli adı altında yüzde ile ifade edilen bir komisyon talep edebilir.

Soru 9)¹⁵ Kuruma ait ATM terminallerinden başka banka kredi kartlarına nakit avans ödemesi yapılması uygun mu? Diğer bankalar kredi kartlarından nakit avans çekilmesi durumunda müşterilerine faiz uygulamaktadırlar.

Cevap 9) Böyle bir hizmet faizli işlemlere aracılık ve yardım anlamına geldiği için kurum prensiplerine uygun değildir.

Soru 10)¹⁶ Borçludan ceza olarak alınacak tutar¹⁷, diğer gecikmiş alacaklar sebebiyle ayrılmak zorunda kalınan, karşılık giderlerine mahsup edilebilir mi?

Cevap 10) Böyle bir uygulama Faizsiz Bankacılık prensiplerine aykırıdır. Çünkü cezâî şart ile alınan meblağ kurum yararına olan konularda kullanılamaz.

Soru 11)¹⁸ “Ödeme gücü bulunduğu halde ödemeyi geciktiren kişiye ceza amacıyla, akit esnasında mali cezai bir şart koşulabilir. Alınan ceza bedelinin, kurum

¹⁴ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 19.09.2002, 5/5.

¹⁵ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 09.06.2005, 2/8.

¹⁶ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 04.05.2006, 1/4.

¹⁷ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 28.03.2002, 2/1.

¹⁸ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 16.11.2006, 3/4.

yararına değil, Kur'an basılması ve cami yaptırılması dışında başka hayır işlerinde kullanılması gerekir. En uygun olanı (efdal olan), akit esnasında cezaî şartın koşulmamasıdır.”

Bu kararın aşağıdaki usuller çerçevesinde uygulaması prensiplerimize uygun mudur?

1. Borcunu geciktiren müşterilere aylık olarak gecikme tutarı üzerinden % ile ifade edilen bir ceza tahakkuk ettirilir.

2. Borcunu geciktiren bütün müşterilerin ödeme gücünün bulunduğu varsayımı esas alınır.

3. Gecikme cezası, ödeme gücünün kalmadığı tespit edilen müşterilere uygulanmaz. Müşterilerin ödeme gücünün kalmadığı şöyle tespit edilir:

a. Tespit süreci müşterinin ödeme gücünün olmadığını beyan etmesi ile başlar.

b. Kurum elindeki delillere dayanarak müşterinin ödeme gücü olup olmadığını araştırır. Müşterinin ödeme gücünü kaybetmesi demek servetini ve gelir kaynaklarını kaybetmiş olması demektir.

4. Kurum yararına kullanılmayıp hayır havuzuna aktarılacak tutar şöyle hesaplanacaktır: Kurumun yaptığı takip masrafları ile gecikmiş alacak üzerinden hesaplanan enflasyon farkı toplamı, tahsil edilen ceza tutarından çıkarıldıktan sonra kalan miktar hayır havuzuna konacaktır.

Cevap 11) Ödeme gücü olan müşterilere gecikme cezası uygulanabilir. Ancak bunun için müşterinin ödeme gücünün olup olmadığı kesin olarak tespit edilmelidir.

Soru 12)¹⁹ Yukarıda tanımı verilmiş olan SİZ CARD ile ilgili şu sorular sorulmaktadır;

a. Yukarıda anlatıldığı şekilde bir kart çıkartmamız prensiplerimize uygun mudur?

b. Söz konusu kartın, nakit çekim işleminde kullanılması uygun mudur?

c. Kurumumuzun, müşteriye sunulan nakit çekim hizmeti karşılığında her nakit çekilişinde, örneğin on milyon alması prensiplerimize uygun mudur?

Cevap 12)

a. Kurum'un, yukarıda açıklandığı şekilde bir kredi kartı çıkarması prensiplerimize uygundur.

b. Kurum'un, bu kredi kartı ile nakit çekilmesine izin vermesi prensiplerimize uygundur.

c. Kurum'un, kredi kartı ile nakit çekim hizmeti karşılığında belirli bir ücret alması prensiplerimize uygundur.

Soru 13)²⁰

a. Kredi Kartı ürünümüz Siz Card'da, gecikmeye düşen müşterilerden sabit ücrete ilaveten toplam borç üzerinden belli bir oranda (nisbî) ceza almak Kurum prensiplerine uygun mudur? Burada sabit ücret takip masraflarını ve hizmet giderlerini, borcun belli bir oranında alınan tutar ise gecikmeyi caydırıcı bir cezayı temsil edecektir. Örneğin Siz Card gecikme ücreti 20 milyon + geciken tutarın %3'ü olacaktır. Buna göre müşteri 500 milyon TL geciktirdiği takdirde her ay için Kurumumuza 20 milyon + 15 milyon = 35 milyon TL gecikme bedeli ödeyecektir.

¹⁹ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 11.03.2004, 1/2.

²⁰ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 09.06.2005, 2/12.

b. Geciken borçların miktarına göre dilimler belirleyip bunlardan alınacak ceza oranlarını da ona göre değiştirmek kurum prensiplerine uygun mudur? Örnek: 0-500 YTL borç için sabit ücret + % 3; 500-1000 YTL arası için sabit ücret + % 3,5 gibi.

c. Yukarıda bahsi geçen gecikme cezasının (%) ile ifade edilen kısmını, “Siz Card kredi karşılığı hesabına” atmak Kurum prensiplerimize uygun mudur? Kredi karşılığı hesabı Kurum’un Siz Card ürünlerinden batan ve karşılık ayrılması gereken krediler için kullanılan hesaptır. Örneğin, kötü niyetli bir kişi Kurumu sahte belgelerle dolandırdığında, kartın tahsil edilemeyen borcu kadar bir tutar bu hesaplara atılmaktadır.

Cevap 13)

a. Takip masrafı ve hizmet gideri tahsil edilebilir. Belli bir oranda ceza almak hususunda ise ödeme imkanından yoksun olan borçlulara ek süre tanınır ve herhangi bir ceza alınmaz. Ödeme gücü bulunduğu halde ödeme yapmayan borçlulardan ise ceza alınır fakat bu paralar cami yapımı ve Kur’an basımı dışındaki hayır işlerine harcanır.²¹

b. Geciken borçların miktarına göre dilimler belirleyip bunlardan alınacak ceza oranlarını da ona göre değiştirmek kurum prensiplerine uygun değildir.

c. Tahsil edilen cezaların kurum yararına kullanılması kurum prensiplerine uygun değildir. Bu konuyla ilgili olarak 2. soruda yer alan 28.03.2002 tarih ve 2002/2-1 nolu danışma kurulu kararına bakınız.

Soru 14)²² SİZ CARD isteyen müşterilere Kurumda belli tutarda ve vadede bir katılma hesabı açması kaydıyla SİZ CARD ücretinde iskonto yapılabilir mi?

²¹ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 28.03.2002, 2/1.

²² Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 09.06.2005, 7/7.

Cevap 14) SİZ CARD isteyen müşterilere Kurumda belli tutarda ve vadede bir katılma hesabı açması kaydıyla SİZ CARD ücretinde iskonto yapılabilir.

Soru 15)

a. Kredi Kartı ürünümüz Siz Card'da, gecikmeye düşen müşterilerden sabit ücrete ilaveten toplam borç üzerinden belli bir oranda (nisbî) ceza almak Kurum prensiplerine uygun mudur? Burada sabit ücret takip masraflarını ve hizmet giderlerini, borcun belli bir oranında alınan tutar ise gecikmeyi caydırıcı bir cezayı temsil edecektir. Örneğin Siz Card gecikme ücreti 20 milyon + geciken tutarın %3'ü olacaktır. Buna göre müşteri 500 milyon TL geciktirdiği takdirde her ay için Kurumumuza 20 milyon + 15 milyon = 35 milyon TL gecikme bedeli ödeyecektir.

b. Geciken borçların miktarına göre dilimler belirleyip bunlardan alınacak ceza oranlarını da ona göre değiştirmek kurum prensiplerine uygun mudur? Örnek: 0-500 YTL borç için sabit ücret + % 3; 500-1000 YTL arası için sabit ücret + % 3,5 gibi.

c. Yukarıda bahsi geçen gecikme cezasının (%) ile ifade edilen kısmını, "Siz Card kredi karşılığı hesabına" atmak Kurum prensiplerimize uygun mudur? Kredi karşılığı hesabı Kurum'un Siz Card ürünlerinden batan ve karşılık ayrılması gereken krediler için kullanılan hesaptır. Örneğin, kötü niyetli bir kişi Kurumu sahte belgelerle dolandırdığında, kartın tahsil edilemeyen borcu kadar bir tutar bu hesaplara atılmaktadır.

Cevap 15)

a. Takip masrafı ve hizmet gideri tahsil edilebilir. Belli bir oranda ceza almak konusu için 28.03.2002 tarih ve 2002/2-1 nolu danışma kurulu kararında "Buna göre ödeme imkanından yoksun olan borçlulara ek süre tanınır ve herhangi bir ceza alınmaz. Ödeme gücü bulunduğu halde ödeme yapmayan borçlulardan ise ceza alınır fakat bu paralar cami yapımı ve Kur'an basımı dışındaki hayır işlerine harcanır." sonucuna ulaşılmıştır.

b. Geciken borçların miktarına göre dilimler belirleyip bunlardan alınacak ceza oranlarını da ona göre değiştirmek kurum prensiplerine uygun değildir.

c. Tahsil edilen cezaların kurum yararına kullanılması kurum prensiplerine uygun değildir. Bu konuyla ilgili olarak 28.03.2002 tarih ve 2002/2-1 nolu danışma kurulu kararına bakınız.

Soru 16)²³ Kredi kartımızı kullanan müşterimiz ile yaptığımız sözleşmeye aşağıdaki gibi bir vekalet ibaresi konulduğu takdirde buna dayanılarak, kredi kartı ile yapılan mal ve hizmet satışlarını taksitlendirmemiz prensiplerimiz açısından uygun mudur?

“Tüketici, bu kredi kartı ile Kuveyt Türk ile Kuveyt Türk adına kendine tahsis edilen limit dahilinde mal almak, kendisine satmak ve kendisine hizmet temin etmek üzere, Kuveyt Türk tarafından vekil tayin edilmiştir²⁴.”

Cevap 16) Kredi kartı sahibine, malı kurum adına satın alması ve kendisine satması konusunda vekalet ve izin verilebilir. Hizmet alımlarında ise, kredi kartı sahibi, kurum adına genel bir icare sözleşmesi yapar, daha sonra da sözleşme konusu hizmeti kendine tahsis edebilir.

Bu durum ancak kredi kartıyla yapılan işlemlerde geçerlidir. Büyük hacimli işlemler, aldatma ve dolayısıyla nizaya yol açma ihtimali içerdiğinden çifte vekalet, prensiplerimize uygun görülmemiştir.

Buraya kadar arz edilen sorular kredi kartlarının normal işleyişleri ile ilgili sorulardır. Bundan sonra kredi kartları sözleşmesi karz akdinin niteliklerini baskın olarak taşıdığı için karz akdi ile ilgili soru ve cevaplara yer verilecektir.

²³ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 19.09.2002, 5/4.

²⁴ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 09.06.2005, 2/13.

Soru 1)²⁵ Kurum müşterilerini bankalardan faizli nakdi kredi alma mecburiyetinden kurtarmak ve nakit ihtiyaçlarını karşılamak için TL olarak Karzı Hasen vermek istiyoruz. Ödeme fiilen TL yapılacak muhasebe kayıtları TL tutulacaktır. Fakat kurumun alacağıın gerçek değerini koruması için alacak, sözleşmeyle, belirli bir Dövizde endekslenenecektir. Endekslemede ve tahsilde hangi kurun (Merkez Bankası, İnterbank gibi) esas alınacağı belirtilecektir. Endeksleme kuru müşteriye ödemenin yapıldığı günkü döviz alış kuru, tahsilat kuru da anlaşılan vadedeki döviz satış kuru olacaktır. Ancak bu süre zarfında döviz kuru düşer de endeksleme görevini görmezse müşteriye ödenen TL miktarı (yani asıl borç) tahsil edilecektir.

Böyle bir uygulama yapmamız prensiplerimiz açısından uygun mudur?

Cevap 1) Verilen karzın dövizde endekslenmesi ve kurun yükselmesi ya da düşmesi halinde bunun borcun tahsilinde dikkate alınması prensiplerimize uygundur.

Örnek:

Kurum, bir müşterisine 1000 TL borç verse ve o gün bunun dolar karşılığı 100 dolar olsa, daha sonra kur yükselse ve 100 doların TL karşılığı 1100 TL olsa, kurum 1100 TL'yi tahsil eder.

Eğer tahsil gününde, kur düşer de, 100 doların karşılığı 900 TL olursa da, 900 TL'yi tahsil eder.

Soru 2) Kurumumuzdan 31 Ekim 2002 tarihinde USD Kuru 1,656,140 TL iken \$100 taksitle 20 ayda geri ödenmek üzere \$2000 Karz-ı Hasen aldım. Borç Prosedürü Dökümanı ile belirlenen çerçevede Kurumumuz personeline borç (Karz-ı Hasen) vermektedir. Bu prosedüre göre

“Kurum personeline Türk Lirası (TL) borç vermeyecektir”

²⁵ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 10.07.2003, 6/5.

“Ödeme ve tahsilat, ücretin ait olduğu ayın bir önceki günkü Kurum Döviz Alış Kuru üzerinden TL’ye çevrilerek ücretinden kesilecektir.”

Bunun dışında Kurum bana borç verirken \$2000’lık senet dışında herhangi bir açıklama veya sözleşme imzalatmamıştır. USD kurları 1,656,140 TL’den aşağı doğru inmeye başladığı sıralarda, ödeme ve tahsilatlar için ödemenin yapılacağı günkü değil, borcun alındığı günkü kurları esas almış ve herhangi bir ön anlaşma(sözleşme) olmamasına rağmen, Kurumumuzun benden döviz borç aldığım günkü kur üzerinden tahsilat yapmaktadır. Bu durumda Karz-ı Hasen olarak Kurumdan aldığım 2000 doların üzerinde bir dolar tutarı Kurumumuza ödemiş olacağım. Buna göre;

a. Kurların ortalama 1,450,000 TL olduğu dönemlerde borcun (Karz-ı Hasen’in) 1,656,140 TL’den alınması borcun (yazılı dökümanlar dışında) personelden tahsili Kurum prensiplerimiz açısından uygun mudur?

b. Böyle bir durumda Kurum personeline borç prosedüründe yazdığı şeklin dışında davranabilir mi?

c. Fazla alınan miktarın tarafıma iadesi gerekli değil midir?

Cevap 2) Kurumun, dolar karz alan kişilerden, karz günündeki kurdan tahsil etmesi prensiplerimize uygun değildir. Kurum, soruda belirtilen anlaşmada bulunduğu şekilde, karzın geri ödenmesi sırasında kur ne ise ondan tahsil etmek durumundadır. Daha önce, fazla alınan miktarın da karz alan kişiye iade edilmesi gerekir.²⁶

Soru 3)²⁷ Ödeme gücü bulunduğu halde, borçlarını vadesinde ödemeyen borçlulardan Devletin aylık olarak açıklamış olduğu TÜFE enflasyon farkını almak prensiplerimize uygun mudur?

²⁶ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 10.07.2003, 6/5.

²⁷ Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları, 23.12.2004, 4/11.

Cevap 3) Ödeme gücü bulunduğu halde, borçlarını vadesinde ödemeyen borçlulardan Devletin aylık olarak açıklamış olduğu TÜFE enflasyon farkını almanın prensiplerimiz açısından sakıncası yoktur.

B. Türkiye Finans Katılım Bankası

Soru 1) Kredi kartı ile alışveriş caiz midir?

Cevap 1) Kredi kartı ile borçlanmada eğer borç, "süresi içinde, faiz tahakkuk etmeden, süresi geçtiği için borç faizli krediye dönüşmeden" ödenirse bu alım-satımda bir sakınca ve günah yoktur. Alınan küçük yüzdeli ek ödeme, parayı tahsil eden, kefalet ve vekalet yoluyla işlemi takip eden kurumun (bankanın) komisyonu; yani para havalesinde aldıkları gibi hizmet ücretidir. Özel Finans Kurumları ise, kart hamilini vekil kılarak malı aldırıp sonra onlara satmak şeklinde işlem yapmakta, satarken bir kâr koymaktadırlar. Vade farkı faiz değildir, malı para ile sattığınızda faiz oluşmaz²⁸.

Soru 2) Finans kurumlarının verdiği kredi kartlarını kullanmak caiz midir?

Cevap 2) Kredi kartları ile aldığınız malı, kurum adına (ona vekaleten) alıyorsunuz ve sonra da kurum size satıyor; yani diğer konularda olduğu gibi murabaha yapıyor; yani peşin alıp vade farkı ile satıyor. Vade farkını da fiilen ödeme yapılan zamana (vadeye) göre koyuyor. Kurumda vadelere göre fark bellidir, bunu müşteri de biliyor (isterse bilir), buna göre alıyor ve ödeme zamanı da vade farkıyla birlikte ödüyor²⁹.

Soru 3) Bankaların verdiği kredi kartı ile hesap gününü geçirmemek kaydı ile alışveriş yapmak uygun mudur?

²⁸ Hayrettin Karaman, "Kredi Kartı İle Alışveriş"
<http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00110.htm>

²⁹ Hayrettin Karaman, "Faizsiz Bankaların Kredi Kartları",
<http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00111.htm>

Cevap 3) Kredi kartı ile alış veriş yapılır ve bankanın sizin namınıza ödediği meblağı günü geçmeden (yani faizli krediye dönüşmeden) ödenirse bunda bir sakınca olmaz. Banka vasıtasıyla alacağınız tahsil, borcunuzu ödeme gibi olur. Ancak ortada bir önemli gerekçe yoksa kredi kartını, faizli işlem yapmayan kurumlardan (özel finans kurumlarından) almanızı tavsiye ederim. Faizci kurumlarla mübah olan işlemleri bile yapmamak suretiyle bir çeşit tavır koymak da dini ve ahlaki bir ödevdir³⁰.

Soru 4) Kredi kartları ile yapılacak alış-verişlerin bireysel murabaha işlemlerinde, mal para mübadelesi sözkonusu olup, başlangıçta, ilgili kredi kartı ile yapılacak tüm işlemlere şamil olmak üzere, kredi kartı sahibi ile tek bir sözleşme ile akitleşme gerçekleştirilecektir. Yani kredi kartı sahibine kurumsal murabahada olduğu gibi malı bizim adımıza teslim alabileceği, satıcıya da bizim adımıza teslim edebileceği yapılacak tek sözleşmede belirtilecektir. Bizim üye işyerimiz olmayan yerler (bizim POS cihazımız olmayan işyerleri) açısından bakıldığında teamülen tüm POS cihazlı işyerleri satışlarının bedelini dolaylı olarak kredi kartı sahibi Kurum'dan alacaklarını bilmektedirler. Ayrıca ilgili Kredi kartı kuruluşu (Visa ve MasterCard gibi) ve Bankalararası Kart Merkezi tarafından bu teamüller yeknasak kurallara bağlanmıştır.Yine başlangıçta kredi kartı verilen müşteri ile yapılan sözleşmede bu kartın alkollü içeceklerin ve şans oyunlarının murabaha işlemlerinde kullanılmayacağı belirtilecektir. Ayrıca sadece kumarhane işletimi ve alkollü içki satışı yapan yerlere kredi kartının kullanımının kapalı tutulmasını sağlamak mümkündür. Verilen kredi kartlarında bu tür maddeler konulduktan sonra müşteri yine de bunu ihlal ederse şu anda diğer katılım bankalarının verdiği kartlarda da bunu engelleme durumu söz konusu olmayıp, böyle bir harcama yapıldığında müeyyide uygulanabilecektir. Ayrıca başlangıçta kredi kartı verilmesinde yapılacak seçim ile de bu tür kullanım ihtimalleri ortadan kaldırılabilir. Nitekim katılım bankalarının

³⁰ Hayrettin Karaman, "Faizli Kredi Kartı ile Alışveriş", <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00112.htm>

müşteri portföyleri genel olarak bu tür harcamaları olmayan kişilerdir. Yukarıdaki şartlarla, kredi kartları ile bireysel murabaha yapmamız uygun mudur?

Cevap 4) “Hüküm çoğunluğa göre verilir.” kaidesinde alış veriş yapılan yerdeki işlemlerin (alım-satım konusu malların) yarısından çoğu (%51’i) meşru ise bu tür yerlerden yapılacak alış veriş meşru kabul edilir; (buradan helal olan malları alması kastıyla şahsa kredi kartı verilebilir). Ayrıca, bu nitelikteki bir işletmeden yapılan alış verişler içerisinde % 50’nin altında gayrimeşru işlemlerin olması da akdi batıl kılmaz. Kredi kartı sahibi alış veriş yaparken satıcı sıfatıyla Kurumu vekaleten, temsil eder, alınan mal Kurumun olur, müşteri bu malı -kendisi asil taraf, satıcı Kuruma da vekil taraf olarak kendine- satabilir, bizzat alıcı olarak da kendisini asaleten temsil etmektedir. Bu sebeble Kurumu vekaleten temsil ederek satışı yapmakta kendisini de asaleten temsil ederek alış yapmaktadır. Yukarıdaki mütalaalar muvacehesinde kredi kartı ile yapılan alış verişlerde bireysel murabaha yapmak mümkündür³¹.

Soru 5) Son ödeme tarihinde borcun ödenmemesi durumunda başlangıçta şartları sözleşmede belirtilmek üzere (örneğin Kurumun uyguladığı en yüksek murabaha kar oranından) gecikme bedeli veya cezası alınması uygun mudur?

Cevap 5) Kaideten vade farkı caizdir. Öncelikle müşteri borcunu ödeyip ödeyemediğine (ödeme gücüne sahip olup olmamasına) bakılır. Eğer gücü olduğu halde ödemiorsa, daha önceden şartları belirlenmiş olması durumunda, başlangıçta anlaşılan oranlardan (oransal veya maktu olabilir.) gecikme bedeli, her iki tarafın da mağdur olmaması için alınabilir³².

Soru 6) Ekonomik durgunluk ve para piyasalarında meydana gelen kriz dönemlerinde bazı müşteriler borçlarını gününde (vadesinde) ödemeyip, temdit

³¹ Hayrettin Karaman, “Kredi Kartları ve Bireysel Murabaha”, (yayımlanmamış makale), s 1.

³² Hayrettin Karaman, “Vadesi Geçmiş Borçların Tahsili”, (yayımlanmamış makale), s 2.)

(borcunun vadesini uzatma) talebinde bulunmaktadırlar. Temdit edilen süre için uygulanan kârpayı oranımızı, muamelenin (projenin) yapıldığı tarihteki oranlar üzerinden yapabileceğimiz gibi, temditin yapıldığı gündeki uygulanan cari oran üzerinden de yapabilir miyiz?

Cevap 6) Finans Kurumu müşterisine malı sattığında, mal müşterinin zimmetinde borç olarak durmaktadır. Yani siz malı müşteriye ödünç olarak vermektесiniz. Malın müşteriye satış aşamasında, “ileride ödeme zorluğuna düşersen sana malı ödemenin yapıldığı günkü cari fiyattan satarız “ denilirse konu ile alakalı herhangi bir ihtilaf olması durumunda müşteri itiraz edemez. Borcun temditindeki kârpayı oranı vade başlangıcından (malın ödünç verildiği tarih) itibaren değiştireceğiniz gibi, müşterinin ödeme gücüne göre temditten sonraki süreye de (vadelenmeye) yeni kârpayı oranını uygulanabilir³³.

Soru 7) Kuyumcu müşterilerimiz, kendilerine Kurumumuzca P.O.S. cihazı tahsis edilmesini ve böylece satış bedellerinin kredi kartıyla tahsil edilmesi imkanının sağlanmasını talep etmektedirler. Kuyumcuların ve akaryakıt bayilerinin Üye İşyeri Anlaşmaları çerçevesinde Banka/Katılım Bankası tarafından üye iş yerinden talep ettikleri komisyon tutarını, kredi kartı hamiline ödetmeye, kanunen hakları bulunmaktadır. Ancak bazı kuyumcular, müşteri kaybına yol açabileceği endişesi ile veya başkaca mülahazalarla, komisyonu müşterilerine yansıtmak istememekte, kâr marjları düşük olduğu gerekçesiyle bu komisyonu kendileri de ödemek istememekte, bunun yerine kredi kartı ile yapılan işlem tutarını belirli bir süre Kurumumuzda bloke ederek buna karşı hiç komisyon ödemek istememektedirler. Zaten bu uygulama piyasada uygulanmakta olup, kuyumcular dışındaki diğer sektörlerde kurumumuz uygulaması bu yöndedir. Aynı uygulamayı kuyumcu müşterilerimizin satış işlemlerinde de yapabilir miyiz?

³³ Hayrettin Karaman, “Vadesinde Borçlarını Ödemeyen Müşterilerin Temdit Taleplerindeki Kâr Oranları”, (yayımlanmamış makale), s 1.

Cevap 7) Kredi kartı uygulamasında peşin denilen ve faiz işletilmeyen ödeme süresi içinde yapılan ödemeler “peşin alım-satım” olarak kabul edilmelidir. Bu takdirde P.O.S. işlemini kuyumcular içinde uygulayabiliriz³⁴.

Soru 8) POS cihazı bağlamış olduğumuz üye işyerleri ile sözleşme gereği bloke gün ya da komisyonlu olarak çalışılmaktadır. Yani POS cihazımızdan geçen kredi kartı ile ödeme işlemleri üzerinden, örneğin % 2 komisyon kesintisi yapılarak işlem bedelleri hemen ertesi gün firma kullanımına açılmakta veya, komisyon almaksızın, firma ile üzerinde anlaşılan bir süre boyunca işlem tutarları hesapta bloke edilmekte ve bu sürenin sonunda (örneğin 40 gün) firma hesabına geçmektedir. Firma isterse komisyonlu, isterse de bloke günlü çalışma sistemini tercih etmektedir. Ancak, bloke günlü olarak anlaşma yapılan firmalar zaman zaman bu süre dolmadan işlem tutarlarının blokesinin çözülmesini talep etmekte, bu durumda da Bankamızca firmadan “erken bloke çözüm komisyonu” olarak nisbi bir komisyon tahsil edilerek, blokedeki paralar süresinden önce firmaya ödenmektedir. Bu durumda müşteri, Bankamızla yaptığı akde riayet etmemiş olmakta, bizlerin de bu akde uygun hareket edileceği varsayımıyla nakit akışımızda yaptığımız düzenlemeyi aksatmakta ve değişiklik yapmamıza neden olmaktadır. Diğer taraftan bu talebi, gerek şubemize, gerekse ilgili genel müdürlük birimlerine operasyonel bir yük getirmektedir. O halde bizlerin, bu tür erken bloke çözümü işlemlerinde, yukarıda izah ettiğimiz ve % 2 olarak örneklediğimiz orandan daha yüksek bir komisyon, örneğin % 4 oranında bir komisyon talep etmemiz uygun olur mu?

Cevap 8) Hizmetin niteliğine ve külfetine göre bedeli vardır. Başta anlaştığımız hizmet şeklini müşteri değiştirmek isterse (blokenin erken çözümünü talep ederse)

³⁴ Hayrettin Karaman, “ Kuyumcu Müşterilerin POS Kullanması Hakkında”, (yayımlanmamış makale), s 1.

karşılıklı rıza ile yeni şekilde uygun yeni ücret (daha fazla komisyon) alınması uygundur³⁵.

Soru 9) Kredi Kartı ile altın satımı caiz midir?

Cevap 9) Kredi kartı ile altın satımı caizdir. Satıcı parasını en kısa zamanda bankadan almalı ve gerekiyorsa bankaya hizmet bedeli olarak komisyon ödemelidir. Bu komisyon paranın yüzdesine göre de belirlenebilir. Komisyonu müşteriden çıkarmak anlaşmaya, karşılıklı rızaya, veya piyasadaki teamüle bağlı olarak caiz olabilir. Kuyumcu bedelini taksit taksit tahsil etmek üzere vadeli altın (lira ve külçe) satamaz. Altını satar ve bedelini en kısa zamanda (teamüle göre peşin sayılan, faizli kredi işlemi görmeyen süre içinde) bankadan çeker. Müşteri satın aldığı altının bedelini, faiz tahakkuk etmeden bankaya öderse mesele yoktur, taksite bağlar ve vade farkı (burada faiz) vererek öderse faiz ödemiş olur ve bu caiz değildir, ama müşteri ile banka arasındaki taksitlendirme kuyumcuyu ilgilendirmez; yani onun satımını harama çevirmez.³⁶

Soru 10) Faizsiz finans kurumundan kredi kartı aldık, banka bize 12 aya kadar taksit yapıyor, aldığımız fiyata %5 değer koyarak, biz bunu bankaya taksitli olarak ödüyoruz, bunun hükmü nedir?

Cevap 10) Faizsiz finans kurumları meşru olan, meşru olduğuna dair fetva alınmış bulunan birden fazla iş yaparlar, bunlardan biri de bir malı peşin alıp, vadeli olarak satmaktır. Vadeli satımda, peşine göre fiyat biraz daha yüksek olur (vade farkı bulunur). Kurum bir müşterisine kart verdiğinde onunla şöyle bir anlaşma yapıyor (yapmalıdır), şunu diyor (demelidir): Bu kart ile ne alırsan bana vekaleten, benim namıma almış olacaksın, ben onun parasını satın aldığın yere ödeyeceğim, sen

³⁵ Hayrettin Karaman, " POS'la İlgili Blokeli Çalışan Üye İşyerlerinden Erken Bloke Çözüm Uygulaması", (yayımlanmamış makale)

³⁶ Hayrettin Karaman, "Kredi Kartı ile Altın Alım-Satımı"
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0178.htm>

istersen o malı benden peşin (peşin sayılan süre içinde bedelini bana ödeyerek) veya vadeli satın alırsın, satın aldığın takdirde -eğer vadeli alırsan- benim sana uygulayacağım vade farkı şudur. Kartı alan da bunu kabul ederse problem kalmaz, işlem meşru olur³⁷.

Soru 11) Kredi kartı komisyonu caiz midir?

Cevap 11) Kurum sizin adınıza bir ödeme yaptığında - ödemeyi ister kendi parasıyla yapsın, ister sizin hesaptaki paranızla yapsın- vekalet yoluyla bir işlem yapmaktadır ve İslam fihhına göre vekil, yaptığı işten ücret alabilir. Bunun dışında sizin adınıza kendi parası ile ödeme yaptığı (bir manada size kredi verdiği) için bu meblağı faizli olarak sizden tahsil edemez³⁸.

Soru 12) Altın işiyle uğraşıyoruz. Artık günümüz ticari hayatında kredi kartı, vazgeçilmez bir unsur oldu. Biz şu anda kredi kartı ile satış yapıyoruz. Paramızı peşin çektiğimiz için bankanın istediği komisyonu, müşterimize söylüyoruz ve biz komisyonsuz net paramızı alıyoruz. Özellikle son 6 aydan bu yana, kredi kartıyla taksitli, altın satışı da yapılmaya başlandı. Şu anda 70 dükkanlık çarşımızda %90 ı taksitli altın satıyor. Yapılan muamele şöyle: Müşteri kredi kartını isteğine göre 3-6-9-12 gibi vadelerle çekim yaptırıyor. Biz müşteriyi bankaların istediği komisyondan haberdar ediyoruz. Müşteri de bunu kabul ediyor. Mesela 6 aylık taksit isteyen müşteriye, pos makinası aylık ne kadar ödeyeceğini o anda gösteriyor. Biz, altının peşin fiyatı ne ise ertesi gün bankadan sadece bunu alıyoruz. Bankanın uyguladığı taksit farkı, müşteriyle banka arasında kalıyor. Bu uygulamada bir problem var mı?

Cevap 12) Bankaların verdiği kredi kartları bu kartlarla alış veriş yapanlara bankanın kefil ve vekil olduğunu ifade ediyor; kefilidir, müşteri ödemesi de ödeyecek,

³⁷ Hayrettin Karaman, "Kredi Kartı ile Vadeli Satım"
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0113.htm>

³⁸ Hayrettin Karaman, "Kredi Kartı Komisyonu",
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0187.htm>

vekildir müşteri adına para ödüyor ve sonra bunu müşteriden alıyor. Bu durumda bankanın veya ÖFK'nın, vekaleten yaptığı işlem dolayısıyla bir ücret (komisyon vb.) alması hakkı oluyor, meşru oluyor. Siz peşin parayla altın satıyorsunuz, banka müşteri adına ödeme yapıyor, müşteriden hem altın bedelini hem de hizmet bedelini tahsil ediyor. Bankanın müşteri adına ödediğini, müşterinin isteği üzerine krediye çevirmesi, taksitlendirmesi ve bundan da faiz alması, altını satıp parasını peşin alan sarrafı ilgilendirmez (onun muamelesini ifsad etmez). Olay böyle görülürse sakınca olmaz; Allahu a'lem.³⁹

Soru 13) Müşterilerimize TL ve Döviz bazında fon kullanıyoruz. Vadesinde TL borcunu ödemeyen müşterimizin borcunu dövize çevirip ileride tahsil edebilir miyiz? Borcu dövize çevirirsek dövize endeksleme fonun kullanıldığı tarih mi yoksa borcun vadesinin tarihi mi olmalı? Kurumumuza döviz olarak borçlanıp borcunu zamanında ödemeyen müşterilerden gecikme talep edilebilir mi?

Cevap 13) Burada dikkat edilecek husus müşterinin borcunu “ödediği mi” yoksa “ödeyemediği mi” dir. Özel Finans Kurumları, vakıf veya karz-ı hasen müesseseleri değil, faizsiz bankacılık işlemleri yapmakta olan ticari işletmelerdir. Kurum, özsermayesinin yanısıra mudilerilerin gönül rızaları ile kâr/zarar ortaklığı şeklinde yatırmış oldukları paralarla, 3. şahıslara (özel veya tüzel kişilere) emtia alım-satımı gibi fon kullandırım işlemleri yapmakta ve diğer bankacılık hizmetlerini vermektedir. Ticari işlemlerden kaynaklanan gelirlerden elde edilen kârların belli bir oranı tasarruf sahiplerinin hesaplarına aktarılmaktadır. Kurumdan fon kullanan herhangi bir fon müşterisi (TL) borcunu zamanında ödememesi durumunda, (enflasyon nedeniyle) hem mudiler hemde Kurum zarar görmektedir. Enflasyonist ortamda TL bazında yapılan işlemin gecikmesi anaparadan dahi zarar edilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yüksek kâr ümidiyle buralara emanet olarak paralarını yatıran (paralarını emanet eden) mudilerin alacakları kâr payı oranları

³⁹ Hayrettin Karaman, “Altın Ticareti”, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0177.htm>

olumsuz etkilenmektedir. Serbest rekabet ortamında gelir kaybına uğrayan mudilerin başka arayışlar içerisinde nakit birikimlerini diğer finans kuruluşlarına yönlendirmesine de vesile olabilmektedir. Bu nedenle (TL) borcunu vaktinde ödemeyen müşterinin iyi niyetli olup olmadığına bakılarak, şayet iyi niyetli olmadığı görülürse borcu dövize endekslenir. Bu işlem için akit yapılmasına gerek yoktur. Akitler yazılı yapıldığı gibi sözleşle yapılabilir. (TL) borcun dövize çevrilme tarihi, borç eğer karz-ı hasen olarak verilmişse ödendiği tarihteki kur üzerinden, murabaha (üretim desteği) şeklinde ise vade tarihindeki kur üzerinden dövize çevrilir. Ayrıca, dövize çevirmenin yanında karşılıklı anlaşarak enflasyon farkı dahi talep edilebilir. (Enflasyon farkını talep etmek için karşı tarafla anlaşma şartı yoktur, dövize çevirmekten maksat enflasyondan kurtulmaktır, enflasyon fazla olursa dövize çevirmek yerine enflasyon farkını tahsil tercih edilir. Hem dövize çevirmek hem de enflasyon daha fazla olur du diye dövize ek olarak fark talep etmek caiz olmaz) Yukarıda da izah edildiği üzere enflasyonist ortamda (TL) bazında yapılan işlemin gecikmesi, anaparadan dahi zarar edilmesi anlamına gelmektedir.

Bu şekilde (TL) borçlanarak borcunu vadesinde ödeme durumu olmayan firmalara, borcun dövize veya para cinsinden bir başka değere (altın v.b.) çevrilmesi ile yeni bir vade imkanı verilmiş olur.

Vadeli emtia satışlarında vade ve fiyatın belirlenmesi gerekmektedir. Şayet vade ve fiyat belirlenmemişse yapılan akit fasit olur. Ancak vade ve fiyatın yeniden belirlenmesi (veya akdin icrası) durumunda akit yeniden geçerli olur.

Vade farkı caiz olup, aynı zamanda bir emtianın fiyatının belirlenmesinde fiyatlandırma açısından önemli bir unsur teşkil eder. Gecikmiş alacaklar için de gecikme süresi kadar (aşağıdaki şekiller ve yorumlar çerçevesinde) vade farkı alınmasında bir mahzur yoktur.

Karşı tarafla anlaşarak yapılan akdi (sözleşme) iptal etmeye (bozmaya) ikale denir. Misli mallarda (benzeri bulunabilen, pazarda mübadele gören mallar) ikale

caizdir. Borç ödenmediğinde (karşı tarafla anlaşarak ikale yapılıncaya) yapılan akit geçersiz olur. Akit geçersiz olduğunda müşteriye satılan mal iade alınmış olur. (Müşteri malı, Kurum da bedeli iade ile yükümlü olur.) Müşteri bu durumda “ iade ettiğim malı senden tekrar alayım” der. Akabinde kâr ve vade belirlenerek yeniden satış yapılır. Akdin fesh gerekçesi cehaletse/belirsizlik ise, belirsizlik ortadan kalktığında akit caiz olur. Bu durumda müşterinin Kuruma iade ettiği malın yeniden belirlenen fiyatı, malın ilk alındığı tarihdeki fiyatı olur. Bu prosedür takip edilerek dövizli borcunu zamanında ödemeyen müşteriden, satılan mal iade alınarak akit fesh edilir, ancak müşteri malı tekrar talep eder ve malın ilk alındığı günkü fiyattan yeni vade farkı belirlenerek müşteriye tekrar satış yapılabilir.

2.Şekil/Yorum:

Müşterilere murabaha yapıldığında farklı vade yapılarına göre tesbit edilen fiyatlar baştan söylenir. Yani “benim kâr oranlarım ve vadelerimde bu denilir”. Böyle bir satış şekline terditli satış denilir.

Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da şudur ; Kullandırım aşamasında firma ile anlaşma sonucunda 6 aylık proje yapıldı. Yani Kuruma 6 ay borçlandı, fakat vade sonu geldiği halde firma borcunu ödeyemiyor ve vadenin uzatılmasını talep ediyor. Kurum baştan bilseydi ki bu müşteri borcunu 6.ay sonunda ödeyemeyecek, o zaman projeyi 6 aylık değildi mesala 9 aylık yapardı. Bu durumda terditli satış gereği müşterinin dövizli (veya dövizsiz, TL.) borcunu 6.aydan itibaren ödeyeceği tarihe kadar kâr paylı olarak uzatılabilir. Borcunu ödemeyen müşterileriniz aleyhine açtığınız davalar lehimize neticelenir ve mahkeme tazminata karar verirse bu tazminat enflasyonun altında ise alabilirsiniz. Tazminat enflasyonun üzerinde ise farkı alıp (yoksullara) bağışlayabilirsiniz.

3.Şekil/Yorum:

Müşteriye fiyat ve vade farkı listesi verilir, belli bir vade sonunda satım vaatleşmesi yapılır, o vadede ödeme (satım) gerçekleşmezse ikinci bir vade için satım vaatleşmesi yapılır, müşteri ne zaman ödemek isterse o zamanki fiyat ve fark üzerinden akit yapılır. Bunlar şifahi yapılabilir. Bu arada mal müşteriye “ödünç olarak” teslim edilir.

4.Şekil/Yorum:

Daha baştan mal müşteriye ödünç verilir, ne zaman almak isterse o zamanki fiyat ve fark (ikisinin toplamı malın bedeli olarak) üzerinden satım yapılır.

Sonuç olarak;

Fıkıh kurallarına göre çeşitli açıklamalar yapılabilir. İşin esası, daha baştan tek vade ve tek fiyat kesinleştirilmeden ödeme tarihi geldiğinde listeye göre fiyatı belirlemek ve satımı kesinleştirmek üzere anlaşmaktır⁴⁰.

Buraya kadar kurula yöneltilen sorular kredi kartları ve diğer bileşenleri ile ilgili sorulardı. Bundan sonra ise kredi kartı ile alakalı olmaları hasebiyle karz akdi ile ilgili sorulara yer verilmektedir.

Soru 1) Kurum olarak sigara alım satımı konusunda müşterilerimize finansal destek (Murabaha, Kâr Zarar vb.) verebilir miyiz? Müşterilerimizin sigara alımı için Tekel veya başka bir sigara toptancısına teminat mektubu verebilir miyiz?

Cevap 1) Sigara tiryakiliği haramdır. Haram olan bir işte kullanılacak nesnenin alım satımı, ortaklığı ve borcunun teminatı yapılmaz⁴¹.

Soru 2) (A) müşterisi yurt dışındaki (B) müşterisinden 6 ay vadeli % 15 faizli 1 Milyon USD kredi buluyor ve bu krediyi finans kurumu üzerinden getiriyor. 6 ay

⁴⁰ Hayrettin Karaman, “Vadesi Geçmiş Borçların Tahsili”, (yayımlanmamış makale), s 2.

sonra ise (A) müşterisi anapara ve faizi yine finans kurumu üzerinden (B) müşterisine ödüyor. Ödeme yapılırken (A) müşterisi gönderilen bu paranın anapara ve faiz olduğunun evraka yazılmasını istiyor. Finans Kurumu bu işlemi yapabilir mi?

Cevap 2) Finans kurumu faiz işlemine aracı olamaz. Fakat faiz ile alınmış bir krediyi alıp alacaklıya teslim edebilir. Borçludan alıp gerekirse dökümünü yazarak alacaklıya gönderilebilir. Bu yapılan hizmet karşılığında -ki bu hizmet vekaleten alıp teslim hizmetidir- gerekli hizmeti veya vakalet ücretini alabilirsiniz⁴².

C. A Compendium of Legal Opinions on the Operations of Islamic Banking Fetvaları

Soru 1 Visa Kart taşıyıcılarına verilen hizmet bedeli⁴³

Bankaların kredi kartı kullanıcılarına verdiği hizmetler arasında vekaleten (satıcıya) ödeme de vardır. Bu işlem esnasında bazı masraflar da oluşmaktadır. Bu durumda ödeme vekaleti hizmeti sebebiyle kart kullanıcısından bir bedel tahsil edilebilir mi? Bu işlemde kullanıcıdan transfer ücreti alınmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Ayrıca hesapta bulunandan daha fazla para kullanılması durumunda bizim ödeme yaptığımız değerlendirildiğinde durum nedir?

Cevap 1

Kredi Kartı için yapılan vekaleten ödeme hizmeti sebebiyle ücret alınması caizdir. Ancak hesapta bulunandan fazla para kullanılması durumunda bir bedel alınması caiz değildir. Zira burada karz akdi sözkonusudur.

⁴² Hayrettin Karaman, "Sigara Alım Satımı İçin Kredi Kullandırma", (yayımlanmamış makale), s 1.

⁴³ Muazzam Ali, A Compendium of Legal Opinions on the Operations of Islamic Banking, Voume 3 (Wakalah, Kafalah, Rahn and Takaful), Institute of Islamic Banking and Insurance : Londra, 2004, s 9.

Soru 2 Kredi Kartı borcunu geç ödeme sebebiyle ceza alınması⁴⁴

Kartı kullanması sebebiyle oluşan borçlarını zamanında ödemeyen kullanıcıdan yapmış olduğu harcamanın belli bir oranı ceza olarak alınabilir mi? Başka bir deyişle borcun zamanında ödenmemesi ile ilgili cezâî şart uygulanabilir mi?

Cevap 2

Sözleşmeye dayalı edimlerin geç ifa edilmesi durumunun tersine burada geç ödeme sebebiyle cezâî şart uygulanması caiz değildir. Fakat borcun geç ödenmesi veya hesapta bulunan limitin aşılması durumunda banka kredi kartı sözleşmesini tek taraflı olarak feshedebilir.

Soru 3 Vekilin aynı zamanda kefil olması⁴⁵

Vekilin aynı zamanda kefil olması da caiz midir? (bu soru kredi kartı sözleşmelerinde kefalet ve vekalet akdinin beraber bulunduğu görüşü sebebiyle çalışmaya dahil edilmiştir.)

Cevap 3

Eğer vekalet akdi hem akit kurmaya hem de kabza salahiyet verecek şekilde (malı teslim etme, parayı kabzetme) düzenlenmişse vekilin kefil de olması caizdir.

Ancak eğer vekalet akdi kabzı kapsamıyorsa vekilin kefil olması caiz değildir.

Soru 4 Kişinin hem alıcının hem satıcının vekili olması⁴⁶

Aynı anda hem alıcının hem de satıcının vekili olacak bir aracı tayin etmek caiz midir?

⁴⁴ Muazzam Ali, s 10.

⁴⁵ Muazzam Ali, s 11.

⁴⁶ Muazzam Ali, s 14.

Vekilin alım için vekalet veren müvekkiline malın nereden alındığını satım için vekalet veren müvekkiline de malı nereye sattığını söyleme mecburiyeti var mıdır?

Cevap 4

Bazı fakihler bir şahsın akdin iki tarafını birden vekaleten temsil etmesine cevaz vermişlerdir. İnsanların da kolaylık maksadıyla bu görüşle amel etmelerinde sakınca yoktur.

Vekil kendisine vekalet verilen konularda asil gibidir. Eğer genel bir vekalet almışsa tasarruflarının tamamı geçerlidir. Vekalet belli bazı kayıtlarla verilmişse bu kayıtlar dışındaki tasarruflar müvekkil için bağlayıcı değildir. Müvekkilin mal alımı veya satımı için bir yer belirlemesi durumunda vekil belirlenen yerden almak veya o yere satmak zorundadır. Ancak böyle bir kayıt yoksa vekilin tasarrufları geçerlidir.

Soru 5 Kredi Kartı Ödemelerini Garantiye Almak⁴⁷

Bankanın kredi kartı verdiği şahsın iflas etmesi durumunda kullanıcının yapmış olduğu harcamaları kim tazmin edecektir? Borcun ödenmemesi sebebiyle bir artış uygulanacak mıdır?

Cevap 5

Verilen kartla ilgili sözleşmede kullanıcının bankada hesap açması zorunluluğu getirilmesi kartın aslında kredi değil banka kartı olduğunu göstermektedir. Bu durumda banka kullanıcının kefil pozisyonundadır. Borcun ödenmemesi sebebiyle artış da uygulanmayacaktır.

⁴⁷ Muazzam Ali, s 31.

SONUÇ

Kredi kartlarının kullanımının İslam Hukuku'na uygun olup olmadığı ile ilgili görüşlerin değerlendirilmesi için kredi kartlarını veren kurumlar açısından bir tasnif yapılması gerekir;

İlk olarak faizli bankaların verdiği ve sözleşmesinde belli şartlar altında faiz ödenmesini şart koşan kredi kartlarını değerlendirecek olursak, bu kartları kendi aralarında Charge Kart ve Debit Kart olarak ikiye ayırmamız gerekir. Bu kartların her ikisinin de faiz ödenmesini gerektirecek şekilde kullanılmasının caiz olmadığı yönünde ittifak olduğunu söyleyebiliriz. Bu kartların faiz ödenmesini gerektirmeyecek şekilde ödemelerinin zamanında yapılması durumunda kullanımının caiz olup olmadığı yönünde ise ihtilaf vardır. Bu ihtilafın çıkış noktası sözleşmede bulunan faiz şartının geçerli olup olmaması hususudur.

Sözleşmede bulunan faiz şartını geçerli kabul eden birinci görüşe göre fasit olan şart akdi de fesada uğratacaktır. Bu durumda, her ne kadar kullanıcı, kartı sözleşmede yer alan ve faizi gerektiren şartların gerçekleşmesini engelleyecek şekilde kullanma gayretinde olsa ve hatta bu şekilde kullansa ve buna bağlı olarak kartın kullanımından dolayı hiçbir şekilde faiz ödemesi dahi içinde faiz şartı barındıran bir sözleşmeye imza atması ve belli şartlar altında faiz ödemeyi kabul etmesi bizâtihi caiz değildir.

Sözleşmedeki faiz şartını geçerli kabul etmeyen ikinci görüş akdin aynı şekilde geçerli olacağını fakat faiz şartının etkisiz olacağını ifade etmektedir. Bu görüşün

dayanağı yukarıda zikredilen Bureyra adlı cariye ile ilgili hadis-i şeriftir (bkz s 69). Bu hadise göre akit esnasında ileri sürülen fasit şart akdi etkilemeyecek, fakat kendisi geçersiz olacaktır. Ancak bu hadisin bu konuda delil olarak kullanılabilmesi tartışmalıdır, zira bu olayda Peygamber Efendimiz (sa) her ne kadar Hz Aişe (ra)'ya şartı kabul etmesini, bu akitte şartın geçerli olmayacağını söylemişse de kendisi aynı zamanda bu şartı uygulamayacak yaptırım gücüne de sahipti. Şartla ilgili bir anlaşmazlık ortaya çıktığında başvurulacak mercii bizzat Peygamber Efendimiz (sa) idi ve bu konuda vereceği karar, nihâi bir karar olacaktı. Fakat günümüzde akitlere eklenen fasit şartlar ve özellikle de kredi kartı sözleşmelerine eklenen faiz şartı için aynı şey geçerli değildir. Bilakis faiz şartı sözleşmeye eklenmekle birlikte kanunun sağladığı yaptırım gücünü de arkaya almış olmaktadır ve uygulanmasını engelleyecek bir durum söz konusu değildir. Şu halde kredi kartı sözleşmesindeki fasit şart ile Burayra hadisindeki fasit şartı kıyaslayarak kredi kartı sözleşmesinin faiz şartı dışarıda kalmak suretiyle sahih olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

Her iki durumda da faiz şartının geçerli olacağını, bu şartın kanun tarafından himaye edildiğini ve faizin tererrüp etmesi durumunda kullanıcının faiz ödememe gibi bir seçeneğinin bulunmadığı göz önünde bulundurulursa bu kartların kullanılmasının İslam Hukuku açısından uygun olmadığı sonucuna ulaşılır. Bu kullanımın kapsamına mal ve hizmet alımı, ATM cihazlarından para çekimi başta olmak üzere bütün kredi kartı işlem ve hizmetleri girer.

Charge Karttan farklı olarak faizli bankaların verdiği Debit Kart (bkz s 20), kullanıcının bankadaki hesabını kullanmasıyla mal ve hizmet alımına imkan sağladığı için banka tarafından kullanıcıya hesabında bulunan paradan daha fazla harcama yapılmasına imkan tanınmadığı müddetçe kullanılmasında bir sakınca görülmemiştir. Ancak eğer Debit Kartı veren banka, kullanıcıya hesabında bulunan paradan daha fazlasını kullanma imkanı sunarsa ve bununla birlikte bu kredi için faiz talebinde bulunursa bu kartın kullanımı da caiz olmayacaktır. Burada da kişinin bankanın faiz istemesi şartının mevcudiyeti ile birlikte kendisinin dikkatli davranmasının ve faiz terettüp etmesine neden olacak davranışlardan kaçınmasının bir önemi yoktur.

İkinci olarak faizsiz bankaların verdiği kredi kartlarını değerlendirecek olursak bu kartları da kart sözleşmesinin içerdiği akitler açısından tasnif etmemiz gerekir. Buna göre;

Sözleşmesinde sadece karz akdini içeren ve gerek kullanım gerekse ödemede gecikme hallerinde kullanıcıya kesinlikle kullandığından fazla bir bedelin yansıtılmadığı kartın kullanılmasında dînî açıdan hiçbir sakınca görülmemiştir. Bu kartta kullanıcının bankada bir hesap açma zorunluluğu yoktur, kartı alırken kartı çıkaran merkez kuruluşu (MASTER CARD, VISA CARD vb) ödenmesi gereken bedeli öder, bunun dışında kullanım için hiçbir bedel ödemez. Kartın ödeme tarihi geldiğinde ödemesini yapmaması durumunda da hiç bir ceza tahakkuk etmez, ödemediği miktar bir sonraki aya devredilir, ancak kart kullanıma kapatılır. Belirlenmiş kanunî süre içerisinde ödenmemesi durumunda ise kanunların tanıdığı haklar kullanılarak alacak tahsil edilir. Bu kartın verilmesi Katılım Bankaları için sıkıntılı sonuçlar doğurmaktadır, zira borcun zamanında ödenmemesi durumunda bir yaptırımın uygulanmaması kullanıcıların suistimaline neden olmuştur. Özellikle faizli bankalardan da kredi kartı almış olan kullanıcılar faizli bankalara olan borçlarını faiz ödememek için zamanında öderken katılım bankalarına olan borçlarını ise mümkün olduğu kadar erteleme yolunu takip etmişlerdir. Bu da birer iktisadî kuruluş olan Katılım Bankalarını maddî açıdan zarara uğratmış ve bu durumu engellemek adına bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bir kısım Katılım Bankaları kullanıcının yaptığı harcamayı, harcamanın yapıldığı günün kurundan ABD dolarına çevirmişler, toplam borcun hesaplanacağı hesap kesim tarihinde bu ABD doları borcu YTL'ye çevirerek ekstreye yansıtmışlardır. Böylece dolar kurunun artması durumunda kullanıcı daha fazla YTL ödeyecek, kurun azalması durumunda da daha az YTL ödeyecektir. Bazı Katılım Bankaları da kredi kartı kullanımı karşılığında bir gecikmenin alınmasının kural olarak caiz olmadığını kabul etmekle birlikte böyle bir ceza alınmaması durumunda sistemin bir müddet sonra kilitleneceği endişesiyle gecikme cezası uygulamasına başlamışlardır. Ancak bu cezanın amacı kâr etme değil cezalandırma yoluyla caydırıcıdır. Zira Katılım Bankası, borcunu geç ödeyen kullanıcıdan aldığı gecikme cezasını kesinlikle kurum menfaati için kullanmamakta, hayır kuruluşlarına vermektedir. Bu da “menfaat celbeden her karz akdi faizdir.” hadisindeki menfaat unsurunu devre dışı bırakmaktadır, kurumun alınan bu fazlalıktan menfaati yoktur.

Ancak bu durum Katılım Bankası açısından sakıncaları bertaraf etmekle birlikte kullanıcı açısından şüphe ile yaklaşılması gereken bir durumdur ve kullanıcının bu duruma düşmekten azami derecede sakınması gerekmektedir.

Katılım Bankalarının verdiği kredi kartlarının kullanımını düzenleyen sözleşmelerde mevcut olduğu söylenen diğer akitler kefalet (bkz s 69), havale (bkz s 70)ve vekalet (bkz s 72)akitleridir. Aslında kredi kartı sözleşmelerinde bu lafızlar alenen bulunmamakla birlikte bu akitlerin bir kısmının sözkonusu olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar bu akitlerin kredi kartı muamelelerinde bazı değişikliklere uğradığı yönünde itirazlar mevcutsa da (bkz s 71) bu şartların akdin temel unsurlarını değiştirmediği açıktır. "Aslolan eşyanın mubah olmasıdır." kaidesi gereği bu tür değişikliklerin bir sakıncası bulunmadığının kabul edilmesi gerekir.

Faizsiz bankaların verdiği kredi kartları ile ilgili çekincelerin çıkış noktası, kullanıcının yapmış olduğu harcamadan daha fazla ödeme yapmasını gerektiren durumların mevcudiyetidir. İşte bu fazla ödemenin sebebinin belirlenmesi ve mümkün olduğunca ortadan kaldırılması gerekmektedir. Kullanıcının yaptığı fazla ödemelerin sebebine bakıldığında kartın kullanımı sebebiyle kesilen komisyon ve zamanında ödenmeyen kart borcu sebebiyle tahakkuk ettirilen ceza olduğu görülür. Bu ödemelerin önünün kesilmesinin yollarının araştırılması gerekir. Komisyon ve üyelik aidatları gibi ödemelerin kesilebilmesi için atılabilecek en kesin adım bütün faizsiz bankaların ortak bir karar alarak kendilerine has, MASTER CARD veya VISA benzeri bir kuruluş oluşturmaları, ve sadece bu kuruluşun vereceği kredi kartlarını kullanmalarıdır. Bu durumda faizsiz bankalar kredi kartı için alınan komisyon ve aidat gibi ödemelerin alınmamasını sağlayabileceklerdir.

Kredi kartıyla yapılan harcamalara ait ödemelerin zamanında yapılmaması durumunda istenen fazla ödemenin de çok hassas bir şekilde tesbit edilmesi gerekmektedir. Karz akdinin temel amacı unutulmamalı ve günümüzde faizli bankaların yaptığı gibi kredi kartı kesinlikle kâr etme amacıyla verilmemelidir. Dolayısıyla ödemenin zamanında yapılmaması durumunda kullanıcıdan talep edilen miktar gerçek manada kurumun ettiği zararı karşılamalı ve kesinlikle bundan fazla olmamalıdır. Herhangi bir sebeple edilen zarardan daha fazlasının tahsil edilmesi durumunda da tahsil edilen para kesinlikle kurumun menfaatine kullanılmamalıdır.

Geç yapılan ödemeler sebebiyle kurum zarara uğramamışsa kullanıcıdan geç ödeme sebebiyle tahsilatta bulunulmamalıdır. Kuruma ait olan ATM cihazlarının kullanımı nedeniyle alınan hizmet bedeli de kuruma kâr ettirecek bir meblağ olmamalı, gerçek manada hizmetin bedeli olmalıdır. Yapılan harcama sebebiyle ödenmesi gereken tutarın zamanında ödenmemesinin sebebinin belirlenmesi de çok büyük önem arzeder. Maddi sıkıntı içinde olması sebebiyle ödemesini zamanında yapamayan kişilerin tesbit edilmesi ve bu kişilere kolaylık sağlanması karz akdinin temel amacına uygun hareket olacaktır. Her ne kadar günümüzde bu imkansız denecek kadar zorsa da böyle bir tesbite yönelik çalışmaların ileriye dönük olarak başlatılmasında fayda vardır.

Bu şartlara riayet eden, kredi kartı kullanımında karz akdinin temel amacından sapmayan, kanunların ve mecburi ilişki içinde olduğu kurumların gerektirdiği ödemeler dışında kullanıcılarından yaptığı harcamaların üstünde bir ödeme talep etmeyen, bununla birlikte toplamış olduğu mevduatın ve dolayısıyla kredi kartı yoluyla kullandığı kredilerin toplumun malı olması hasebiyle zarara uğramasını da engelleme hassasiyetiyle çalışan kurumların vermiş olduğu kredi kartlarını kullanmanın bir sakıncasının olmaması gerekir.

EKLER

EK 1 BANKA KARTLARI VE KREDİ KARTLARI KANUNU

Kanun No. 5464

Kabul Tarihi : 23.2.2006

Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı; banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamaktır.

Kapsam

MADDE 2 - Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile üye işyerleri ve kart hamilleri bu Kanun hükümlerine tâbidir.

Kendi işyerleri ile sınırlı olmak üzere, mal veya hizmetlerin vadeli satışı ile alıcının borç alacak durumunun izlenmesi amacıyla kart çıkaran veya sistem oluşturan veya herhangi bir kredilendirme işlemi yapılmaksızın veya hesaba bağlı olmaksızın önceden belirlenen bir tutarla sınırlı olmak üzere kart düzenleyen gerçek veya tüzel kişiler bu Kanun hükümlerine tâbi değildir.

Tanımlar

MADDE 3 - Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kurul: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,
- b) Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,
- c) Banka: Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını,
- d) Banka kartı: Mevduat hesabı veya özel carî hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kartı,
- e) Kredi kartı: Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fiziki varlığı bulunmayan kart numarasını,

f) Kartlı sistem kuruluşu: Banka kartı veya kredi kartı sistemi kuran ve bu sisteme göre kart çıkarma veya üye işyeri anlaşması yapma yetkisi veren kuruluşları,

g) Kart çıkaran kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz bankalar ile diğer kuruluşları,

h) Üye işyeri anlaşması yapan kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı kabulünü sağlamak amacıyla işyerleriyle anlaşma yapan bankalar ya da kuruluşları,

i) Üye işyeri: Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile yaptığı sözleşme çerçevesinde kart hamiline mal ve hizmet satmayı veya nakit temin etmeyi kabul eden gerçek veya tüzel kişiyi,

j) Kart hamili: Banka kartı veya kredi kartı hizmetlerinden yararlanan gerçek veya tüzel kişiyi,

k) Harcama belgesi: Banka kartı veya kredi kartı ile yapılan işlemler ile ilgili olarak üye işyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin işlemde doğan borcu ile diğer bilgileri gösteren ve kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

l) Nakit ödeme belgesi: Bankalarca veya yetkili üye işyerlerince banka kartı veya kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenerek, kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

m) Son ödeme tarihi: Kart hamilinin, dönem borcunu veya ödemesi gereken asgarî tutarını gecikmeye düşmeden ödeyebileceği son günü,

n) Dönem borcu: Hesap kesim tarihine kadar oluşan borç ve alacak kayıtlarının bakiyesi ile önceki hesap özeti bakiyesinin toplamını,

o) Asgarî tutar: Dönem borcunun ödenmesi gereken en az tutarını,

p) Alacak belgesi: Banka kartı veya kredi kartı kullanılarak alınmış olan malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde kart hamilinin hesabına alacak kaydedilmek üzere üye işyeri tarafından düzenlenen belgeyi,

r) Bildirim, talep, şikâyet ve itirazlar: Kart hamilinin yazılı olarak, elektronik ortamda veya telefon ile yapacağı bildirim, talep, şikâyet ve itirazları,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

İzne Tâbi İşlemler

Faaliyet izni

MADDE 4 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşların Kuruldan izin almaları şarttır.

Bu kuruluşların;

- a) Anonim şirket şeklinde kurulması,
 - b) Kurucularının gerekli mali güç ve itibara sahip bulunması, işin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması ve banka ortaklarında aranan diğer nitelikleri haiz olması,
 - c) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması, tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi,
 - d) Nakden ve her türlü muvazaadan arı olarak ödenmiş olan sermayesinin altı milyon Yeni Türk Lirasından az olmaması,
 - e) Ana sözleşmesinin bu Kanun hükümlerine uygun olması,
 - f) Bu Kanun kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması,
 - g) (d) bendinde belirtilen sermayenin yüzde beşi tutarındaki sisteme giriş payının Kurum hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi,
- şarttır.

Kuruluşların bu Kanun kapsamındaki faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması zorunludur.

Merkezi yurt dışında bulunan kartlı sistem kuruluşlarının Türkiye'de şube ya da **kredi kartı** sistemi kurmamak, kart çıkarmamak ve üye işyeri anlaşması yapmamak kaydıyla temsilcilik açmaları Kurulun iznine tâbidir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurumca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Faaliyet izninin iptali

MADDE 5 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının, 4 üncü maddede belirtilen şartları kaybetmesi, iznin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olduğunun tespit edilmesi, iznin alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi veya bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması hallerinden birinin gerçekleşmesi halinde Kurul, bu Kanun kapsamındaki işlemlere ilişkin faaliyet iznini iptal edebilir.

Faaliyet izni verilmesine ilişkin kararlar ile verilmiş olan izinlerin iptaline ilişkin gerekçeli kararlar Resmî Gazetede yayımlanır.

Ana sözleşme, pay edinim ve devirleri

MADDE 6 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının ana sözleşme ve değişiklikleri, pay edinim ve devirleri ve dolaylı pay sahipliğinin belirlenmesine ilişkin hususlar Kurulca belirlenir.

İzin başvurularının değerlendirilmesi

MADDE 7 - Bu Kanun hükümleri uyarınca Kuruma yapılan izin başvuruları, denetimin etkin bir şekilde ifa edilmesine engel olabilecek nitelikte doğrudan veya dolaylı herhangi bir ilişkinin varlığı veya izne tâbi işlem için öngörülen koşulların, niteliklerin, yeterliliklerin izin başvurusu esnasında ya da değerlendirme sürecinde sağlanamaması veya kaybedilmesi halinde Kurulca reddedilir. Red kararları ilgililere gerekçeli olarak bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kart Çıkaran Kuruluşların Yükümlülükleri

Kart çıkarma ve buna ilişkin yükümlülükler

MADDE 8 - Kart çıkaran kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremezler. Bu kuruluşlarca genel müdürlük veya şube haricinde kredi kartı talebi toplanabilecek yerler Kurumun uygun görüşü alınarak Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından müştereken belirlenir.

Asgari tutarın son ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödenmemesi durumunda kart çıkaran kuruluşca kart hamiline yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde bu tutarın ödenmemesi ya da banka kartı ile kredi kartı kullanımından dolayı adli cezaların uygulanması halinde, ilgili kart çıkaran kuruluşca kart hamiline verilen kredi kartları iptal edilir ve borcun tamamı ödeninceye kadar yeni kredi kartı düzenlenemez.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların düzenli ve güvenli kullanımı ile bildirim, talep, şikâyet ve itirazlara ilişkin gerekli tedbirleri almaya yönelik sistemi kurmak ve kesintisiz olarak açık tutmakla yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeteri derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları otuz günü geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlüdür. Yurt dışı işlemlerinde bu süre altmış gün olarak uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların kullanılması bir kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa, bu tür bilgilerin gizli kalması amacıyla gerekli önlemleri almak ve harcama ve alacak belgesinin müşteri nüshası üzerinde ve yazışmalarda kart numarasının açıkça yer almasını engellemekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, banka kartı ve kredi kartlarının asıl kart hamiline teslim edilmesini sağlayacak önlemleri almak, reşit olmayan ek kart hamilleri adına düzenlenen banka ve kredi kartlarının asıl kart hamillerine teslimini sağlamakla yükümlüdür.

Kredi kartı limiti

MADDE 9 - Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir model veya skorlama sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 29 uncu madde çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde güncelleyebilirler. Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini artıramazlar. Kart hamillerinin harcamalarıyla kart

limitlerini aşmaları halinde, aşılan miktara işlem tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süre için, akdi faizden başka herhangi bir ücret talep edilemez.

Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamaz. Bu fıkra uygulamasında bin Yeni Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyi kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir.

Kart hamilinin talebi üzerine üçüncü kişiler adına asıl karta bağlı ve asıl kart limitini aşmamak kaydı ile ek kredi kartı düzenlenebilir.

Kurul, ikinci fıkrada yer alan sınırlama da dahil olmak üzere, kart çıkaran kuruluşların genel ve bireysel risk sınır ve oranlarını belirlemeye yetkilidir.

Hesap özeti

MADDE 10 - Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, kredi kartı hesap özeti düzenlenmesi, yazılı veya kart hamilinin talebi üzerine elektronik ortam veya başka etkin yollarla bildirilmesi zorunludur.

Şikâyet ve itirazlar

MADDE 11 - Kart çıkaran kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin kart kullanımıyla ilgili olarak yapacakları şikâyet ve itiraz başvurularını, başvuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde hamilin başvuru yöntemi kullanılarak ve gerekçeli bir şekilde cevaplandırmak zorundadır. Kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin şikâyet ve itirazlarının ilgili birimlerine kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

Kredi kartı ile yapılan işlemlere, son ödeme tarihinden itibaren on gün içinde, kart çıkaran kuruluşu başvurmak suretiyle itiraz edilebilir. Kredi kartı hamili, yapacağı başvuruda, hesap özeti hangi unsurlarına itiraz ettiğini gerekçesiyle belirtmek zorundadır. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hesap özeti kesinleşir. Hesap özeti kesinleşmesi genel hükümlere göre dava hakkını ortadan kaldırmaz.

Kartın haksız kullanımı ve sigortalanması

MADDE 12 - Kartın ya da 16 ncı maddede belirtilen bilgilerin kaybolması veya çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki yirmidört saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan

zararlardan yüzelli Yeni Türk Lirası ile sınırlı olmak üzere sorumludur. Hukuka aykırı kullanımın, hamilin ağır ihmaline veya kastına dayanması veya bildirim yapılmaması hallerinde bu sınır uygulanmaz.

Kart çıkaran kuruluş, yapılacak talep ve ilgili sigorta prim bedelinin ödenmesi koşulu ile kart hamilinin birinci fıkrada belirtilen yüzelli Yeni Türk Lirası tutarındaki sorumluluğunun sigortalanmasını sağlamakla yükümlüdür. Kartların sigortalanması ve sorumluluğun paylaşılmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumsal yönetime ilişkin hükümler

MADDE 13 - Kart çıkarma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunan kuruluşların yönetim ve teşkilat yapısına, muhasebe ve raporlama sistemine ve kurumsal yönetime ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.

Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartlarına uyguladıkları faiz, gecikme faizi, yıllık ücret ve her türlü komisyon oranları ile istenilen diğer bilgileri kamuoyuna yayınlanmak üzere aylık olarak Kuruma iletir. Yayınlanacak bilgi ve belgelerin içeriği ve yayınlama usûl ve esasları Kurulca belirlenir.

Koruyucu hükümler

MADDE 14 - Kurul, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borç, yükümlülük ve taahhütleri, gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin ve malî bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların ve maruz kalınan risklerin tespiti, tahlili, izlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla sermaye ve likidite yeterliliği de dahil sınırlamalar ve standart oranlar belirlemek suretiyle, gerekli düzenlemeleri yapmaya ve bunlar hakkında her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

Bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar, yapılan düzenlemelere uymak, belirlenen sınırlamaları ve standart oranları hesaplamak, tutturmak ve idame ettirmek ve bunlara ilişkin olarak Kurul tarafından istenen tedbirleri belirlenen süreler içinde almak ve uygulamakla yükümlüdür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kart Hamillerinin Yükümlülükleri

Kart kullanımına ilişkin yükümlülükler

MADDE 15 - Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımı sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır.

Bu Kanununun 20 nci maddesi uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla yapılan mal ve hizmet alımlarındaki hukuka aykırı kullanımlardan kaynaklanan zararlardan kart hamili sorumlu tutulamaz.

Bildirim zorunluluğu

MADDE 16 - Kart hamili, kendisine tevdi edilen kartı ve kartın kullanılması bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa bu bilgileri güvenli bir şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkaran kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde kart çıkaran kuruluşa bildirmekle yükümlüdür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Üye İşyeri ve Üye İşyeri Anlaşması Yapan Kuruluşlara İlişkin Yükümlülükler

Kartın kontrol ve kabulü

MADDE 17 - Üye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadır. Bu zorunluluk indirim dönemlerinde de geçerlidir. Üye işyerleri, kart hamilinden kartın kullanılması dolayısıyla komisyon veya benzeri bir isim altında ilave bir ödemede bulunmasını isteyemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar tarafından üye işyeri sözleşmesi feshedilir ve bir yıl süreyle yeni bir sözleşme yapılamaz.

Üye işyerleri, mal ve hizmet bedeli karşılığını banka kartı veya kredi kartı ile ödemek isteyen kişilerin imza gerektiren işlemlerde imza kontrolünü yapmak, kartın tahrifata uğrayıp uğramadığını kontrol etmek ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlarca kendilerine ulaştırılan bilgiler çerçevesinde kartın geçerliliğini tespit etmekle

yükümlü olup, gerekli durumlarda kart üzerinde yer alan bilgilerle kimlik belgesi üzerinde yer alan bilgileri karşılaştırmak üzere geçerli bir kimlik belgesi ibrazını talep etmek ve harcama belgesi üzerindeki bilgilerle kredi kartı üzerindeki bilgileri karşılaştırarak kontrol etmekle yükümlüdür. Bu kontrollerin yapılmamasından doğan zararlardan üye işyerleri sorumludur.

Bilgilendirme ve sistemin güvenliğinin sağlanması

MADDE 18 - Üye işyerleri, banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri, işyerinin girişinde ve kart hamilleri tarafından kolayca görülebilecek bir yere koymak, üye işyeri sözleşmeleri herhangi bir nedenle sona erdiği takdirde de, bu işaretleri kaldırmakla yükümlüdür. Üye işyerleri, teknik bir nedenle geçici bir süreyle işlem yapamadığı hallerde kart hamillerini uyarmakla yükümlüdür.

Üye işyerleri, 20 nci madde uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla işlem yapılmasına olanak sağlamak üzere kuracakları sistemlerin güvenli bir şekilde çalışmasını temin etmekle yükümlüdür.

Harcama ve alacak belgesi

MADDE 19 - Üye işyerleri, mal ve hizmet bedellerinin banka kartı ya da kredi kartı ile ödenmesi veya nakit talep edilmesi halinde, 20 nci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, elektronik ya da mekanik cihazları kullanarak harcama belgesi veya nakit ödeme belgesi düzenlemek ve aslını sözleşmede belirtilen süre içinde muhafaza etmek ve bir nüshayı da kart hamiline vermek zorundadır. Bu hükme aykırılık halinde satılan hizmet veya mal bedeli üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edilemez.

Üye işyerleri kart kullanılarak satın alınmış bir malın iadesi veya hizmetin alınmından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde, alacak belgesi düzenleyerek bir nüshasını kart hamiline verdikten sonra diğer bir nüshayı da muhafaza etmekle yükümlüdür.

İmza gerektirmeyen işlemler

MADDE 20 - İşlemin niteliği nedeniyle harcama ve alacak belgesi düzenleme imkânı olmayan hallerde kartlar, hamil tarafından çeşitli iletişim araçları ile kart numarası bildirilmek veya imza yerine geçen kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici benzeri başka bir yöntemle işlem yapılmak suretiyle de kullanılabilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar

MADDE 21 - Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasını sağlayacak alt yapıyı oluşturmakla yükümlüdür. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar sözleşme yaptıkları işyerleri için işlem limiti tespit edebilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, sözleşme yaptıkları üye işyerlerine kart hamillerinin gerçekleştirdikleri işlem bedellerini sözleşme hükümlerine uygun olarak ödemek zorundadır.

Anlaşma yapılacak üye işyerlerinin kapsamını ve işlem türlerini sınırlandırmaya Kurul yetkilidir.

İşlem limiti

MADDE 22 - Üye işyerleri, tek bir kredi kartı ile yapılacak harcama tutarının belirlenen işlem limitini aşması halinde kart çıkaran kuruluştan kartın kabulü için yetki almakla yükümlü tutulmuş ise harcamanın tamamı için yetki almak zorundadır. Aynı kart ile aynı ödeme işlemi için birden fazla harcama belgesi düzenlenemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde üye işyerleri satılan hizmet veya mal bedelini üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edemez.

Bilgilerin saklanması

MADDE 23 - Üye işyerleri, kartın kullanımı sonucunda kart ve kart hamili ile ilgili edindikleri bilgileri, kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar hariç olmak üzere kart hamilinin yazılı rızasını almadan başkasına açıklayamaz, saklayamaz ve kopyalayamaz. Üye işyerleri, kart bilgilerini üye işyeri anlaşması yaptığı kuruluş dışındaki şahıs veya kuruluşlarla paylaşamaz, satamaz, satın alamaz ve takas edemez. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, bu fıkranın uygulanmasını gözetmekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, edindikleri kişisel bilgileri gizli tutmak, kendi hizmetlerinin pazarlanması dışında başka amaçlarla kullanmamak ve kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar dışında kalanların bu bilgilere ulaşmasını engellemek amacıyla gereken önlemleri almakla yükümlüdür.

ALTINCI BÖLÜM

Sözleşme Şekli ve Genel İşlem Şartları

Sözleşme şartları

MADDE 24 - Kart çıkaran kuruluşlar ile kart hamilleri arasındaki ilişkiler, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde en az oniki punto ve koyu siyah harflerle hazırlanacak yazılı sözleşme ile düzenlenir.

Sözleşmenin bir örneği, kart hamiline ve varsa kefile verilir. Sözleşme hükümleri ve kartın kullanımı hakkında kart hamiline ayrıntılı bilgi verilmesi zorunludur.

Kart çıkaran kuruluşların kart hamilleri ile akdedeceği sözleşmelerin şekil ve içeriğinde yer alması gereken asgarî hususlar Kurulca belirlenir.

Sözleşmede belirtilen asgarî tutar, dönem borcunun yüzde yirmisinden aşağı olamaz. Hesap özetinde yer alan asgarî ödeme tutarı son ödeme tarihinde ödenmediği takdirde kart hamili ödenmeyen tutar için sözleşmede öngörülen gecikme faizi dışında bir yükümlülük altına sokulamaz.

Kart hamilinin yaptığı işlemler nedeniyle, sözleşmede yer almayan faiz, komisyon veya masraf gibi adlar altında hiçbir şekil ve surette ödeme talep edilemez ve kart hamilinin hesabından kesinti yapılamaz. Sözleşmede kart hamilinin haklarını zedeleyici ve kart çıkaran kuruluş lehine tek taraflı haksız şartlar sağlayan hükümlere yer verilemez.

Kart hamilinin borcu kefile bildirilmedikçe, kefil için temerrüt durumunun oluşmayacağı sözleşmede gösterilir. Sözleşme hükümlerinde kefilin sorumluluğunu artırıcı nitelikteki değişikliklere ve kartın kullanım limitinin yükseltilmesine ilişkin olarak kefilin ilave şartlara dair sorumluluğunun başlaması için kefilin yazılı onayının alınması şarttır. Kredi kartı kullanımlarındaki kefalet, Borçlar Kanununda belirtilen adi kefalet hükümlerine tâbidir. Asıl borçluya başvurulup borcun tahsili için tüm yollar denenmeden kefilin borcun ifası istenemez.

Sözleşme değişiklikleri

MADDE 25 - Sözleşmede yapılacak değişiklikler kart hamiline bildirilir. Bu değişiklikler bildirim yapıldığı döneme ilişkin son ödeme tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Bildirim ait olduğu döneme ilişkin son ödeme tarihinden sonra kartın kullanılmaya devam olunması halinde, sözleşmede meydana gelen değişikliklerin kabul edildiği addolunur. Faiz oranının artırılması durumunda ise bu değişikliğin hüküm ifade edebilmesi için otuz gün önceden kart hamiline bildirilmesi zorunludur. Kart hamili faiz artırımına ilişkin bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcunu ödeyip kredi kartını kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmez.

Kart hamili, talep etmek suretiyle kartı iptal ettirmek ve sözleşmeyi feshetmek hakkına sahiptir.

Faiz hesaplaması

MADDE 26 - Bir hesap dönemine ilişkin toplam borç tutarı veya hesap bakiyesi üzerinden, o döneme ilişkin hesap özeti düzenlendiği hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibarıyla faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar hükümsüzdür. Nakit kullanımına ilişkin borçlar hakkında işlem tarihi esas alınabilir. Nakit kullanımı kapsamında değerlendirilecek işlemler Kurulca belirlenir.

Dönem borcunun bir kısmının ödenmesi halinde kalan hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanır. Kalan hesap bakiyesine, asgarî tutar ve üzerinde ödeme yapılması durumunda akdi faiz, asgarî tutarın altında ödeme yapılması durumunda ise gecikme faizi uygulanır. Temerrüt hali de dahil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulanmaz.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkilidir ve belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklar.

Hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz.

Katılım bankaları açısından bu Kanun uygulamasında yer alan faiz kâr payı, gecikme faizi ise gecikme cezası olarak uygulanır.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi kredi kartları için uygulanmaz.

YEDİNCİ BÖLÜM

Denetim ve Alınacak Önlemler

Denetim

MADDE 27 - Bu Kanununun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların, bu Kanun hükümleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin denetim ve gözetimi Kurum tarafından sağlanır. Bu kuruluşlar, öncelikle iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemleri, muhasebe ve finansal raporlama birimi kurmak, finansal tablolara ilişkin bilgi ve belgeler başta olmak üzere her türlü kayıt, bilgi, belge, yapı ve sistemlerini denetime uygun ve hazır hale getirmek zorundadırlar.

Kanun kapsamında yer alan kişi ve kuruluşlar, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde gizli dahi olsa bu Kanunun uygulanması ile ilgili olarak her türlü bilgi ve belgeyi talep üzerine Kuruma tevdi etmekle yükümlüdür.

Denetim ve gözetime ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Alınacak önlemler

MADDE 28 - Yapılan denetimler sonucunda, 14 üncü madde çerçevesinde tespit edilen hususlar ile ilgili tedbirleri almayan, bu Kanunun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların faaliyet iznini kaldırmaya en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla Kurul yetkilidir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kuruluşlar ve Kurumlar Arası İşbirliği

Bilgi alışverişi, takas ve mahsup işlemleri

MADDE 29 - Kart hamillerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak bilgi ve belge alışverişi veya kartların kullanımından doğan borç ve alacakların takas ve mahsup işlemleri kart çıkaran kuruluşların aralarında akdedecekleri yazılı sözleşmeler çerçevesinde kendi aralarında veya en az beş kart çıkaran kuruluş tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Bilgi alışverişine ilişkin olarak kurulacak sistemlerden, ilgili gerçek ve tüzel kişiler ücret karşılığında faydalanır. Bu hakkın kullanımına veya alınan bilgi ve belgelere ilişkin uyumsuzlıklarda bu Kanunun 44 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Bu hüküm gereğince yapılacak bilgi ve belge alışverişi 31 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü dışındadır.

Birinci fıkraya istinaden kurulacak şirketler, Kurumca istenilen tüm bilgi ve belgeleri belirlenen usûl ve esaslara uygun olarak vermekle yükümlüdür. Kurum, alınacak bilgi ve belgeleri gözetim ve denetim sisteminde ve yapılacak kanuni işlemlerde kullanmaya yetkilidir.

Bu şirketlerin faaliyet usûl ve esasları, üyelik şartları ile gözetim ve denetimine ilişkin hususlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle Kurul tarafından yönetmelikle düzenlenir. Kurulca gerek görülmesi halinde bu şirketlerin gözetim ve denetimine ilişkin yetki Kurum tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile birlikte kullanılabilir.

Kurumlar arası işbirliği

MADDE 30 - Bu Kanunun uygulanması ve kredi kartları politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda; Kurum, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Rekabet Kurumu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Kurulca belirlenecek diğer kurumlar karşılıklı mütalâa veya bilgi teatisinde bulunurlar.

Kurum ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla veri tabanlarında yer alan ve birlikte üzerinde uzlaşılan bilgileri gizlilik hükümleri çerçevesinde paylaşırlar.

Bilgi paylaşımına ve diğer hususlara dair yapılacak işbirliğine ilişkin usûl ve esaslar ilgili tarafların görüşü alınmak suretiyle Kurulca belirlenir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Kanunî Yükümlülükler

Sırların saklanması

MADDE 31 - Kurul üyeleri ile Kurum personeli, görevleri sırasında öğrendikleri bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, kart hamillerine ve kefillere ait sırları kanunen açıkça yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendi yararlarına kullanamazlar.

Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, 29 uncu maddede yer alan kuruluşlar ile üye işyerleri, bunların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Kart çıkaran kuruluşların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları hakkında da bu hüküm uygulanır.

İspat yükü

MADDE 32 - Kart numarası bildirilmek suretiyle üye işyerinden telefon, elektronik ortam, sipariş formu veya diğer iletişim araçları yoluyla yapılan işlemlerden doğacak anlaşmazlıklarda ispat yükü üye işyerine aittir.

Kart çıkaran kuruluş ile kart hamili arasında oluşabilecek herhangi bir uyumsuzluk halinde, işlemin hatasız bir şekilde kaydedildiği, hesaba intikal ettirildiği ve herhangi bir teknik yetersizlik veya arıza halinin bulunmadığını ispat etme yükümlülüğü kart çıkaran kuruluşa aittir.

Bu Kanun kapsamında telefonla yapılan bildirimlerin, konuşmaların kaydedildiği çağrı merkezlerine veya ilgili yerlerde sağlanan kayıt cihazları aracılığıyla yapılması zorunludur. Kart çıkaran kuruluşların ilân ettikleri ve duyurdukları çağrı merkezlerine iletilen telefonla yapılan bildirimlere ilişkin ses kayıtları, bildirim tarihinden itibaren bir yıl süreyle saklanır. Bunlardan ihtilafı olanların bu süre ile sınırlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur.

Mikrofilmlerden veya mikrofişlerden alınan kopyalar ya da elektronik veya manyetik ortamlardan çıkarılan bilgileri içeren belgeler, bu kopya ve belgelerin birbirlerini teyit etmeleri kaydıyla asıllarına gerek kalmaksızın 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen belgelerden sayılır.

Özen yükümlülüğü

MADDE 33 - Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ve üye işyerleri bu Kanun ve ilgili düzenlemeler ile getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinde gerekli basiret ve özeni göstermekle yükümlüdür.

Mesleki faaliyetin korunması

MADDE 34 - Bu Kanuna göre kartlı sistem kurma, kart çıkarma veya üye işyerleri ile anlaşma yapma yetkisi olanlar dışında, hiçbir gerçek veya tüzel kişi aslen veya fer'an meslek edinerek kartlı sistem kuramaz, kart çıkaramaz veya üye işyerleri ile anlaşma yapamaz, ticaret unvanları ve her türlü belgeleri ile ilân ve reklâmlarında bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak hiçbir kelime veya tâbiri kullanamazlar.

ONUNCU BÖLÜM

İdarî ve Adli Cezalar

İdarî para cezaları

MADDE 35 - Kurul kararıyla ve gerekçesi belirtilmek suretiyle bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, bu Kanunun;

a) 8 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

b) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar, ikinci fıkrasına aykırılık halinde beşbin Yeni Türk Lirasından az olmamak üzere, aykırılık oluşturan tutarın yüzde biri tutarına kadar,

c) 10 uncu maddesi ve 11 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

d) 14 üncü maddesi hükümlerine aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

e) 18 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

f) 24 üncü ve 25 inci maddelerine aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

g) 27 nci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

h) İlgili maddelerine göre, Kurul tarafından bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere ve yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar veya aykırılık teşkil eden tutarın yüzde biri oranına kadar,

idari para cezası uygulanır.

Bu Kanunda belirtilen para cezaları her yıl başında 5326 sayılı Kabahatler Kanununun ilgili hükümleri uyarınca artırılır.

Sahte belge düzenlenmesi

MADDE 36 - Gerçeğe aykırı olarak harcama belgesi, nakit ödeme belgesi ya da alacak belgesi düzenlemek veya bu belgelerde ne surette olursa olsun tahrifat yapmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Gerçeğe aykırı beyan, sözleşme ve eki belgelerde sahtecilik

MADDE 37 - Banka kartı veya kredi kartını kaybettiği ya da çaldığı yolunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak kartı bizzat kullanan veya başkasına kullandıran kart hamilleri ile bunları bilerek kullananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Kredi kartı veya üye işyeri sözleşmesinde veya eki belgelerde sahtecilik yapanlar veya sözleşme imzalamak amacıyla sahte belge ibraz edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilirler.

İzinsiz kart çıkarma

MADDE 38 - Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen izinleri almaksızın kartlı sistem kuran, kredi kartı çıkaran veya üye işyeri anlaşması yapan veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilân ve reklamları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkraya aykırılık halinde Kurumun, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığını muhatap talebi üzerine sulh ceza hâkimince, dava açılması halinde davaya bakan mahkemece işyerlerinin faaliyetleri ve reklamları geçici olarak durdurulur, ilânları toplatılır. Bu tedbirler, hâkim kararı ile kaldırılıncaya kadar devam eder. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Bilgi güvenliği yükümlülüğüne aykırı davranılması

MADDE 39 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrası ve 23 üncü maddesi hükümlerine kasten aykırı hareket eden kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevlileri ve işlemi yapan kişiler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Kartların kullanılması için zorunlu olup gizli kalması gereken kod numarası, kart numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin dikkatsizlik veya tedbirsizlik veya meslekte yetersizlik veya emir ve kurallara aykırılık nedeniyle açığa çıkmasına neden olan kart çıkaran kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu Kanunun 31 inci maddesine aykırı davrananlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası uygulanır.

Üye işyerlerinin cezaî sorumluluğu

MADDE 40 - Bu Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrasına, 18 inci maddesindeki banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri kaldırma yükümlülüğüne ve 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasına aykırı hareket eden üye işyerlerinin işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Denetimde istenilen bilgi ve belgeleri vermemek

MADDE 41 - Bu Kanunun 27 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istenilen bilgi ve belgeleri vermeyenler ile bu bilgi ve belgeleri gerçeğe aykırı olarak verenler, üç aydan bir yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Kovuşturma usûlü

MADDE 42 - Bu Kanunun 38 inci, 39 uncu ve 41 inci maddelerinde belirtilen suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılması, Kurum tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Bu fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, başvuruda bulunması halinde Kurum, başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanır.

Birinci fıkra hükümlerine göre başlatılan soruşturmalar neticesinde Cumhuriyet savcılarını kovuşturmaya yer olmadığına karar verilerse, bu karar Kuruma tebliğ edilir. Kurum, kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraza yetkilidir. Kamu davası açılması halinde, iddianamenin bir örneği Kuruma tebliğ edilir.

Bu Kanunun 39 uncu maddesinde belirtilen suçtan dolayı ilgililerin Cumhuriyet Başsavcılığına başvuru hakkı saklıdır.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Kurumsal kredi kartları

MADDE 43 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası, 9 uncu, 12 nci, 24 üncü, 25 inci, 26 ncı ve 44 üncü maddesi hükümleri tacirlere verilen kurumsal kredi kartları hakkında uygulanmaz.

Yetkili mahkeme ve merciler

MADDE 44 - Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22 nci ve 23 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır.

Tebliğat

MADDE 45 - Bu Kanun uyarınca kart hamiline ve kefillerine yapılacak ihtarlar 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, sözleşmedeki veya başvuru formundaki adresine, kart hamilinin bu adresini değiştirdiğini bildirmiş olması halinde ise bildirilen son adresine yapılır.

Katılma payı

MADDE 46 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar bir önceki yıl sonu bilanço toplamının onbinde üçünü geçmemek üzere Kurulca belirlenecek oranda katılma payını Kuruma öderler.

Belirlenen süre içerisinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Bu kuruluşlarca Kuruma ödenen katılım payı tutarları kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.

Parasal tutarlar

MADDE 47 - Para cezalarına ilişkin hükümler hariç olmak üzere, bu Kanundaki parasal tutar ve sınırlardan her biri, her yıl, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan üretici fiyatları endeksindeki artış oranının gerektirdiği miktarı geçmemek üzere Kurul kararıyla artırılabilir.

Yönetmelikler

MADDE 48 - Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelikler bir yıl içerisinde hazırlanarak Kurumca yürürlüğe konulur.

GEÇİCİ MADDE 1 - Bu Kanun hükümleri kapsamına giren kuruluşlar durumlarını bir yıl içinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

GEÇİCİ MADDE 2 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 4 üncü maddede belirtilen faaliyetlerde bulunan kuruluşlar, anılan maddede öngörülen yönetmeliğin yayımı tarihinden başlayarak üç ay içinde Kuruma başvurarak gerekli izinleri almak zorundadır.

GEÇİCİ MADDE 3 - Bu Kanunun kapsamındaki kart çıkaran kuruluşlar faiz hesaplamasına ilişkin uygulamalarını üç ay, diğer uygulamalarını ise bir yıl içerisinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

Ancak, 24 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki asgarî tutar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay yüzde on olarak uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 4 - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, kendisine dönem sonu borcunun ödenmesi için ihtar çekilmiş veya haklarında icra takibi başlatılmış ya da 31/1/2006 tarihine kadar temerrüde düşmüş olan kredi kartı borçluları, altmış gün içerisinde ilgili kredi kartı veren kuruluşa veya avukatına yazılı olarak, güncel tebligat adresi de belirtmek suretiyle müracaat ederek, borçlarını taksitle ödemek istediklerini beyan etmeleri halinde, düzenlenecek ödeme plânını imzalamaları ve ilk taksiti de peşin ödemeleri şartıyla kendisine bildirilen son dönem borcu tamamen tahsil edilinceye kadar yıllık % 18 faiz oranı üzerinden hesaplanacak borç tutarını; icra takibine konu olmuş ise takip, dava masraf ve harçları, vekâlet ücreti ile birlikte onsekiz eşit taksitte ödeme hakkına sahip olurlar.

Temerrüt tarihindeki ana para borcu kart çıkaran kuruluş tarafından kart hamiline o tarihte gönderilen son dönem borcunda belirtilen toplam borç tutarıdır.

Kredi kartı borçlusunun bu maddenin birinci fıkrasına uygun olarak alacaklıya müracaat etmesi ve yapılan ödeme plânı doğrultusunda taksit tutarlarını ödemesi şartıyla, halihazırda yapılmış işlemler baki kalmak kaydıyla icra işlemleri durur, İcra ve İflas Kanununda belirtilen süreler işlemez.

Kredi kartı borçlusu bu ödeme plânına karşı ancak, plân doğrultusunda ödeme yapmak ve ödemelere devam etmek koşulu ile itiraz yoluna başvurabilir.

İşbu geçici madde kapsamında yeniden yapılandırılan borçlarda, borçlunun yapılandırma öncesi dönemde borca vaki itirazları ortadan kalkar. Ödeme plânı uyarınca son taksitin de vadesinde ödenmesi üzerine icra takibi sona erer.

Taksitlerden herhangi birinin vadesinde ödenmemesi halinde bu madde ile sağlanan haklar ortadan kalkar ve bu Kanunun 26 ncı maddesinde belirtilen gecikme faizi üzerinden mevcut icra takip işlemlerine devam edilir.

İşbu geçici madde Kanunun yürürlüğe giriş tarihinden önce yapılmış ödemeleri geri isteme hakkı vermez.

Yürürlük

MADDE 49 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 50 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 2 Bankalararası Kart Merkezi'nin Resmi Rakamlarına Göre Banka Kartı Rakamları;

Yıllar itibariyle Türkiye'de çıkarılmış kredi kartı adetleri;

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
TOPLAM	2,216,010	3,202,970	4,847,166	7,118,358	10,045,643	13,408,477

Yıllar itibariyle Türkiye'de çıkarılmış banka kartı adetleri;

Yıllar itibariyle toplam kredi kartı işlem adet ve tutarları;

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
TOPLAM	13,175,241	15,037,217	18,399,599	19,359,755	24,107,323	29,560,303

Adet;

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
TOPLAM	46,012,873	87,626,894	145,993,082	239,961,000	357,366,000	463,414,007

Tutar;

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
TOPLAM	105.02	322.33	941.50	2,473.57	5,213.18	10,236.60

Yıllar itibariyle POS sayıları;

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
POS SAYISI	24,951	35,056	58,636	113,816	188,957	299,950

Yıllar itibariyle ATM sayıları;

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ATM SAYISI	4,656	5,477	6,735	8,363	9,939	11,991

KAYNAKÇA

Kitaplar

Âl Halife, İbrahim bin Halife, Muzaffer el-Hâc Muzaffer, Cessâr Dahîl Cessâr, Fahd Abdullah er-Râcihî, Salih Abdullah Kamil, Muhammed Said Şerif, Muhammed Fadlî Yusuf, Muhammed Şems el-Huda, Mevlânâ İbrahim, Abdullah Kelik, Sabır Muhammed Hasan, Ferid Mansur, Kutb Mustafa bin Sanû, Muhammed Said Ramazan el-Bûtî, Samih Tercumân, Nur er-Rahman Âbid, Muhammed Takiyyu'l-Usmânî, Amir Suleyman Beyr Kaddâr, Muhammed Nadâl eş-Şa'ar, el-Maâyîr eş-Şeriyye, Hey'etu'l-Muhasebe ve'l-Murâcaa li'l-Muesseset el-Maliyye el-İslamiyye : Bahreyn, 2004-2005.

Askalânî, El-Hafız ibn Hacer, Buluğ el-Merâm min Edilleti'l-Ahkam, Şam : Dâr el-Feyhâ', 1999.

Bayındır, Yusuf Servet, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, İstanbul : Rağbet Yayınları, 2005.

Beyhakî, Şeyhu'l-İslam ebu Bekr Ahmed bin el-Huseyn el-Hurasânî, es-Sunen el-Beyhakî, Mektebet er-Ruşd : Riyad, 2004.

Çırpan, Belgin, Kredi Kartları, Emlak Bankası Yayınları, Bursa 2000.

Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhari, Sahih-i Buhari, 256/870 ; thk. Muhibüddin Hatîb, Kahire : Dârü'r-Reyyan li't-Turas, 1986.

Ebu Ğudde, Abdussettâr, Buhûs fi'l-Muâmelât ve'l-Esâlib el-Masrifîyye el-İslamiyye, Kuveyt : Kuveyt Finans Kurumu, 1993.

Ebu Suleyman, Abdulvehhab İbrâhim, el-Bitakatü'l-Bankiyye el-İkraziyye ve's-Sahbü'l-Mübaşer mine'r-Rasid, Dımaşk : Dârü'l-Kalem, 1998/1419. 250 s.

Ebu Zeyd, Bekr Abdullah, Bitâkatu'l-İ'timân, Beyrut : Risale, 1995.

Ebu'l-Berekât, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Adevi Derdir, Şerhu's-sagir ala Akrebi'l-mesalik ila mezhebi'l-İmam Malik, 1201/1786, Kahire : Dârü'l-Maârif, 1392/1972.

Ebu'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, Sahih-i Müslim , 261/875 ; thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Beyrut : Dâru İhyai't-Turasî'l-Arabi, 1956.

Hey'etu'l-Muhasebe ve'l-Muraca'a li'l-Muesseset el-Maliyye el-İslamiyye (bkz İbrahim bin Halife vd.), El-Ma'ayîr eş-Şer'iyye, Bahreyn, 2005.

İbn-i Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, Sünen-i İbn Mâce, 273/887. Delhi : el-Matbaü'n-Nizami, 1905.

Mâlikî, Aişe Şarkavi, el-Bünûkü'l-İslâmiyye : et-tecrübe beyne'l-fikh ve'l-kanun ve't-tatbik, Dârü'l-Beyza ; Beyrut : el-Merkezü's-Sekafi el-Arabi, 2000.

Parasız, İlker, Para, Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Yayınevi, Bursa 1992.

Rabea, Suud Muhammed, Tahavvul el-Masrif el-Rebevi ila Masrîfın İslamiyyin ve Muktadayatuh, Cemiyet'u İhyai et-Turas el-İslami, Kuveyt, h 1412/191992.

Saddam, Abdulkadir Abdullah, Bey'ü'z-zeheb ve'l-fidda ve tatbikatühü'l-muasira fi'l-fikhi'l-İslâmî, Amman : Dârü'n-Nefais, 2006/1426.

Sadr, Muhammed Bâkır, el-Banku'lle-Rebeviyye fi'l-İslam, Dar et-Taaruf li'-Matbuat, Beyrut, 1980.

Şibânî, Muhammed Abdullah İbrahim, Bunûk Ticâriye bi-dûni Riba, Riyad Dâr Alem el-Kutub, 2002.

Tihmaz, Abdulhamid Mahmud, el-Fıkh el-Hanefi fi Sevbihî el-Cedid, Dar el-Kalem, Şam, 2001

Umrânî, Abdullah bin Muhammed, el-Menfaatu fi'l-Kard, Dammam, Dâr ibni'l-Cevzîyye, h 1424/2003-2004.

Usaymî, Muhammed Bin Suud Bin Muhammed, Bitâkât ed-Dâiniyye, Dâr ibn el-Cevzî : Dammâm, 1464/2003.

Za'terî, Alaaddin, el-Hademet el-Masrifîyye ve Mevkifu'ş-Şeriatî'l-İslamiyyeti Minha, Şam : Dar el-Kutub et-Tayyib, 2002.

Sürelî Yayınlar

Mecmûatu Delleh el-Barakah, Havliyye el-Barakah, el-Emânetu'l-Âmme li'l-Heyeti's-Şer'iyye, Cidde8. Sayı, 2006

Muazzam Ali, A Compendium of Legal Opinions on the Operations of İslamic Banking, Volume III (Wakalah, Kafalah, Rahn and Takaful), Institute of Islamic Banking and Insurance : London, 2004.

Ansiklopedi ve Sözlükler

Dictionary of Economics, Credit Card, Donald Rutherford, , Londra 1992.

Encyclopaedia Britannica : in 30 volumes : propaedia : outline of knowledge and guide to the Britannica, 15. bs., Chicago : Encyclopaedia Britannica, 1979., XVIII.

Webster's New Collegiate Dictionary, 2. bs., Springfield : G.C.Merriam Co., 1959.

Makaleler

Abdussettar ebu Ğudde, “Bitâkâtu'l-İ'timân”, **Mecelletu Mecmai'l- Fıkhî el-İslâmî**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, VII/1, s 652-661.

Ali Ahmed es-Sâlûs, “Bitâkâtu'l-İ'timân”, **Mecelletu Mecmai'l- Fıkhî el- İslâmî**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, VII/1, s 661-663.

Hasan el-Cevahirî,” Bitâkâtu'l-İ'timân”, **Mecelletu Mecmei'l-Fıkh el-İslami**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, VIII/2, s 603-636.

Muhammed el-Karî ibn İd, “el-İ'timân el-Muvelled alâ Şekli Bitâkatin”, **Mecelletu Mecmei'l-Fıkh el-İslami**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, 1986, VIII/2, s 575-597.

Mustafa Zuhaylî,” Bitâkâtu'l-İ'timân”, **Mecelletu Mecmei'l-Fıkh el-İslami**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, XV/3, s 39-70.

Nezih Kemal Hammâd, “Bitâkâtu'l-İ'timân”, **Mecelletu Mecmai'l- Fıkhî el-İslâmî**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, VII/1, s 663-665.

Sıddık Muhammed el-Emin ed-Darîr,” Bitâkâtu'l-İ'timân”, **Mecelletu Mecmei'l-Fıkh el-İslami**, Cidde : Munazzamatu Mu'temeri'l-İslâmî, XV/3, s 11-38.

Uyanık, Cahit, “Kredi Kartlarına Çeki Düzen”, **Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi**, Y/44, N/519, Ankara 2005.

İnternet

<http://corporate.visa.com>

<http://mastercardinternational.com>

http://www.albarakaturk.com.tr/BRYSL/?P=KRD_AKK

<http://www.kantakji.org/fiqh/Files/Finance/CrediutCard.doc>

<http://www.sizcard.com>

Bekr bin Abdillâh ebu Zeyd, " Bitâkâtu'l-İ'timân",
<http://www.kantakji.org/fiqh/Files/Finance/CrediutCard.doc>, 20.05.2007.

Karaman, Hayrettin, "Altın Ticareti",

<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0177.htm>

Karaman, Hayrettin, "Kredi Kartı ile Vadeli Satım"

<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0113.htm>

Karaman, Hayrettin, "Kredi Kartı Komisyonu",

<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0187.htm>

Karaman, Hayrettin, "Kredi Kartı ile Altın Alım-Satımı"

<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0178.htm>

Karaman, Hayrettin, "Faizli Kredi Kartı ile Alışveriş",

<http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00112.htm>

Karaman, Hayrettin, "Faizsiz Bankaların Kredi Kartları",

<http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00111.htm>

Karaman, Hayrettin, "Kredi Kartı İle Alışveriş",

<http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00110.htm>.

Nokay, Murat, "Yeni Düzenlemeler Işığında Kredi Kartları",

http://www.turkhukusitesi.com/makale_259.htm, 04.04.2006.

Diğer Kaynaklar

Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, 23.02.2006, 5464 sayılı kanun.

Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu Kararları